

CZINCZÁR MIKLÓS

MENEKÜLÉS

REGÉNY

**ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH
1935.**

Délután öt óráig aludt. Kolozsvártól az osztrák határig bárgyuvá rázza az embert a vonat. Nem árt pihenéssel kezdeni a két heti szabadságot. A fürdés is pompásan esett. Hadd érezze az ember bőre, hogy kiszabadult a kolozsvári gyári iroda poros, külvárosi levegőjéből. Okos gondolat volt itt megszakítani az utat. Egy-két napot barátjával tölt. Bécsre is jut azért vagy tíz nap. Annyi elég is. Csak győzze az ember pénzzel.

Halkan füttyörészve, frissen lépett ki az ősdi szálloda kapuján.

Az őszi nap korán fáradó sugarai még néhány utolsó bukfencet vetettek a szemközti tornyos városháza ablakain.

- Két heti szabadság! - ujjongott magában Bedő Ferenc. Mikor a folyópartra ért, percekig szorongatta a vasrácsot, hogy fizikai bizonyossággal átérezze a körülötte mozgó szokatlanszínű élet valóságát.

Lassú lépésekkel ment át a történelmi nevezetességű hídon. A folyóvíz szélén sorakozó fényoszlopok rezgő táncában gyönyörködött.

A tulsó oldalon jó darabig szelte az utcákat, három járókelőtől is megkérdezte, merre van a Hahn-Gasse? Végre egy gyógyszertár előtt megállt.

- Ez lesz aztán a meglepetés! Hogy fog örülni! - és benyitott.

- Stein Simon urat keresem.

Kopasz, pápaszemes patikus jött elébe. Mogorván, röviden felelt a kérdéseire:

- Stein úr elutazott. Három napja. Üzleti ügyben. Bizonytalan, hogy mikor tér vissza. Lehet, hogy holnap, de az is lehet, hogy csak egy hét múlva. Jó éjszakát!

Bedő Ferenc visszafelé indult.

Jókedve izenként foszlott szét.

- Hiába, írnom kellett volna. De az utolsó percig magam sem voltam biztos a szabadságom dolgában.

A fények mögött úszó sötét, nehéz árnyékokat nézte a folyó vizében. Rossz percek pókhálója omlott rá, betapadt az ujjai közé, eltömte az orra nyílásait. Nehezen lélegzett.

Minden ember rossz perceinek más az érzésszínezése. Bedő Ferenc érzése - mikor valami bosszúság érte, - olyan volt...

...mintha biztos cél felé vezető uton indulna el... lába előtt keskeny szakadékot pillantana meg. Alatta döbbenetes mélység. A szakadékot át lehetne ugrani. Csak egy kis lendület kellene hozzá. A vágy ereje. Egy akaratvillanás. De a lendület feleuton elakad. A vágy megtörik. Az akarat ijedt kutya módjára visszasompolyog a szakadék széléről. Pedig az út helyes folytatása a szakadék tulsó oldalán vezet. Jobbra-balra is vezetnek utak, de száz út közül csak egy az igazi...

Bedő Ferenc, mint mindig, mikor ez a gyakran visszatérő érzés reáhullott, gondolatok csiptetőjével igyekezett lefejtetni magáról:

- Hol szedtem fel ezt az ostoba érzést? Milliós út közül csak egy a helyes, nagyon szépen hangzik, de mi közöm hozzá? Még két út között is nehéz választani: lám, jobban tettem volna, ha nem szakítom meg az utam egyelőre nem készített látogatás kedvéért. Egyenesen tovább kellett volna mennem Bécsbe!

Visszament a hídon át. Igyekezett jókedvű lenni. Erőltetett érdeklődéssel nézte a homályosan megvilágított, meredek fedelű házakat. Egy-egy facsoport közé ékelt öreg kapu előtt hosszasan elmerengett, majd tudatosan is jól megnézte a tájrészlet minden vonalát, hogy otthon, a kolozsvári irodában, unalmas munka közben, tetszése szerinti időpontban vissza-idézhesse ezeket a véletlenül elébe került ócska, meséskönyvek illusztrációira emlékeztető képeket. Sokáig róttá az uccákat. Vonatja Bécs felé csak éjfél után indul. Ráért.

- Jöjjön, olyan hüvös van már az uccán. Menjünk fel a lakásomra.

Karcsú, magas, bronzvörös hajú leány hívó mosolyát látta arca előtt.

Bedő Ferencet elkapta a vágy sodra. Szorosan a leányhoz simult. Ment, amerre az vezette. Keskeny, alig világított uccákon, boltívek alatt, tréfás árnyékokkal ijesztő öreg fák mellett mentek el. Kétemeletes, kopott ház előtt a leány kapukulcsot vett elő.

- Úgy-e, milyen vén házban lakom? Olyan ócska ez a ház, hogy csak a közeli összeomlás reménye tartja a falakban a lelket. Jöjjön, édes!

A ritikülből kis villanylámpa került elő. Bedő bizonytalanul botorkált a léptei alatt erősen recsegő, fapadlójú folyosókon.

Végre bent voltak a leány szobájában. Felvillant a villanylámpa fénye.

- Egy pillanat! Azonnal... - mentegetőzött a leány és eltűnt a tágas szoba egyik sarkát borító vörös vászonfüggöny mögött.

Bedő Ferenc az ajtó melletti fogasra akasztotta kalapját, felöltőjét. A szoba kellemes benyomást tett reá.

A gondosan megvetett ágyat, Madeira-takaró fedte. A diványon kézimunka-párnák. A széles asztalon ízléses terítő. Mindenütt kézimunka, sok kézimunka.

- Már kész is vagyok! - bukkant elő a leány a függöny mögül. - A Madeira-takarómat nézi? Szép, ugy-e? Hónapokig dolgoztam rajta. Foglaljon helyet! - és csinos háziruhában úgy állt Bedő előtt, mint nagyon tiszta, nagyon rendes, vendéglátó úriasszony. Csészéket rakott az asztalra. Teafőzőn lobbant a kék láng. Rumos üveg, sütemény került elő a szekrényből.

- Felejtse el, hogy hol találkoztunk. Az élet nehéz és sok mindenhez hozzátöri az embert... próbálja meg inkább azt képzelni, hogy ebben a szobában kezdődik az ismeretségünk, jó?... Nős ember ön?

Bedő a szamovárlángja fölött hosszasan nézte a bronzvörös haj alatti kék szemek néha elboruló fényét. Nyugodt asszonyiság áradt el a nő egész lényén. Egy pillanatig az volt a férfi érzése, mintha valamikor már ült volna ebben a szobában, szemben ezzel a léánnyal.

Elkésve felelt a leány kérdésére.

- Mit is kérdezett? Hogy nős vagyok-e? Nem!

A leány mélyen nézett a férfi szemébe:

- Pedig... hadd lám... lehet már közel negyven éves!

Bedő csodálkozott.

- Csakugyan! De... hogy találta ezt el így, ennyire? Azt mondják, nem nézek ki annyinak.

- Nem néz ki annyinak... tényleg, nem néz ki annyinak... de... miért nem nősül meg? Valahogy nem illik önhöz ez a legényes össze-vissza-élet!

A férfit bántotta ez a fölényes, anyáskodó hang. Utóvégre nem azért jött ő ide!

- És maga, bronzhajú angyal, miért nem megy férjhez? - vágta vissza gunyosan. - Magának is jobban áll a háziasszony egyszerű szerepköre, mint...

- Azt hiszem, mindkettőnk házasságát közös ok rontotta el.

- Mit akar ezzel mondani? A gazdasági viszonyok...

- Magyarázza, ahogy akarja! - és a leány teát töltött. - Azt hiszem, így egymással szemben, egy órára mindketten megtaláljuk a hiányzó házasság illúzióját.

- Talán igaza van... - és elgondolkozva nézte a leány mozdulatait, amint cukrot, rumot tett a teába. Jól érezte magát a társaságában. Ilyennek képzelte egy csöndes, boldog házasság légkörét. Kettesben. Tea mellett. Így szép ez.

- Parancsol még rumot? Ezek a csokoládés sütemények kitűnőek, ebből vegyen. Távirvánál dolgozik?

Bedő megdöbbenést érzett.

- Nem... egy erdélyi gyár főkönyvelője vagyok... de...

- Miért néz rám olyan ijedten? - előzte meg a Bedő kérdését. - Ahogy az előbb elgondolkozott, az ujjjaival akaratlanul Morse-jeleket kopogott ki az asztalon. Ideges szokás, ugy-e?

- De... honnan ismeri a Morse-jeleket?

- Csak úgy... ismerem... volt egyszer egy postatiszt barátom. Az megtanított néhány jelre. Ugy-e, kedves a lakásom? Egy kicsit bonyolult a feljárt, de a szoba száraz, egészséges.

Sok mindenről beszélt a leány, kedvesen, hízeltgősen.

- Most jöjjön... üljön ide mellém, a diványra... a fejével egy kicsit a vállamhoz simulhat... a térdét hagyja egyelőre otthon... így, szépen... és most mesélje el, édes barátom, hogy mit is keres tulajdonképpen ebben az Istentől elrugaskodott városban, ahol az unalom az ember könyökén nő ki.

- Egy régi barátomat akartam meglátogatni.

- Nem találta itthon, ugy-e? Kellemetlen lehet, ha az ember előre örül a találkozásnak és az elmarad.

- Igen... nagyon rossz érzés... idegesítő érzés...

- Olyasfajta érzés lehet, - vette át a szót a leány, - mintha az ember biztos cél irányába vezető uton indulna el... és hirtelen szakadékot pillantana meg a lábai előtt...

Bedő felugrott:

- Mit?... mit akar ezzel mondani? - a hangja remegett.

A leány tágra nyílt, csodálkozó szeme láttára visszanyerte önuralmát.

- Milyen ideges maga! - szólt halkan a leány.

- Vagyunk... vannak ilyen emberek... a lelkük csupa seb... egy közömbösnek hitt szó is felszakítja...

- Ne beszéljen erről többet, jó?

Vad öleléssel magához rántotta a leányt.

Régi zenélő óra halk muzsikája jelezte az idő múlását. Erdélyi havasok árnyékában meglapuló szász falvak legényeinek, leányainak ősi dalait zengte a zenélő óra.

Bedő Ferenc pénzt tett az asztalra. Nem tulsokat és nem tulkeveset. A vére most már egyenletes ritmusokban gördült. Jóérzés futott végig idegein, amilyent kora ifjúsága óta nem érzett. Máskor, a pénzért vett gyönyör nyomán csömör támadt benne. Ezen az éjszakán a kellemetlen utóíz elmaradt.

A leány megszépült az ölelés hevében. Fiatalabbnak látszott. Halvány árnyékkarika emelte ki még jobban kék szemei új erőre kapott lángját.

- Miért siet? - és az asztalra dobott bankjegyeket a kezébe vette.

- Egy óra múlva indul a vonatom Bécsbe.

A leány arca elpirult. Kiszabadult fürtjeit rendezgette ápolt ujjaival.

- Bécsbe? Akkor... akkor... tehetne egy szivességet. Egy levelet dobjon be valamelyik bécsi postaládába. Pár sor az egész. Azonnal megírom, foglaljon addig helyet. Ugy-e, megteszi?

- De siessen, nem szeretnék lekésni! - sürgette Bedő. Ekkor vette csak észre a zenélő óra mellett a falon az egyszerű keretbe foglalt háziáldást. Két papirosból kivágott angyalfej, gobelinmunkával kivarrt szürkésfehér szárnyak, az angyalok ruhája mélyvörös, alatta halványzöld lombfüzérben, kék és aranyszínű gyöngyszemekből, egyenletes betűkkel kivarrva: „Wo Glaube, da Liebe, da Friede, Wo Friede, da Segen, Wo Segen, da Gott, Wo Gott, da ist keine Noth.” - Ez a felirat nem nagyon talál ebbe a környezetbe, - gondolta és a tükör asztalkája előtt borítékot címző leány nyakának finom hajlását nézte. - Az előbb minden porcikájával az enyém volt. Most olyan idegen újra... olyan idegen. Holnap, Bécsben, már emlékezni sem fogok rá.

Átvette a levelet. Zsebredugta.

Gondolatok nélkül, álmosan nyitott be szállodai szobájába. Kedvetlenül csomagolt. Az ajtó mellé erősített táblácskáról leolvasta az egy napi szobadíj összegét. Pénzért nyult a zsebébe. Hideg, sima tárgy akadt az ujjai közé. A leány levele. Bedő szórakozottan megforgatta a kezében. Aztán... hirtelen... az álom eltűnt a szeméből. Mégegyszer elolvasta a magyar címet.

»Tekintetes Bedő Ferenc urnak, Helyben.«

Idegesen tépte fel a borítékot. Pénz esett ki belőle. Az a néhány bankjegy, amelyet nemrég a bronzhajú nő asztalára tett. Az ölelés ára. A pénz között egy névjegyén csak ennyi állott:

»Feri, édes Feri, mennyivel jobb lett volna, ha Te ismertél volna meg engem!«

A másik oldalon csak a nyomtatott név: *Minny Dörres*.

Időbe került, amíg Bedő Ferenc össze tudta szedni érzéseit.

Fel-alá járkált a szobájában.

- Legjobb lesz, ha jól kialszom magam. Reggel, pihent fejjel, alaposabban átgondolhatom a dolgot. Nem jó az ilyesmit elsietni, - és hozzálátott a vetkőzéshez. Gondolatok, érzések zűrzavara zugott benne.

A párnába furta a fejét. Akart, minden idegerezével akart aludni. De csak tompa, félálomszerű állapotig futotta az akarateréből. A falon a két mozdulatlan fénysáv útja között mintha sötét, mély szakadék tátongott volna.

- Egy lendület... egy akaratvillanás... - motyogta félálomban. Már nem volt ura gondolatainak, de agya olyan pontossággal működött, mint egy hipnotizált médiumé.

- Minny... Dörres Minny, - sugta és erőlködött, hogy a leány arcát felidézzé. Sehogysem sikerült. Forgolódott az ágyban, anélkül, hogy teljesen felébredt volna. Félig nyitott szeme egyszerre a falra szegeződött, oda, ahol a két fényút összeért.

Ekkor önmagától felmerült előtte Dörres Minny képe.

De ez nem a bronzhajú kokott arca volt. Szőke hajú, fiatal leány kék szemeiből áradt a falon huzódó két sugár. Könnyű, tiszta lépésekkel megindult a falra rajzolódó leányalak...

...és szembejött a téli alkonyatba süllyedő földszintes házak során...

...és szembejön a téli alkonyatba süllyedő földszintes házak során.

- Ki ez a leány? - lököm oldalba Stein Simi, a patikussegédet. Simi minden második vasárnap délután kiszabadul a patikából, a színes mérgek csendes, sok energiát emésztő munkaköréből. Nekem pedig a póstára csak este nyolc órákor kell visszamennem, inspekciózni. Hát sétálunk.

- Nem ismered még? Hát ez hogy lehet? - gunyolódik, mint mindig, Stein Simi, ez a hóri-horgas, kampós orrú, végtelenül kedves és végtelenül szeplős, vöröshajú zsidófiú, a legjobb barátom, - hogy lehet az kérlek, hogy már több, mint két hete boldogítod mélyrebecsült szeméyyeddel dicső községünk, Havashida, járási székhely postamesteri hivatalának postatiszti rangfokozatát, és még mindig akadhat emberi lény itt, helyben, Havashidán, akit még nem ismersz! Hiszen a postán minden ember megfordul.

Hátbavágom, hogy csak úgy nyekken.

- Mondd, Simi, hány éves vagy te, hogy mindig bolondságokat beszélsz?

- Olyan idős vagyok, mint te. Ezért vagyok kénytelen butaságokat sziporkázni. De csak a te társaságodban jön ez reám. Szuggeszció. A te butaságod szuggeszciója. Különböben, a magunk-fajta húsz-huszonkét éves legények manapság, ezerkilencszáztizenhatban, nem kötelesek okosak lenni. Sőt, ellenkezőleg... Erről jut eszembe... olvastál ma már újságot? Mi hír a harctéren?

- Győzünk, fiam, győzünk! Északon, délen, ahol éppen akarod. Verjük a muszkát, a franciát, az olaszt, az indiánt, a zulukaffert, a hottentottát... de mondd meg már végre, ki volt ez a leány, aki mellettünk elment?

- Vagy úgy, te még ott tartasz? Neve: Dörres Minny. Foglalkozása: az apja leánya. Az apja pedig a községünkben közismert kiváló fűszerkereskedő. A leány gyakran kisegít az apja üzletében, bármikor vásárolhatsz nála tíz fillérért savanyú cukrot és ráadásul megismerkedhetsz vele.

A hátunk mögött tréfás, mély hangon megszólal valaki.

- Persze, a Simi még mindig beszél. Tavaly ilyenkor kezdett beszélni, amikor a harctérre indultam és még mindig beszél!

Hátrafordulok. Két ismeretlen fiatalember áll mögöttünk. Egyik zászlósi uniformisban, a másik egyszerű, sötétbarna télikabátban.

- No, nézz oda! - csodálkozik el Simi. - Dörres Hanzi... szervusz, édes öregem! Ez aztán a vendég! Evvel a karddal szoktad lekasabolni az ellenséget, mi? De... most jut eszembe, mutassalak be... Bedő Ferenc, az új postatiszt... Dörres János harctéri hős... és Aldea Jonel, a

»Podeana« román band leendő vezérigazgatója, jelenleg gyakornoki minőségben... Azt hiszem, így, négyen, együtt, lehetünk összesen vagy nyolcvannyolc évesek... Beszélj, Hanzi, mi van veled?

- Semmi különös! - feleli Dörres Hanzi, alig észrevehető idegen hangsúllyal beszél magyarul, - semmi különös. - Oldallövés. A golyó vándorol a hátamban. Ha közelér a bőrhöz, kioperálják. Hat hétig kórházban voltam. Itthon maradok három hónapig. Azután visznek vissza a harctérre.

- És ez neked »semmi különös?« - jegyzi meg Aldea Jonel, izmos, szép szál, feketehajú, román fiú, túliskolás, gyakorlatlan magyarsággal. Érzik a kiejtésén, hogy ritkán van csak szüksége a magyar beszédre. - Ez neki a »semmi különös!« Mi hárman, felmentettek...

- Bocsánat, én nem vagyok hadmentes! - védekezik a hosszú, vézna Simi. - Én nem vagyok holmi »felmentett.« Engem, barátaim, tisztességes sorozás alkalmával kidobtak. Én nem vagyok holmi közönséges hadmentes, mint ez a postás, meg ez a bankos! Én becsületes »untauglich« vagyok, tiszteletreméltó általános testi gyengeséggel... pedig önként jelentkeztem még 1914-ben...

Dörres Hanzi, szőke, zömök, nyugodt mozgású szász fiú kerek arca egy pillanatra elborul.

- Tizennégyben az más volt. Akkor még divat volt önként bevonulni. Ma már... örüljetek, hogy itthon ülhetek...

- Hát így beszél egy harctéri hős? - csodálkozom. - Azt hittem, érdekes leírásokat, részleteket hallhatunk majd öntől, Dörres úr...

- Persze valami szuronyroham-hangulatot, vagy effélét, - kotyog közbe Simi, - hadd szórakozzanak egy pohár jó bor mellett idehaza a hadmentes urak!

- Egy pohár bor, az nem rossz ötlet! - veszi elejét Simi örökké fenyegető szóáradatának Jonel és reám kacsint: - Ugy-e, Bedő úr!

- Helyes... menjünk be a kaszinóba! - dönt az indítvány fölött Hanzi. - Legalább megisszuk a pertut. Nem szeretem a folytonos Iksz úr, Ipszilon úr megszólítást magam körül. Odakint elszoktam az ilyesmitől. Egyet azonban már most kijelentek. Ha valaki ma este még egyetlen szóval is a harcteret említi, azonnal felkelek az asztaltól és hazamegyek. Verstanden?

A község közepén széles, egyemeletes ház áll. A földszintjén az adóhivatal, szolgabíróság, járásbíróság egyesült erővel gyurják a népet. Az emeleten a nagy községi táncterem mellett az úri kaszinó három kényelmes helyisége terpeszkedik.

A kártyaszobában sűrű a füst. Simi abban leli örömét, hogy bemutat egy egész sereg idősebb-fiatalabb úrnak:... főbíró,... telekkönyvvezető... vagy négy tanító, magyar, román, szász vegyesen... adótárnok... járásbíró... szolgabíró... kereskedő... szédül a fejem a saját erőteljes »Bedő Ferenc vagyok!«-jaimtól, mikor végre az olvasóterem egyik asztalkájához négyesben letelepszünk. Küküllőmenti bor kerül az asztalra.

- Tehát... szervusztok, fiúk! - és általános kézrázás közben letegezzük egymást.

- Ezek a szász leányok hidegek, mint a jégcsap! - kezdi Jonel. - Tegnap bejött a szobámba Kätthe, ismeritek, a hatvannyolcas Pfaff leánya, erős, barna fehérnép, a bankban takarít, valami kimutatásokat hozott át a szobámba. Elég az hozzá, nem lehetett kikezdeni vele.

- Mi az, hogy hatvannyolcas Pfaff? - kérdeztem.

Hanzi tudákosan magyarázza:

- Nálunk, szászoknál, az a szokás, amiért egyébként eleget csufolnak bennünket, hogy a fajtánkon belül, sőt legtöbbször a falunk határán belül, kötünk házasságot. Így azután egy csomóban marad a familia. Egy-egy család férfitagjai annyira összezsufolódnak a falujukban, hogy csak a házszám alapján lehet megkülönböztetni őket. Itt, Havashidán, van például tizenkettős, hatos, huszonötös és hatvannyolcas Pfaff, ugyanígy van vagy kilenc különböző házszám alatti Kürmes... te, mint postás, nem tudod ezt?

- A levelek szétoztását egyelőre még a postamesternő végzi. A napokban azt is én veszem át tőle. Anélkül is elég munkát ad az utalvány, csomag, ajánlott levél, távirat, telefon, elszámolások...

- Maradjunk a szász nőknél! - követeli Jonel. - Barátaim, a bankba jönnek román nők, magyar nők, szász nők... a bank nemzetközi intézmény...

Simi nem állja meg, hogy közbe ne szóljon.

- Csakugyan... a bank nemzetiségi különbség nélkül mindenkitől behajtja a nyolc-tíz-harminc százalékos szerény kamatot...

- Nem erről van szó! - tart ki Jonel a mondanivalója mellett. - Szóval, egy Olton túli magyar menyecskét, a patakon túlról idejövő román fehérnépet vagy egy-egy itt nyaraló zsidó asszonykát minden nehézség nélkül rá tudok venni, hogy bejöjjön a legénylakásomra... de egy itteni szász leányt?... Ne adj Isten!

- Ebben igazad van, Jonel, - helyesel Simi. - Én nem vagyok olyan szép fiú, mint te, de a magyar, meg román menyecskékre nem panaszkodhatom. Restellem bevallani, de egyetlen szász nő sem fordult elő ezideig a praxisomban.

Hanzit bölcsé tette a bor. Újra magyaráz.

- Mi, szászok, a magunk fajtáján belül maradunk. Este, a kapuk árnyékában, láthattok elég szász leányt, legényekhez simulni. De azok a legények mind szászok. Az a kapu alatt simuló legény száz eset közül kilencvenkilencben azt a leányt veszi feleségül, akit ott ölelget, Mert...

- ...mert, - vág közbe Simi és vöröspillájú szemhéja ráncolásán látszik, hogy megint huzamosat igyekszik mondani, - mert ahhoz a kapuhoz saját ház tartozik, a ház mögött saját istálló, saját kert, a kerítésen túl saját termőföld... és a szász vagyont nem szabad idegenek kezére juttatni... mert nektek, szászoknak, mindenki »idegen«, minden más nemzetiségűt úgy hívtok magatok között, hogy: »Hergelaufener«, szóval, amolyan »jött-ment,« ne haragudj, Hanzi fiam, de ti szászok, kapzsiak vagytok, fukarok vagytok, nincs bennetek szív, lélek, lendület...

Hanzi nem hagyja magát.

- Te, Simi... mondd... ha valaki tőlünk, szászoktól, elkaparintja azt a kemény munkával megőrzött házat, kertet, földet... ki ad helyette másikat? Talán ti, zsidók, ti...

Közbevágok.

- Simi nem zsidó! Simi izraelita vallású magyar ember!

Szünet támad.

Simi szólal meg újra. Elgondolkodva néz a poharában csillogó finom küküllőmelléki bor aranyába. Ritkán beszél Simi komolyan. Ilyenkor a hangja elhalkul és világosbarna szemét furcsa, idegen bánat homályosítja el.

- Magyar vagyok?... Zsidó vagyok?... A mult hét csütörtökéig természetesnek találtam, hogy magyar vagyok és semmi más. Az édesanyám csak magyarul tud. Mennyi magyar nótát énekelt nekem! Csak magyar nótát, más dalt nem is tud. Sok nótát tanultam tőle. Itt, a havashidai gyógyszertár unalmában egy füzetbe összeírtam... - majd megmutatom neked, Feri, - akár hiszitek, akár nem, hatszázhatvannyolc magyar nótát ismerek zenéstől-szövegestől. Nem mondom, szeretem a más muzsikát is, de sirni, úgy, könny nélkül, belülről sirni, csak magyar nótán tudok... Szegény, görbehátú apám szabóműhelyében nem hallottam mást, mint magyar szót... Kolozsvárt a piarista gimnáziumban végeztem... és a mult hét csütörtökjén este beállított a patikába egy főhadnagy, két más tiszt volt vele, aqua carminativát kértek, már be voltak egy kicsit pityizálva. A főhadnagy kiitta a pálinkát, reám nézett, elembe állt, közel, egészen közel, és az arcomba hörögte: »Mi megdöglünk a lövészárookban... ez meg itt dekkol a pult mögött... a zsidó!...« nem tudtam rá haragudni, olyan jóképű, barnapiros alföldi gyerek volt ez a főhadnagy, még én mentegetőztem: »De... tessék elhinni, főhadnagy úr... én... én önként jelentkeztem tizennégyben, de az orvos...« ő fizetett és kiment... Nem haragudtam rá... de akkor valami elpattant bennem...

Mindnyájan hallgatunk. Én töröm meg a tulhosszunak érzett csendet. Másra terelem a szót:

- Vajjon... ki győz ebben a háborúban?

- Harctérről nem beszélünk! - int le a borgőz hevével Hanzi.

- Nem a harctérről van szó... hanem általában... a háborúról... általánosságban.

- Arról sincs mit beszélni! - nyakaskodik Hanzi. Mi, százok, nem nyerhetünk ebben a háborúban. Mi szolgák maradunk. Akár győzünk, akár veszítünk. Punktum. A téma nem érdekel. Hidd el, Bedő Ferenc... Egyébként... a nevedet ma már hallottam valahol. Bedő Ferenc... hát te vagy az? Persze, az új postatiszt. Minny mondta, a hugom, hogy két hét óta, amióta te vagy az itteni postán, nem megy át személyesen a levelekért, mint azelőtt, amíg az a szőke postás kisasszony volt a hivatalban, tudod, a te elődöd. - Azt mondja Minny, hogy egyszer benyitott a póstára, te valami irat fölé hajoltál, és akkor olyan különös kifejezést látott az arcodon, hogy észrevétlenül újra becsukta a postaterem ajtaját. Nem mert bemenni! Megijedt tőled, hehehe... hallottatok ilyet? - és a szőke, kerek képű százsz fiú majd elnyult a nevetéstől.

Simi visszanyerte gunyos biztonságát.

- Megvan a jövőd nálunk, Feri fiam! - mosolyog. A havashidai leányok madárijesztője lettél... jó szerepkör, mi? Nem mondom, van némi kellemes butaság az arckifejezéseden, de egy ilyen jámbor fiatalembert, mint te vagy, Mefisztóvá előléptetni, ez egyenesen kitüntetés!

Aldea Jonel nagyot nevet. Inkább elismerésképpen mondja:

- Jó pofa vagy, te Simi... általában... ti, zsidók, mindenben tudtok nevetni...

Simi újra mélyen elkomolyodik.

- Igazad van... Mi, zsidók, annyit sirtunk hosszú évezredek folyamán, hogy már-már szinte jogosnak érezzük, ha mindenben nevethetünk.

Az órákra nézek. Felugrom az asztaltól.

- Megbocsáttok... de nyolc órakor inspekcióm van...

Jonel csodálkozik.

- Vasárnap este... hivatalos óra a postán?

- Bizony... háború van... a táviratokat le kell venni... meg a főszolgabíró beszél a főispánnal, az új sorozásról és hasonló unalmas témákról... szervusztok, fiúk, a viszontlátásra.

Amíg felveszem a télikabátomat hallom, hogy Dörres Hanzi megkérdi:

- Mondd, Jonel... igaz, hogy Románia mégis beleavatkozik a háborúba?

- Most meg te beszélsz háborúról! - vág közbe Simi. - Úgy látszik, hogy még a haretéri katonákat is érdekli a háború.

Utánam szól:

- Te, Feri, gyere vissza egy pillanatra, most jut eszembe valami, ezt neked is hallanod kell!

Megfogja a télikabátom szélét és addig nem engedi el, amíg a többiekkel együtt végig nem hallgatom, hogy Simi, aki a patika melletti kis szobában együtt lakott az új gyógyszerész-gyakornokkal, valamelyik este egy higiénikus gummit megtöltött langyos vízzel, cérnával ügyesen lekötözte és betette a praxi ágyába, majd kiment a szobából. A praxi gyanútlanul befeküdt az ágyba. A lepedő alá rejtett gummi szétpukkadt, a víz átszivárgott az egész ágy-neműn. Erre Simi behívta az öreg patikust, a rémült gyakornok jelenlétében megmutatta neki a vizes ágyat és komoly hangon kijelentette, hogy ő egy ilyen gyenge idegzetű fiatalemberrel nem képes közös szobában lakni. A patikus, a döntő érv nyomása alatt, az udvari kis szobába helyezte át az ártatlanságát hiába hangoztató gyakornokot, Simi pedig újra korlátlan ura lett szobájának, ahol éjszakánként a gyógyszerháza át beengedett vendégeit fogadhatja.

Hanzi és Jonel kacagása még a lépcsőre is utánam hangzik.

Nem ittam sokat. De édes ízekkel telt meg mégis a szívem. Lassan ballagok a posta felé. Olyan szép minden: a földszintes házak havas fedelén csúszkáló holdfény, a rezgő csillagok a távoli havasok pereme fölött, a kedves téli éjszakában négyes sorokban sétáló szász leányok, legények kétszólamú éneke: »Warum, darum, warum, darum, schön sind die Mädchen zwischen siebzehn-achtzehn Ja-ahren...« Egy leány tűnik fel képzeletemben... egyszer, egyetlenegyszer elsuhant mellettem az uccán... nem mer személyesen átjönni a póstára a leveleiért, amióta én vagyok ott... olyan furcsa idegen neve van... Minny... Dörres Minny...

Mikor benyitok a póstára, a telefon már berreg. A főszolgabíró kéri a kapcsolást a nagyszebeni főispáni hivattal.

Már belejöttem a levelek szétszétadásába is. Néha előfordul még, hogy a huszonötös Pfaffnak adom ki hatvannyolcas Pfaff leveleit, de általában már kezdek különbséget tenni közöttük. Itt, Havashidán, az a szokás, hogy az emberek maguk jönnek a póstára a leveleikért. Ilyenkor zsufolásig megtelik a tágas postaszoba. Van ugyan egy sánta szász levélhordó, elég ügyesen végzi a dolgát, de az emberek türelmetlenek. Háború van. Mindenki hírt vár valakitől, valahonnan.

Mikor az asztalra öntöm a postaszakok tartalmát - nagy halom fehér, meg kék boríték, közöttük bőven rózsaszínű tábori levelezőlapok, néhány képeslap, újság - elnémulnak a suttogások, lesik, hogy melyik szakaszba teszem a kezembe vett levelet. Jobban ismerik a saját házszámaikra jutó postarekeszek helyét, mint én. Az öreg postamesternő, - özvegy Tavy Bálintnének hívják - segít az elosztásnál, meg Margitka is, Sipos Margitka, alacsony, barna, székelő postáskisasszony, a kolléganőm. Ők már jól ismerik az embereket, soknak egyenesen a kezébe adják a szebeni német újságot, a magyar napilapot, a levelet, képes levelezőlapot. A patakon túli román menyecskék félve veszik kezükbe a gyakorlatlan írással telekarmolt rózsaszínű táborilapokat, hátha rossz hír van benne... Olt mögötti fennsíkon fekvő Oltfüzes

falu darócizálás, elszigetelt tájszólást beszélő színmagyar embereinek mindig akad dolguk a járási székhelyen, adónál, bíróságnál: egyuttal bejönnek a póstára is, pénzt küldeni, csomagot feladni a fiúnak, az olasz frontra... néha felhangzik egy-egy jajgatás: valaki megsebesült, elesett, eltűnt a harctéren, megjött róla a hivatalos értesítés... egy-egy anya felzokog, néhányan vele sírnak... azután a csoportok eloszlanak szépen... nem lehet tudni, ki az elégedettebb: aki kapott, vagy aki nem kapott levelet... ma neked, holnap nekem... a szenvedés közös, a háború réme ott ül a magyar, szász, román fejek fölött és nem tesz különbséget... ma neked, holnap nekem...

A postán, mikor ellanyhul a forgalom, a postamesternő bölcs politizálását kell eltűrnünk. Mindig a magyarság szupremáciájáról beszél. Azt hiszi, amiért a testvérbátyja képviselő a budapesti országházban, azért ő is ért a politikához. »A magyarság szupremáciája... a magyar kultúrfölény...« - hangoztatja folyton. Jó, jó, én is tartom magam olyan jó magyarnak, mint ő, de érzem, hogy itt valamiben hiba van.

Most is beszél, kimért hangon, gondosan megválogatott szavakkal:

- A magyarság kultúrfölényét letagadni lehetetlen... A magyarság szupremáciája...

Elfogy a türelmem, közbevágok:

- Szupremácia... mi az, hogy szupremácia? Szépen szóló muzsika. El lehet aludni mellette. Csak ne legyen keserű az ébredés...

A postamesternő pápaszeme megvillan:

- Ugyan, ugyan, hogy beszélhet így magyar ember létére! Annyit csak el kell, hogy ismerjen...

- Nem bizom a szupremáciában. Sem a magyaréban, sem a máséban. Testvéri politika kell ide, én mondom, emberi politika kell ide, tessék elhinni, nagyságos asszony, emberi politika kell ide, nem diplomata-politika... Tegnapelőtt találkoztam az uccán Jonellel, ő mesélte, hogy a román ügyvédek, ügyvédjelöltek, a pap és néhány idősebb földmíves közös vacsorán zárt ajtók mögött beszéltek meg, hogy mi a teendő, ha Románia mégis a központi hatalmak ellen avatkozna be a háborúba... a magyarság szupremáciájáról ott aligha esett szó...

A postamesternő türelmetlenül legyint:

- Nincs értelme a sok beszédnek. Maga, Feri fiam, itt van négy-öt hete, alig beszélt mással, mint azzal a pár zöldfülű barátjával és már mindent jobban akar tudni, mint én, aki tizenhét esztendeje vezetem ezt a postát!

Margitka, a kolléganőm, természetesen a főnöknőjének fogja a pártját:

- Maguk, férfiak, azt hiszik, hogy csak az a helyes, amit maguk gondolnak. Pedig egy tapasztalt úrinő véleménye mégis csak többet számít.

Ezzel a vita el is dőlt. »Nem politizálok többé özvegy Tavynéval, - gondolom, - de ezentul hiába teszi elem a képviselő bátyja piros ceruzával aláhúzott parlamenti közbeszólásait, nem fogom elolvasni!«

A postahelyiség lassanként újra megtelik emberekkel. Beérkezik a délutáni levélposta. Meggyújtom a petróleumlámpát.

Sietve osztom szét a leveleket. Nem szeretem sokáig várakoztatni az embereket a postán. Levélszétosztás közben hosszukás fehér boríték akad a kezembe. A címezése: »Wohlgeb. Fr. Minny Dörres.« Hirtelen a zsebembe dugom. Amíg a többi, gyakorlatlan kézírással megcímezett, földmíveseknek szóló levelezőlapokat, borítékokat szétrakosgatom, csodálkozva kérdelem magamtól, hogy miért is tettem zsebre Minny levelét? Ösztönös mozdulat volt a levél

zsebredugása. De mi közöm nekem egy idegen leány leveléhez? Egyszer láttam az uccán... ez még nem jogcím arra, hogy a levelét elvegyem. »A helyére kellene tennem a Dörres Minny levelét, - gondolom, - mi közöm nekem hozzá? Nem is ismerem! Igen, a levelet a helyére fogom tenni, a rekeszbe, majd értejön valaki, vagy kiviszi a levélhordó, mint máskor.«

Közben átadom a várakozó emberek leveleit.

Megint csak hárman vagyunk. Margitka a körorvos címére érkezett brassói újság apróhirdetéseit olvassa, a postamesternő a budapesti képviselőház üléséről szóló riportot faldja a főszolgabíró címére érkezett fővárosi napilapból. Legalkalmasabb pillanat volna arra, hogy a Minny nálam levő levelét a helyére tegyem. De csak ülök, a vasrácsos ablakon át nézem az ucca havában bandukoló bivalyfogatot, a szemközti ablak disztelen függönyén átszűrődő lámpafényt. »Azonnal tedd vissza a levelet a rekeszbe, Feri!« - adom ki magamnak a belső parancsot. De meg sem mozdulok.

Este hat órákor beakasztom a fekete vaspléhvel borított postaajtó erős vaskapcsát, kétszer rázárom az ajtót, felkapom a télikabátomat, a hátsó kicsi ajtón kimegyek és nekivágok a hosszú uccának. »Minny levelét elfelejtettem letenni, - hazudok magamnak, - nem baj, majd«...

Nemsokára ott állok a nagytéren, az üzlet előtt. »Johann Dörres« - jelzi a cégtábla. »Hát csakugyan bemenjek?« - töprengek még mindig és lenyomom a kilincset.

Az üzletben más vevő nincs. Két inas és a segéd elém siet a pult mögött. A pénztárnál az öreg Dörres ül. Komoly arcú, szúrós nézésű ember. Minny nincs a boltban.

Zavaromban szappant vásárolok, pedig van otthon még két darab szappanom. Cipőkefét is veszek, meg egy doboz szardiniát. Az öreg Dörres átveszi a pénzt.

- Danke! - mondja és elteszi a pénzt a fiókba.

Kijövök az utcára. Minny levele még mindig a zsebemben van. Hideg szél fuj szembe. »Utálatos februári idő, - gondolom, - nem érdemes élni. Hazamegyek, megvacsorálok, és aztán... unalmas fészek ez a Havashida... csak muljon el a háború, azonnal kérni fogom az áthelyezésemet... itt megdermed az ember az unalomtól. Utálatos fészek.«

Ezen a héten nem én vagyok az inspekciós. Vacsora után, nyolc órákor, mégis visszamegyek a póstára. Margitka van ott egyedül.

- Milyen kedves, hogy eljött! - mondja és megsimogatta a hajamat. - Milyen dús a haja...

Segítek neki a táviratok továbbításánál. Egy alkalmas pillanatban a Minnynek címzett levelet kihúzom a zsebeből és a megfelelő rekeszbe teszem, két szebeni német újság közé.

Margitka itt lakik, a postaépületben. A postamesternő egyik szobáját adta át neki.

- Ugy-e, milyen unalmas fészek ez a Havashida? - mondja Margitka kilenc órákor, mikor lejárt az esti inspekció.

- Bizony, unalmas! - mondom meggyőződéssel.

- Jöjjön be egy kicsit hozzám! - hiv meg Margitka. A hangja egy cseppet remeg. - Tavy néni már alszik. A cseléd is lefeküdt. Egy kicsit beszélgetünk. Eltelik az idő legalább.

Nézem Margitka alacsony termetét, széles csipőit, barna haját. Az arca nem csunya. Mikor nevet, szépnek lehet mondani. Vele megyek.

A szobában suttogva beszélgetünk Margitkával.

- A szomszéd szobában senki sincsen, de a következőben a postamesternő alszik, - magyarázza Margitka és én válaszképpen magam mellé húzom a diványra és megcsókolom a száját.

Margitka feje engedelmesen pihen a vállamon.

Van már éjfél is, mikor elmegyek tőle. A kaput zaj nélkül zárja be utánam.

Újra reggel van. Szétosztom a reggel érkezett leveleket.

Dörres Minny is eljött a leveleiért a póstára. Először, amióta én vagyok itt. Milyen gyönyörű ez a leány! A kék szeme, a szőke haja... és valami ottfelejtett ijedtség a tekintetében, ami érdekessé teszi.

- Jött levelünk? - kérdi tőlem. A hangja színes rezgése visszhangot ver a szivemben.

- Milyen névre, ha szabad kérdezni?

Elpirul.

- Dörres...

Margitkához fordulok.

- Margitka, legyen szives... nem tudom... nem emlékszem... ha jött valami levél Dörres címre, kérem, adja át.

Visszaülök az asztalomhoz. Összeadáson dolgozom, de a számok a szívem dobogásának ütemére táncolnak a szemem előtt.

Margitka most nyújtja át Minnynek azt a levelet, amelyet tegnap este én csusztattam vissza a helyére.

Szeretek itt elüldögelni, a patikában. Simi egyedül dolgozik a gyógyszertárban, valami receptet böngész, porokat kavar. A gyógyszerész, Türk úr, vadászni ment, a gyakornoknak kimenője van. Egy oltfüzesi öreg magyar parasztasszony várja a gyógyszert.

- Mit szólna a Dörres-esethez? - töri meg Simi a csendet.

- Mi az a Dörres-eset?

- Nem hallottál semmit róla? Hallatlan! Persze, aki csak a leányokkal törődik...

- Én és a leányok... - igyekszem mentetetőzni.

- Csak hallgass! A multkor éjfél után láttak az uccán! Az emberek mindjárt következtetnek. Kicsi falu ez, fiam, még ha nagyközség is hivatalosan.

Kiszolgált a parasztasszonyt.

Ketten maradtunk. Simi odaül mellém a bőrdiványra.

- Csak annyit mondok neked, Feri fiam, hogy vigyázz. Az még nem baj, hogy a fiatal szolgabíróval sógorságba keveredtél Margitkán keresztül...

Felugrom.

- Ez... ez nem igaz...

- Jó. Ha akarod, nem bánom, én elhiszem, hogy nem igaz. Ül vissza szépen a helyedre. Csakhogy a falu nem hisz. A falu tud. A falu mindent tud. Margitka a változatosság kedvéért veled is kikezdett. Ez önmagában nem baj. Csak azt akarom, hogy te is tudd azt, hogy mindenki tudja.

- De te kitől tudod?

- A postamesternő cselédjétől. Észrevette a dolgot. Lehet, egy kis irigység is teszi, hogy mindenkinek elmeséli. Azért semmi baj, Feri fiam és bolond volnál, ha zavartatnád magadat. Csak arra vigyázz, hogy házasság ne legyen belőle. Én, a magam részéről, ugyis, mint barátod, ugyis, mint gyógyszerész, mindenben rendelkezésedre állok. Az egész ügyet csak úgy, mellékesen említettem meg. Nem fontos. A Dörres-ügy sokkal fontosabb.

- Mi az a Dörres-ügy? - kértem zavaromban. Bosszant, hogy a Margitkánál való látogatásom a falu szájára került. Talán még Minny is megtudhatja... Kellemetlen dolog...

- Ez a Dörres nemrég még a legvagyonosabb szász ember volt a községben, - magyarázza Simi. - De most meggyült a baja. Bankadósságba keveredett. Egyszerre nagy pénzt akart zsebre vágni, vágómarhát szállított a hadseregnek, de elakadt a szállítással, az állataiba valami vész ütött, a legnagyobb részük elpusztult. Most meggyült a baja a bankkal, a Központi Bank itteni fiókjával.

- Ez magánügy, - felelem, - nincs benne semmi különös.

- Tévedsz. Éppen az a különös benne, hogy magánügynek látszik, és minden más helyén a világnak magánügy maradna, de itt, Erdélyben, ezen a szászlakta vidéken, igen fontos közügyé növekedett.

- Nem látok közügyet benne.

- Mindjárt észreveszed te is. Nem mondom, hogy túlteng benned az értelem, de igyekszem úgy elmondani, hogy még te is megérted. Tehát... adva van egy szász birtok üzlettel, házzal, földekkel, kerttel, házi állatokkal, tekintélyes vagyont képvisel. Erre a vagyona elsősorban a hitelező magyar bank pályázik. Szeretné a fennálló követelés fejében az egész vagyont megszerezni. A Dörres-ház a község legforgalmasabb helyén áll, oda lehetne áthelyezni a mellékutcából a magyar bank helyiségét és Jánossy bácsi, a bankigazgató, meg dr. Kapossy, a bankügyész, kitűnően megtalálnák a maguk számítását. A részvényeseknek is jutna valami a haszonból. Igen ám, de a román bank, a »Podeana« sem hagyja magát. Hajlandó Dörres helyett kifizetni a hitelező bank minden követelését, sőt még készpénzt is ad Dörresnek, csak nekik jusson a jófekvésű egyemeletes ház. Hogy a község tömör szász egységén rést üssenek, román földműveseknek adnák bérbe Dörres földjeit.

- Hiszen ez az ügylet így nemzetiségi kérdéssé bonyolódik!

- Feri fiam, nem mondtál most sem különösen okos dolgot. Nem is vártam tőled, hogy új szempontokat tudj hozni. Mindenesetre az is a szellemi javulás jele nálad, hogy felismerted a könnyűszerrel felismerhető tényállást. Igazad van, minden nemzetiségi kérdés alapja: gazdasági kérdés. Ezt legrégebben és legélesebben maguk a saját erejükre támaszkodó szászok ismerték fel, amikor megalakították a »Raiffeisen-Verein«-t.

- Raiffeisen? Hát az mi?

- Magyarul annyit jelent, hogy: vasabroncs-egylet. Ez a szász egyesület minden eszközzel igyekszik megakadályozni, hogy szász ember birtokában levő vagyona más nemzetiségűek kezébe csusszon át. Természetesen, a Raiffeisen-Verein is beleszólt a Dörres-ügybe és a szász pap útján, erkölcsi nyomással igyekszik a Dörres-birtok árát úgy lenyomni, hogy az szász kezekben maradjon...

- Ez tehát az a nevezetes Dörres-eset...

- Várj, még nem fejeztem be! Ahol ennyi a pályázó, ott a zsidó sem maradhat el. Gelb Jakab, a fűszeres...

- A kicsi Rózsi apja?

- Igen, ő. Nagy kujon vagy te, Ferikém, látszik, hogy nem vagy üzletember, mert a postán előbb a leányt nézed meg és csak azután az apját. Sohasem lesz belőled ügyes ember, én mondom neked. Szóval, Gelb nem azért csinálta az éles konkurenciát az ősi szász Dörres-üzletnek, hogy olcsóbb árai mellett is nagyobb hasznot el ne tudott volna érni. Roppant ügyes kereskedő ez a Gelb! Most az a mániája, hogy az üzletét a Dörres-házba akarja áthelyezni. Ő is komoly érdeklődő. Már egy nagyon ügyes megoldási módot is kieszelt, mesélte nekem, én mindig nála vásárolok, jobban kiszolgál, mint Dörresék és mindent tart a raktárában, méztől a koporsó-szegig... Egyszerűen, Gelb átvállalná a bankadósságot és még pénzt is adna Dörresnek...

- Szóval, magyar-román-szász-zsidó bajnoki körmérkőzés a Dörres-házért, meg a földért...

- Hidd el, ez a száraz gazdasági ügy, ez a Dörres-kérdés, jobban izgatja a havashidai közvéleményt, mint például az előbb említett Margitka-kérdés.

Nyilik a gyógyszerár ajtaja. A körorvos lép be, nagyhasú, borzos bajuszú, ötven év körüli ember, kopott télikabátja nyitva, sárga ruhája rendetlen, barna cipőjén a fűző több helyen összebogozott. A postáról ismerem dr. Movricska körorvos urat is.

- Jó estvét az uraknak! - köszönt bennünket dr. Movricska. Erősen megrázza a kezünket. Simihez fordul:

- Haragszik még reám a patikusné önegysága? - és leül. A szék csak úgy ropog a körorvos súlya alatt.

- Miért haragudna valaki a doktor urra? - mosolyog gonoszul Simi. - Hiszen a doktor úr nem vét senkinek és semminek. Még talán a betegségeknek sem...

- Hát akkor még nem hallották az urak, - nyeli le Simi célzását az orvos, - az történt, hogy tegnap a patikusné önegysága vendégeket várt ebédre. Szokásom szerint tegnap is benéztem hozzá a konyhára, van itt, Havashidán néhány konyha, ahová betegjárás közben érdemes bekukkantani, akad pár jó falat itt is, ott is. Egyszerűen, ebéd előtti időben a patikusné elém tett egy nagy tál süteményt, »kóstolja meg, doktor úr,« azt mondta és tovább matatott a tűzhelyen, én pedig csak eszegettem a nagy tálból egyik süteményt a másik után, amíg egyetlenegy darab se maradt a tálban. Beszélgetek csak csendesen tovább, a nagyságos asszony egyszer csak úgy, udvariasan, pecsenyeforgatás közben, odaveti: »Miért nem eszik még egy-két darabot, doktor úr?« »Mert már egy darab sincs a tálban,« - feleltem szerényen. Látták volna az urak azt a pillantást, amit a patikusné önegysága az üres tálra vetett! »A vendégek...« - ennyi szaladt ki a száján, de úgy tettem, mintha nem is hallottam volna. »Köszönöm a tízórast, most megyek haza ebédelni, nem árt, ha egyszer jóllakik az ember!« Ezzel szépen hazamentem, megettem jó két tányér bablevest csipetkével, két porció finom-finom borjúpörköltet, amelyet csak az én feleségem tud készíteni, három szelet dióstortát, azután elmentem a kaszinóba, bevágtam egy rendes porció sajtot zsemlelével, utána a főbíróval megiszogattunk ketten vagy öt liter borocskát. Nem mondom, éreztem, hogy ettem egy kicsit, de azért a vacsora úgy esett, mintha egy hete éheztem volna... Hát ezért kérdeztem, hogy haragszik-e még reám a patikusné önegysága?

- Biztosan kialudta már az első haragját, - mondja Simi, - de meg kell adni, hogy doktor úr jól bírja gyomorral!

A körorvos hosszú dicsekedésbe kezd, elmondja, hogyan nyelt le egyszer egymagában két kiló flekkent és hozzá négy liter bort. Tetszik neki a saját falánksága. Henceg vele, mint egy amatőrbokszoló az izmaival.

- Hogy érzi magát az asztalos? - tereli másra a beszédet Simi. - Meddig élhet még?

- Az öreg Dánér? - kedvetlenül beszél a hivatásáról a doktor. - Néhány hónapig huzhatja... legfeljebb egy évig, ha bírja...

- Mi baja van? - kérdem, hogy én is mondjak valamit.

- Tüdővészessé dolgozta magát az öreg, - magyarázza a körorvos. - Az éjjel is felzaklattak a leányai, meg kell adni, szemrevaló fehérnép mindakettő... de én bizony éjszaka nem kelek fel ilyesmiért. Egész más egy baleset, vagy bicskázás, amikor közvetlen halálveszedelemmel lehet számolni. De más esetben az orvos sohase siessen. - Ráér az ember. Legalább a betegség szimptomáinak van idejük a kibontakozásra, amíg az orvos a betegéhez érkezik... könnyebben lehet megállapítani a helyes diagnózist.

- De... hátha addig meghal a beteg? - szólok közbe.

- Hát... akkor az orvos konstatálja a beállott halált, ami ugyis a végső sorsa minden embernek.

- Kivéve, ha gazdag beteghez hívják, - érvel Simi, de ezt a megjegyzést az orvos válasz nélkül hagyja.

Újra nyílik az ajtó. A gyógyszerész jön haza a vadászatról. Magas, csontos, egészségtől duzzadó arcú ember Türk, a patikus. Nyulat lőtt, most büszke és rámosolyog az orvosra.

- Te miért nem jössz sohase vadászni, Movricska? Leadnál egy-két emberre valót a pocakodból.

- Nem merek vadászni, barátom. Attól félek, hogy még jobb étvágyam lesz és akkor a feleséged önagysága még jobban megharagszik reám.

A patikus nevet.

- Már nem haragszik, nyugodt lehetsz. Legfeljebb máskor majd kiszámolja a süteményt, amit neked szán tízórára.

- Egyébként azért jöttem, - emelkedik fel székéről a körorvos -, hogy megmondjam, írjátok össze a nagyobb tétel gyógyszereiteket. Hadd lássam, miből rendeljek a betegeknek? Specialitást nem érdemes receptben rendelni, mert azon alig van valami hasznos. Ha a harctéren jó a pótorvosság, miért ne volna jó itt is? Néhány emberrel több, vagy kevesebb pusztul el most, ezerkilencszáztizenhatban, igazán nem fontos.

- Manapság nincs is szükség orvosokra - tréfál Simi. - Ha az egészséges embereket odaküldik, ahol nyomorékká válnak, tetvesek lesznek, elvesztik a látásukat, a hallásukat: minek akkor az orvos a világon?

- Ha tőlem függne, minden orvost felakasztanék! - toldja meg a tréfát a patikus.

- De akkor miből élnél? - vág vissza a körorvos és elbúcsuzik.

- Mikor lesz vége a háborúnak, postás úr? - kérdi tőlem a patikus.

- Ha tőlem függne már tíz perc múlva!

- Nem is várná meg a végső győzelmet?

- Jobb ma egy béke, mint holnap a végső győzelem. Azután... senki sem kötött baleset-biztosítást a háború elvesztése esetére...

- Nem szabad így beszélni! - dorgál a patikus. - A németek győzelme nem maradhat el. Miért nem jön el vasárnaponként a templomba? A papunk minden héten felsorolja a nagyobb harc-téri győzelmeket és Isten áldását kéri a német hadseregre, meg annak szövetségeseire. Jöjjön el egyszer... akkor olyan rendíthetetlenül fog bizni a végső győzelemben, mint mi, szászok.

Elbúcsuzik. Addig szorongatja a kezemet, amíg megígérem, hogy valamelyik vasárnap elmegyek a szász templomba.

Ketten maradunk Simivel.

Nézem a fehér porcelán tartályokra festett fekete feliratokat: orvosságok latin neveit. Barna és sötétkék orvosságos üvegeken szikrázik a gyógyszer-tár közepén csüngő nagy petróleumlámpa fénye. A vaskályhában pattog a tűz. Különleges orvosságok reklámai rikítanak a falakon. »Legjobb hashajtó...«, »Legfinomabb köhögés elleni cukorka...«, »Csúz, köszvény, rheuma ellen...«

Simi aszpirin-porokat rak ostyákba. Egyszerű kis gépezettel szorítja egymásba a kapszulák alsó és felső felét.

- Hidd el, Feri, nem is olyan könnyű mesterség ez a mienk. Nem azért, mintha olyan nagy ész kellene hozzá. A szólásmondás is azt tartja, hogy zöld szamarat és okos patikust még senki sem látott. De reggeltől estig talpon lenni, sokszor egész nap egy pillanatig le sem ülni, különösen hetivásárkor és a folytonos nagy figyelem... tizedgrammokkal és centiliterekkel bajlódni: kimeríti az embert... Csókolom a kezét, Minny kisasszony, mivel szolgálhatok? - fordult a belépő leány felé.

Minny receptet ad át.

- Engedje meg, Minny kisasszony, hogy bemutassam a barátomat, Bedő Ferenc helybeli magyar királyi postatiszt urat személyesen.

Minny kutatóan néz a szemembe. Mikor a kezünk összeér, forró vérhullám önti el az arcom. Minny, visszahuzza a kezét. »Biztosan kipirult az arcom« - gondolom és bosszankodom, amiért nem tudok közömbösnek látszani.

- Sokáig tart a recept elkészítése? - kérdi Minny.

- Azonnal készen lesz! - feleli Simi, de a nagy bádogdoboz mögül, amelyben gilisztacukrot tartanak, az ujjain mutatja, - csak én láthatom, - hogy fél óránál hamarabb nem fogja elkészíteni a Minny receptjére írt orvosságot. - Megbocsát, Minny kisasszony, de át kell mennem a laboratóriumba.

Még egyet kacsint nekem Simi és eltűnik a függönyök mögé rejtett hátsó kis ajtón.

Ketten maradunk a gyógyszer-tárban Minnyvel. Milyen szép ez a leány! Ha egyszer, egyetlenegyszer megcsókolhatnám...

A csend már kinos. Minny reám néz. Csodálkozik. Nem szól. Várja, hogy én kezdjem a beszélgetést.

Haragszom magamra. »Valami kedveset kell mondanod, Feri,« - nógatom magam belül.

- Mióta van itt a postán? - töri meg Minny az elviselhetetlen csendet.

Erre felelni kell. A szájam íze nagyon keserű.

- Azóta... amióta maga nem mert a póstára jönni a leveleiért.

Megütődött arckifejezéssel néz reám.

- De... a napokban is... magam mentem át...

- Az igaz! De azelőtt... sokáig...

Minny arca biborvörös.

- Ki mondta ezt magának?

- Mindegy, hogy kitől hallottam. Elég az hozzá, hogy maga félt tőlem, anélkül, hogy ismert volna!

Minny komolyan, mélyen a szemembe néz. Felkel a székről.

- Bedő úr... legyen szives... mondja meg Stein urnak, hogy később valakit átküldök az orvosságért... mondjuk, egy félóra múlva... Jó éjszakát!

Elment. A gyógyszerértár ajtaját indulatosan csapta be maga mögött. Hirtelen reámzuhant keserűség mázsás köve nyomja a szívemet.

Simi visszajön a laboratóriumból.

- Mi az? Már el is ment?

- Valakit elküld az orvosságért.

Simi nevet.

- Úgy látszik, nem tudod szóval tartani a szép leányokat. Pedig az orvosság már tíz perce készen van. Csak nem akartam zavarni a társalgást... Ugy-e, milyen érdekesen hideg ez a leány? Annyira hideg, hogy már szinte égési sebeket okoz...

- Beszéljünk másról! - vágok közbe idegesen.

Simi rám néz - és nagyon jó viccet mond el. Egyik napilapban olvasta. Simi utolérhetetlen a viccek előadásában. A szívem nehéz... de a Simi viccén nevetnem kell, hogy majd kicsordul a könnyem.

- Ejnye, de vigan vagytok! - nyitja reánk az ajtót Dörres Hanzi. Az orvosságért jött.

Simi átnyújtja az orvosságot, közben felhasználja az alkalmat és mégegyszer elmondja a viccet. Hanzi nem érti meg azonnal a csattanót. Meg kell neki külön magyarázni. Azután ő is nevet.

- Ki beteg nálatok? - kérdi Simi.

- A nagyapám... a szívével van valami baja. Biztosan, hallottatok már ti is valamit arról a birtok-históriáról. Nagyon a szívére vette. De már megyek is. Gyere velem egy kicsit, Feri, rád fér egy kis friss levegő, nagyon sápadt vagy.

Az ucca sötét. Csak a hó világít valamennyire. Az égen néhány árva csillag pislog át a felhőrongyok résein. Nincs nagy hideg.

- Reggelre újra hó esik, - vizsgálja Hanzi a fellegeket. - Egyébként... vasárnap délután gyere el hozzánk. A születésem napját ünnepeljük. Pár hónap múlva visszavisznek a harctérre. Ki tudja, ünnepelhetem-e jövőre is a születésem napját?

- Menjünk vissza a patikába, - indítványozom. - Hívd meg Simit is. Egyébként... köszönöm a meghívást... csak nem tudom... a hugodnak nem lesz-e kifogása...

Hanzi megállt az uton.

- Ugyan, ne okoskodj! Hiszen Minny maga kért meg az előbb, hogy hozzam el az orvosságot és egyuttal hivjalak meg!

- Minny maga mondta? - bámulok el és a szívemet újra forró hullám önti el. - Minny maga mondta? Az más! Ott leszek. Simit is...

- Simit nem hívhatom meg.

- Miért nem?

Hanzi kis ideig elgondolkozva hallgat. Tovább megyünk, a piactér felé.

- Nem hívhatom meg Simit, mert... mert ő zsidó! Ne mérgelődj és ne méltatlankodj! Ne szólj közbe! Ide figyelj! Semmi különös kifogásom sincs a zsidók ellen általában. Simit pedig különösképpen szeretem, pompásan lehet vele veszekedni, minden harag nélkül. De a nagyapám, meg az apám gyűlölik a zsidókat. Tudod, mióta? Amióta ez a Gelb Jakab a községben letelepedett. A háború első hónapjaiban jött ide. Addig a mi boltunk volt az egyetlen komoly üzlet a községben. Jött ez a Gelb és szinte máról-holnapra magához hódította a falu forgalmának háromnegyed részét. Apám, mikor észrevette benne a veszedelmes versenytársat, figyelni kezdte. De Gelb Jakab becsületes ember. Ez a nagy baj! Becsületes ember és ami még nagyobb baj, rendkívül ügyes kereskedő. Majdnem minden cikket olcsóbban tud árulni, mint mi. Azután jóban tud lenni mindenkivel, a kaszinóban kártyázik a főszolgabíróval, billiárdozik a járásbíróval, sakkozik Jánossyval, a bankigazgatóval. Apró szivességeket tesz mindenkinek, a fiatal szolgabírónak még pénzkölcsönöket is ad, meg bort, szalámit hitelbe. Mégis megtalálja a számítását. Fürge, mozgékony kereskedő. Az én apám és különösen a nagyapám meg tipikus szász kereskedők: becsületesek a végtelenségig, üzleti erkölcsük a takarékoság, néhány szász családon: tanítón, papon kívül senkivel sem barátkoznak... Hiába mondom ezt így el tízszer és százszor az apámnak, hiába mondom neki, hogy a zsidót nem szidni kell, hanem eltanulni tőle azt, ami belőlünk hiányzik: a fürgeséget, mozgékonytságot, jó szímatot: ő mindig talál mentséget a maga számára és szidja a zsidókat...

- Egy zsidó, Gelb Jakab, konkurenciát csinál neki és ő minden zsidót szid, még Simit is. Ezt nem tartom igazságosnak!

- Nem is igazságos ez a dolog, Feri pajtás! De én már elfáradtam a Simi meghívása miatti küzdelemben.

- És Minny? Mi a Minny álláspontja?

- Minny... tizenkilenc éves leány. Sok önállóság nem fejlődhetett ki benne. A nagyszebeni zárdában aligha tanulmányozhatta a korszerű kérdéseket. Kénytelen abban a légkörben élni, mint a szülei. Talán, ha szerelmes lenne Simibe...

Ezen mindketten kacagtunk. Szegény Simi, a vörös hajával, kampós orrával, szeplős bőrével, igazán nem vonzza a leányszíveket!

A piactéren elválok Hanzitól.

- Add át kézcsókomat szüleidnek, gyógyulást kívánok az öreg urnak... Minnynek köszönöm a meghívást.

Csepp hideg sincs. Kedves ez a havas, csendpólyába burkolt kép: apró lámpafények szegélyezik az utat. Sok ház teljesen sötét. Ott takarékoskodnak a petróleummal.

Vacsora után jókedvűen nyitok be a póstára. Én vagyok az inspekciós. Kis idő múlva Margitka is átjön a szobájából.

- Segíthetek?

- Köszönöm, Margitka... igazán, nincs olyan sok dolog...
- De azért... add csak ide azt a kimutatást. Addig összeadom jó?

Kilenc órákor Margitka az ölembe ül.

- Bejössz hozzám egy kicsit?
- Margitka, drága... valamit meg kell neked mondanom...

Szembefordul. A szemében ijedtség homálya.

- Baj van?
- Bizony, baj van... Az egész falu tudja, hogy a multkor nálad voltam...

Margitka nevet.

- Csak ennyi az egész? Igazán nem törődöm a falu szájával! Biztosan a postamesternő cselédje meglátott... a Mari... holnap kap tőlem két pofont és akkor egy darabig befogja a száját... bátran bejöhetsz ma is...

- De Tavyné... nem vett észre semmit?
- A postamesternő? Nem törődik az ilyesmivel. Belátó asszony. Ki tudja, mi minden huzódik meg egy ilyen özvegy postamesternő sziveládájában... Sohase tett még célzást ilyesmiért...
- Hát... a szolgabíró?

Margitka elpirul. A hangja bizonytalanul cseng:

- Már nem számít. Igazán... nem történt közöttünk semmi...
- De... Margitka édes... én... én sohase foglak téged feleségül venni.

Margitka szemei megtelnek könnyel.

- Látod... Feri... ezt az egyet nem kellett volna mondanod... Tudtam én azt jól, hogy nem akarsz elvenni feleségül... de mégis... jó érzés volt hinni a hihetetlenben... bárcsak ne mondtad volna ezt így ki... Feri...

Mikor a posta ajtaját beteszem magam mögött, Margitka még mindig az asztalra borulva sír.

Vállat rándítok.

Otthon, a szobámban, sokáig bámulok a levegőbe.

- Minny meghívott hozzájuk vasárnap délutánra, - gondolom. - Miért hívott meg?... Úgy látszik, így akarja tudtomra adni, hogy nem fél tőlem...

Lefekszem. Sokáig nem tudok elaludni. Margitkára gondolok. Később Simi jut eszembe. Szegény magányos leányok! Szegény fiúk a távoli harctereken! Szegény magyarok, szászok, románok... emberek, szegény emberek!

Minny, édes Minny, vasárnap délután újra látlak! Érdemes élni? Nem érdemes élni? Ki tudná megmondani?!

Szombaton este hat órákor Simi jön a gyógyszerár postájáért. Éppen zárjuk a hivatalt. Együtt megyünk Simivel. Margitka nem fogadja a köszönésemet. A postamesternő barátságosan visszaköszön, mert Simi egy megjegyzésével megkacagtatta. Érdekesen kacag ez az özvegy Tavyné. Mintha bocsánatot kérne az emlékeitől, amiért nevetni mer: olyan visszatartott a kacagása.

- Szép öregasszony ez a postamesternő, - mondja az uccán Simi. - Igazi magyar úriasszony. A havasvidéki társaságban még sincs megfelelő szerepe. Lehet, hogy ennek ő is az oka. Ő volna arra hivatott, hogy a szétszórtan is széthuzó havashidai magyarságot: államiakat, vasutasokat, környékbeli birtokosokat összetartsa. Nézd meg: Radulescuné, a román pap felesége, milyen ügyesen csoportosítja maga körül a román értelmiséget. Igaz, ebben segítségére van Frosina is, a leánya. Ismered?

- A postáról ismerem.

- Mi a véleményed róla?

- Egyszerű, közvetlen, nagyon szép leány.

- Azt hiszem, Minnynél is szebb...

Idegesen legyintek:

- Minny más... másfajta a szépsége.

- Természetesen, más... Frosina arcéle melegséget áraszt, Minny északi germán szépsége megfagyasztja a levegőt maga körül.

Alacsony, rozoga ház elé érünk. Simi megáll.

- Holnap Brassóba utazom. Bemegyek ide, Dánérékhoz. Hátha kell valami a leányoknak Brassóból.

- Dánér... a beteg asztalos, akiről az orvos beszélt?

- Igen. Te is bejöhetsz, ha akarsz.

Halvány lámpafény szűrődik ki az elfüggönyözött üvegesajtón. Benyitunk.

Dohos szag csavarja az orrot. Havashidán a házak alól eltakarékoskodták a pincét. Azért nyirkos a legtöbb lakás.

Konyhába jutunk. A tűzhelyen vacsora fő. Tejberizs. Érzem a szagáról.

Csupasz asztal, fenyő-székek. Függönnyel elválasztott sarokban két ágy. Az egyikben az öreg Dánér fekszik. Gondozatlan, kopasz, borostás állú, csak csont és bőr az egész ember.

- Dánér Ilonka... és Vilma - mutat be Simi a két leánynak.

- Nem számítottunk vendégekre, - pirul el a kisebbik, lehet vagy tizenhat éves. A nagyobbik sem sokkal idősebb. Zavarukban ledobják maguk elől a zsirfoltos konyhakötényt. Nagyon hasonlítanak egymásra: barnák, szenvedő arcuk, soványak.

- Ne tessék haragudni, - fordul hozzám Ilonka, a nagyobbik és zavarában nevet, - nem... nem szoktunk a szobában fűteni... amióta Gergely, a bátyánk bevonult... meg apám ágynak esett...

Simi orvosságot húz elő a zsebéből.

- Három óránként tíz-tíz cseppet, - magyarázza Vilmának.

- Köszönjük szépen, Stein úr... igazán, ha Stein úr nem segített volna ki orvossággal...

- Csak semmi hála, - mérgelődik Simi. - Majd, ha mindketten férjhez mennek, beküldöm maguknak a gyógyszer-számlát, a kamatokat is felszámítom...

Erős köhögés az ágy irányából. Simi odamegy. Orvosságot ad az öreg Dánérnak.

- Nem ér semmit az ember, ha beteg, - nyögi az asztalos. - Még... akkor se ér sokat, ha egészséges... Dörres úr háromszor annyiért árulja a koporsót, mint amennyit nekem fizet az anyagért, meg a munkáért... Gelb úr se jobb nála... csak már újra dolgozhatnék...

- Nemsokára jön a tavasz, akkor újra dolgozhat, Dánér bácsi, - vigasztalja Simi. - Na, leányok, van-e valamire szükségük Brassóból? Holnap beutazom.

Apró bevásárolnivalókat jegyez fel Simi a noteszébe. Mikor a leányok pénzt akarnak adni, elhárítja:

- Majd elszámolunk, ha visszajövök. Jó éjszakát. Gyógyulást, Dánér bácsi! - és már kint is van az udvaron.

Én is elbúcsuzom. A leányok újra mentegetőznek a fűtetlen szoba miatt.

- Most benézünk Gelbhez, az üzletbe, - adja meg az irányt Simi. Szótlanul lépkedünk.

Már elének tűnik a Gelb üzletének élesebb lámpa-sávja a havas homokjárdán, mikor csendesen kiszalad a számon:

- Értelmes, szép leányok... különösen a kisebbik - Vilma.

- Te is úgy találod? - mondja Simi. Érzem a hangján, hogy hálás ezért a megjegyzésemért.

Gelb üzlete zsufolásig tele van vevőkkel. Két segéd és három inas kipirultan dolgozik. Nagyjában olyan az üzlet, mint a Dörreséké: fűszer, kefék, seprűk, liszt, kézitükör, hajfésű, cukorka... és még rengeteg más. Falusi vegyeskereskedés. De az első szempillantásra megérzik, hogy nagyobb forgalom kiszolgálására számít itt a kereskedő, mint a Dörres-boltban.

A pénztárnál Gelbné ül: üzletben-háztartásban elfonnyadt asszony. A szeme a vevőket fürkészi: nehogy lopjon valaki a nagy tolongásban.

Gelb Jakab maga versenyt dolgozik a segédeivel. Kalapja hátracsuszott a tarkójára. Füle mögött rövid, rágott végű, sárga ceruza. Sötétbőrű arcán a folytonos feszült figyelemhez szokott ember elmélyedésnek látszó nyugtalansága. Negyvenöt éves lehet, de olyan fűgén mozog, mint egy húsz éves.

- Jóestét kívánok, Bune seara, genobend, Herr Nóber - köszön egyvégből három nyelven. Egyszerre négy vevővel beszél, közben arra is ráér, hogy gyorsabb mozgásra nógassa az inast, nem azért, mintha a jóképű oltfüzesi magyar inasgyerek nem adná bele a lelke javát a munkába, hanem, hogy a vásárlók hadd lássák, hogy a Gelb-üzletben milyen előzékeny kiszolgálás folyik.

- Holnap Brassóba utazom - férkőzik hozzá Simi, - van-e valami elintézni való? Csak hétfőn este jövök haza.

Gelb még kiszolgál egy vevőt, újra vezényel valamit a segédek meg az inasok felé, azután körülnéz a polcokon.

- Ha volna szives, Stein úr... - és Simi jegyez a noteszébe. - Különben a jövő hét folyamán magam is bemegyek Brassóba. Hanem, ha volna olyan kedves, kérdezze meg a feleségemet és Rózsit. Az asszonynépségnek mindig kell valami selyemrongy, vagy efféle - és már ott hajlong a kövér, magastermetű főszolgabíró előtt. A legjobb szivarokat teszi elé.

Gelbné pénzt számol.

- Igazán kedves magától, Stein úr... de most annyi a dolgom, hogy gondolkozni se tudok. Ha volna szives... menjenek be a lakásba, Rózsik majd megmondja... valami ruhára való dísz kellene.

Gelbéknek gyönyörűen berendezett lakásuk van. Butoraik a legmodernebbek. Szinte túlelegáns ez a berendezés egy falusi vegyeskereskedőnek. A ház nem az övék, valamelyik szász gazdának fizetik a lakbért.

A tágas, perzsaszőnyeges ebédlőben kis társaság szórakozik. Gelb Rózsi, a csendes, törékeny házikisasszony elénk siet. Süteménnyel, likörrel kínál meg. Csapó Annust, az állomásfőnök feketeszemű leányát már a postáról ismerem. A sötéthajú Kohn Gyöngyi, a szeszfőző egyetlen gyermeke, sietve csapja össze a kártyát, amiből Annusnak jövődőt olvasott.

- Kár volt összedobni! - méltatlankodik Jonel.

- Mi az, Jonel? - évődik Simi. - Három szép leány társaságában szórakozol, ahelyett, hogy a román bank ügyeit...

- Ne féltsd te a bankunk dolgait! - nevet Jonel. - Már ideje, hogy újra egy kis levegőhöz jussak. Újra felszabadultak a szombat délutánjaim.

Simi notesze újra előkerül. Rózsi diktál. Gyöngyinek is van kívánsága. Pénzt adnak Siminek.

- Annus, magának semmire sincs szüksége Brassóból?

- Köszönöm... nincs. Mindennap hozthatok ha kell valami. Apuka megbíz egy fékezőt, vagy mozdonyvezetőt...

Annus és Jonel a divány tulsó sarkába huzódnak. Látom, hogy Jonel az Annus kezét meg-simogatja. A leány rámosolyog a fiúra. A válluk összeér. Azután reám esik Annus pillantása, valamit sug Jonelnek, aki elkapja a leány karján felejtett kezét. Suttognak. Boldogok.

Gyöngyi és Rózsi elhalmozzák Simit valami arckenőcsre vonatkozó kérdéseikkel. Azután Rózsi a konyhába szalad, Gyöngyi abroszt húz elő. Uzsonnára terítenek.

Simi hozzám hajol:

- Veszéd észre? Jonel szerelmes Annusba, és viszont... Pedig... Csapó bácsi nem nagyon sziveli az Aldea-familiát. Fél román emberhez adni a leányát.

- Miért? Nincs abban semmi...

- Mi, fiatalok, úgy érezzük, hogy nincs. Az öregek még mindig másképp látják. Úgy vagyunk, Feri fiam, a testvériséggel, meg a faji egyenlőséggel, hogy az első fricskára orra bukik a józan ész.

- Ma, amikor egymás mellett harcol a frontokon Erdély minden nemzetisége...

- Az öregek másképen látják...

- A jövő bennünket, fiatalokat, fog igazolni. Az emberi egyenlőség a háború után teljes erővel ki fog bontakozni...

Simi legyint és szomorúan mosolyog.

- Nem illik sugdosódni! - dorgál tréfásan Rózsi. - Mi hárman már uzsonnáztunk, maguk ketten, Simi, meg Feri, kávézzanak szintén, - és fahéjas kalácsot tesz elénk.

- Milyen szép a lakásuk! - mondom Rózsinak és a művészi képeket nézem a falon.

- Lesz még szebb lakásunk is! Majd a saját házunkban!

Gyöngyi a beavatottak biztonságával fűzi tovább barátnője szavait.

- Gelb bácsi megveszi a Dörres-házat. Az üzletet odahelyezi.

- És a Dörres-birtokkal mi lesz?

Rózsi válaszol.

- A birtokot apus azonnal továbbadja. Már van is rá vevőnk.

Jonel a divány sarkából odaveti.

- No-no, még nem biztos, hogy Gelb uré lesz a Dörres-ház. A magyar bank... meg a mi bankunk... majd meglátjuk... a Raiffeisen is...

- Apus jó üzletember, - büszkélkedik Rózsi, - neki érdeke, hogy a Dörres-üzlet megszűnjék és mi menjünk a helyébe. Én is szeretném... a falu legszebb helyén lalnánk... ott igazán pompás lakást rendezhetnénk be... néhány estélyt is adhatnánk... a főbíróék is eljönnének... - Simi közbeszól:

- Minek az magának, Rózsika? Örüljön, hogy jól megy az üzletük, van hozománya, amiből férjhez mehet... estély, nagy társaság... nem érdemes ilyesmi magunkfajta embereknek... érti, Rózsika... magunkfajta embereknek nem is volna szabad... hiszen így is gyűlöl bennünket az egész világ!

Gyöngyi védi a barátnőjét:

- Rózsának van igaza. Ha telik, ha van miből, miért ne éljen az ember szebben?

- Szebben lehet élni, - feleli Simi, - de hangosabban, hetedhétországgraszolóan ne... a multkor bejött egy főhadnagy a patikába... különben... jobb, ha nem mondom el maguknak... én a maga helyében, Rózsika, lebeszelném Gelb urat a Dörres-ház megvételéről.

Gyöngyi tüzesen vitatkozik.

- Vegyétek meg csak nyugodtan a Dörres-házat, Rózsi! - Mégis más érzés az, ha az ember tudja, hogy a község legforgalmasabb helyén emeletes háza van. Miért ne legyetek ti az első...

Simi csendesen megkérdi:

- Mondja, Gyöngyi... maguk még mindig abban a két kicsi, nyirkos szobában laknak, a tehénistálló mellett, a szeszgyár udvarán?

- Igen... még mindig... de... ahogy lehet, mi is beljebb jövünk a községbe, - Gyöngyi hangján megérzik, hogy kellemetlen neki a saját családjá szűkös viszonyairól beszélni. Itt érzi jól magát, a vagyonosak díszes lakásában. Igyekszik a saját el nem érhető feltűnési vágyait a falusi magány hullámain hozzá sodort barátnője birodalmában kiélni.

Megköszönöm az uzsonnát. Elbúcsuzom. Inspekcióm van a postán. Simi még ott marad Gelbéknél.

- Jobb volna inkább egy magyar faluban élni, - gondolom, amint a posta felé megyek az esti csendben, - ennyiféle-fajta ember egy rakáson, mindenkre figyelemmel lenni, mindenkit megérteni, fárasztó mesterség...

Vasárnap délután gondosan átöltözöm. Sokáig nézem magam a tükörben. A borbélyné jó magyar konyhája kissé kigömbölyítette az arcomat. Nem vagyok csunya fiú, meg kell adni...

Sokáig kefélem a télikabátomat. Egy kicsit kopott, szó sincs róla, okosabb lett volna pár hónappal ezelőtt, kolozsvári lakos koromban, újat csináltatni... de akkor színházra, billiárdra ment el a pénz... a kávéházban jó zene volt... és téli hajnalokon Szabó bácsi sátrában két pár

virslit megenni: az akkori aranyifjúság szinte kötelességszerű örömévé vált... Szebb volt-e az az élet, mint ez a havashidai falusi csend? Több érték volt-e benne? Mindegy. Olyan céltalan az élet... ezerkilencszáztizenhat március másodika van ma... vagy harmadika... olyan mindegy...

Öt óra tájban megindulok a Dörres-ház felé. Mintha egy csepp előrekerült tavasz nyugtalanítaná a telet... Olyan nehéz elképzelni ezeket a földszintes házakat másképp, mint havas fedéllel...

Ma este Margitka megy a póstára. Szegény Margitka, sokszor érzem a tekintetét munka közben. Nem szól hozzám, csak éppen a legszükségesebb hivatalos dolgokat kérdezi meg tőlem... nincs igaza, amiért megmondtam neki nyiltan, hogy nem akarom feleségül venni, azért nem kellett volna megharagudnia reám... Bemegyek a Dörres-ház kapuján. Erős fa-lépcsők vezetnek az emeleti hosszú folyosóra. Lépéseim zajára ajtó nyílik.

Hanzi szorongatja a kezemet a kis előszobában.

- Csakhogy itt vagy már! Hiába, úriembernek látszol, öt óra előtt nem jössz vizitbe... légy nyugodt, a többiek már fél négy óta szórakoznak odabenn.

- Elsősorban is, édes öregem, - rázom meg a Hanzi kezét, - sok-sok születésnapot kívánok neked a main kívül is...

- Alig két hónap még... vissza kell mennem... ott nem érünk rá születésnapokban számítani az időt... - és Hanzi erőltetett nevetéssel nyit be a szobába.

- Itt az elkésett vendég, jöhet az uzsonna!

Dörresné finom arcú, sovány asszony. Betegesnek néz ki. Vagy csak az anyagi gondok?... Nagyon kedvesen beszél mindenkivel. Az első ellenvetésre feladja álláspontját, akármiről is van szó.

- Es kann möglich sein... lehet, hogy igazad van, - sokszor menekül ebbe a szófedezőbe.

Az ura szúrós szemű, komoly ember. Mindenkivel hidegen, élesen beszél, de ez csak a forma, amely mögül akaratlanul előtör egy-egy mozdulatában, pillantásában, a családja iránti végtelen szeretet és az udvarias kereskedő alkalmazkodó figyelme.

Hanzi nagyapja, Johann Dörres senior, jól benne jár a hetvenesekben. Már nem tartja szükségesnek, hogy a magamkorabeli fiatal vendégekhez leereszkedjék. Inkább Türk gyógyszerésszel és Bömches urral, a kopasz iskolaigazgatóval beszélget. Türkné és Bömchesné a Hanzi édesanyjával külön kis asztalkánál magyarázzák a cukrozott narancshéj befőzési törvényeit.

Minny a másik szobában, a zongoránál ül. Régi német mūdalt énekel: »Gute Nacht, mein Herzensliebchen«. A hangja nem erős, de színes és meleg. Előbb befejezi a dalt, azután nyújtja felém a kezét.

- Jó, hogy már itt van, Feri... Nézze, a Trude, meg a Gräte már sápadtak az éhségtől, - és a két pirospozsgás, kacagó leányra mutat, akik a zongorához támaszkodva figyelték az előbb Minny énekét. - Megbocsáttok... - és már el is tűnik a konyhaajtó mögött.

A hirtelenszőke Türk Trude ül a zongorához.

- Gyere, Hanzi, - a szász leányok és fiuk mindig tegeződnek, - játsszuk el együtt ezt a Grieg: Erotikon-t, nagyon szeretem.

Hanzi hegedül. A lábával kopogja a taktust. Érzik a játékan, hogy a harctéren nem gyakorolta a hegedülést. Túlértelmesen, kottatempóra, hidegen játszik. A zenedarab megfagy az ujjai alatt. Trude több-kevesebb hibával zongorán kíséri.

Később Hanzi megkérdi:

- Feri, te játszol valami hangszert?

Gondolkodom: letagadjam-e? Miért? Amiért kottából nem tudok?...

- Hegedülök - felelem, - de csak úgy, naturalista módon.

Hanzi az állam alá dugja a hegedüt:

- Gyerünk valami jó magyar nótával!

Mikor hegedülök, eltűnik előlem a világ. A vonó önmagától játszik, bal kezem ujjai ösztönösen mozognak a húrokon. Kitűnő hegedűje van Hanzinak. »Lavotta első szerelme« úgy bűg fel a G-huron, mintha tárogató szólna... nóták szakadnak fel a vonó alól: hallották-e valaha ezeket az ősi száz ház falai? »Mély a Rima...« »Temetnek a Balog-völgyön...« Mikor azt játszom: »Lehullott a rezgőnyárfa ezüstsínű levele...«, halkán, bizonytalanul megszólal mögöttem a zongorakiséret. Nem nézek oda, behunyt szemmel még egyszer eljátszom a nótát. Most már a tapogatózó zongorakiséret biztosabbá vált...

Minny ül a zongoránál, ő kísérte az utolsó dalt.

- Annyi hegedű-zongora-kottám van, - mondja, - játsszunk valami mást. Ezekben a magyar nótákban nincs semmi taktus. Jobban szeretem a klasszikus zenét. Próbáljuk meg inkább ezt a Mehul-gavotte-ot, Burmester átirat, nem nehéz, - és kottát tesz elém, a zongora szélére.

- Kottából csak nagyon ritkán játszom... mentegetőzőm, - már többször nekikezdttem, de sohase volt türelmem...

- Elég kár, - mondja Hanzi, - olyan jó technikád van, annyi érzéssel játszol, mint egy sátorbeli ősszel dicsekvő cigányprimás...

Odafordul a hugához:

- Minny, ugyis majdnem megesz a moly sokszor unalmadban, itt adva van egy rendes fiatal-ember, kár, hogy nem szász, de legalább nem is zsidó, gyűljetek így össze, négyen-öten és tanítsátok meg a kottára Ferit. Magamról tudom, leánytársaságban több türelme van az embernek a zenéhez.

Dörres úr és Dörresné is odajönnek, megdicsérik a hegedűjátékomat.

- Jöjjön el, mikor ideje van, - hív meg Dörresné is, - majd átjön Trude és Gräte is, Minny nagyon szereti a hegedűjátékot kísérni... amióta Hanzi bevonult, nem is volt alkalma rá. Tessék asztalhoz ülni.

Bivalytejes kávé, fehér kalács, sütemények, torták: uzsonnázunk. Körülnézek a szobában. Réges-régi butorok. Az a fekete, háromfiókos szekrény lehet pár száz éves. A hálószoba ajtaja nyitva. A két ágy fölött a falon a háziáldás. »Wo Gott, da ist keine Noth.« olvasom az utolsó sort.

- Nem szabad ezt a házat idegen kézre engedni, - szólal meg Bömches és végigsimítja kopasz fejét, szászul beszél, a fülem már kezd hozzászokni a német és a szász beszéd közötti különbséghez.

Dörresné fél a témától. Magyarul kérdi tőlem:

- Tud szászul, Bedő úr? - és mosolyogva, de aggódó szemekkel várja a választ.

- Nem tudok... - füllentek - pedig szeretnék megtanulni. Ha már az ember itt él, a szászok hazájában...

- Nyugodtan beszélgethetünk, - folytatja Bömches úr, - hiába, a mi szász beszédünknek két előnye van: egyrészt összetartja népünket, másrészt idegenek jelenlétében is magunk között maradhatunk... ami pedig a magyar bankot illeti...

- A Raiffeisentől függ minden, - mondja Dörres úr. Ha az üzlet úgy menne, mint azelőtt...

A vén Dörres zsémbel:

- Eleget mondtam neked, Johann, ne vágj bele abba a marhaszállításba. Nekünk, szász kereskedőknek, nem való a súlyos kockázat. Gelbnek való az ilyen rizikós üzlet...

- Gelb sokat keresett a tavaly, mikor szénát szállított a hadseregnek, - veti közbe Türk, a patikus.

- Zsidónak való az ilyen üzlet, - hangoztatja a vén Dörres. - Mi, szászok, csak óvatossággal mehetünk valamire. Évtizedekig gyűjtöttem nektek ezt a házat, meg a földeket, mindig gondoltam: ha ma nem gyül elég pénz új darab föld megvételére, majd gyül holnap... de egy ilyen állatszállítás nagyon kockázatos dolog...

- Én pedig ma is azt mondom, - védi magát kipirult arccal Dörres úr, - hogyha tehetném, újra szállítanék a hadseregnek!

- Eredj csak, Hanzi fiam, - mondja a vén Dörres - a szobámban, az éjjeli szekrényen... kis barna üveg...

- Rosszul érzed magad, nagyapó? - ijed meg Minny, - mindig erről a birtokügyről beszéltek... pedig mondta az orvos, hogy ne izgassátok... ma Hanzinak a születésnapja van, vendégek vannak itt, legalább most beszéljete másról!

- A te sorsodról is szó van... - mentegetőzik az apa.

- Az én sorsomat ne az uzsonnánál intézzétek el! - mondja halkán Minny. Látszik az apjára vetett pillantásán, hogy apa és leánya nem mindenben értik meg egymást.

Hanzi jön az orvosságos üveggel. Dörres nagyapó végigfekszik a hálószoza diványán. Az előbb még mozgékony öreg úr merev, mint egy halott. Végre az arcába lassanként visszatér az élet.

Uzsonna után a három idősebb úr alsóst kártyázik. Néha kártyakeverés közben, hallatszik, hogy Bömches még mindig a birtokügyről vitatkozik Dörres urral. De már nem figyelek oda. Dörres nagyapó visszajön a társaságba. A három asszonnyal beszélget.

- Szívrendetlenség, - mentegeti magát a rosszulléte miatt. Elgondolkodva bólint az asszonyok beszédére. Pletykák keringenek a járásbirónéről. Az ura az olasz harctéren van. A szolgabíró egyike este látták a kerítésen átmászni.

- Bolond világ ez! - csóválja a fejét Dörresné.

- Szegény asszony... vérmérséklet dolga... az ura már egy éve nem volt itthon...

Minnyt ezideig lekötötte a házikisasszonyi teendő, segített az asztalszedésnél. Odamegy a nagyapjához.

- Legjobb lesz, ha egy kicsit lefekszel a szobádban, nagyapó. Nem való neked ez a lárma... Hanzinak megjött a hegedülő kedve... Nem csoda, Trude ül a zongoránál...

- Hagyd őket, - mosolyog bágyadtan Dörres nagyapó, - fiatalok, szórakozzanak. Én is maradok még egy kicsit, már sokkal jobban érzem magam...

Átmegyünk Minnyvel a szalonba. Hanzsi hegedül, Gräte szintelenül énekel, Trude a zongorakíséretbe mélyed. A trió nem tökéletes, de hangulatkeltő. Érzelmes német műdalok egész sora hangzik fel egymás után.

A kis diványon ülök, Minny mellett. A zenét hallgatom.

Simogatást érzek a kezemen. Minny keze ért hozzám, lehet, hogy véletlenül. Feléje fordulok.

- Láttam az arcán az előbb, hogy megérti a szász beszédet, - mosolyog Minny és tréfásan megfenyeget, - ki tudja, miket gondol maga rólunk, szászokról... én csak egy leány vagyok, de azért sokmindent látok, higgye el, okos dolgokról is tudok beszélgetni, ha kedvemrevaló emberrel akadok össze...

- Akkor velem aligha tud okos dolgokról beszélni...

- Ne legyen olyan félénk, Feri! Igaz, magától függ, hogy megnyeri-e legmagasabb tetszésemet... ez azonban magának aligha lesz fontos...

- Miről gondolja, hogy nekem nem fontos?...

- Csak úgy... magukat, idegeneket... bocsánat, hogy idegennek nevezem, de a mi házunkban nagyon rájár a szánk erre a szóra... egyszóval, Hanzsi elmesélte nekem a maguk kaszinói összeismerkedését és akkor Aldea Jonel azt mondta, hogy a szász nők roppant hidegek. Maga pedig elhitte ezt neki. Ne tagadja, ugy-e, elhitte?... feleljen!

- Őszintén szólva... csakugyan elhittem... mert... mert ezideig még nem volt alkalmam az ellenkezőjéről meggyőződni.

Minny a kezemre tette a kezét.

- Hideg a kezem, ugy-e? Mint egy vérbeli szász nőé, ugy-e?

- Csakugyan hideg... mint a jég... - csodálkoztam.

- Hát még az arcom! Az arcom még hidegebb, mint a kezem...

Oda akarja húzni a kezemet az arcához. Gyorsabb vagyok. Mikor a feje a közelembé ér, megcsókolom az arcát.

Az arca forró, mint a tűz.

Minny elpirul. Első pillantása a kottákba temetkezett, elmélyülten muzsikáló kis társaságra esik, azután felém fordul.

- Meggondolatlan ember. Magától csakugyan félnem kell.

- A szász nők nem hidegek, - feleltem, - a maga arca forró, mint a tűz!

Névet.

- De... remélem, ezt a felfedezését nem közli a barátaival... és... ha észrevették volna?

- Ha észrevették volna, akkor... akkor... elvenném magát feleségül!

Minny a szemembe néz. Sokáig. Szemei mélyén kék fények apály-dagály játszik. A melle gyors ütemben emelkedik és süllyed.

- Maga... Feri... maga bolond... de azért kedves... kedves kicsi bolondom, - és megsimogatja a kezemet.

Azután elkomolyodik. A zenét hallgatja talán? Nem merek szólni hozzá. Megharagudott? Tényleg... ez a csók... elhamarkodott dolog volt...

Végre megszólal Minny:

- Érdekes emberek maguk, magyarok!... Egy fellobbanásra felteszik az életüket!... Meg mernek rá esküdni, hogy maga csakugyan állná a szavát: csak egy intésembe kerülne... és átmenne a szomszéd szobába, a szüleimhez, megkérné a kezemet... a Hanzi születésnapjára egyúttal eljegyzési lagzivá válna... annak a szász jelmondatnak alapján, hogy: »Fő a takarékoság«, ugy-e? Nem is kellene újabb ételt felszolgálni!

Nevet. Azután elkomolyodik.

- Bolond maga, Feri. Hát nem hallja, hogy a vagyonunkat elviszi az ördög? Az ősi házat, a község legszebb házát, elnyeli a magyar bank... vagy a zsidó Gelb... vagy a román bank... legjobb esetben nagynehezen kimászunk a Raiffeisen hátán, ha ugyan sikerül, de akkor is alig marad meg valamink, legfeljebb a szégyentől menekülünk meg.

- Tönkremenni... nem szégyen, csak baj...

- Maga nem érti ezt, Feri... szász vagyont idegen kézre juttatni: szégyen!

- Ezt... így... igazán nem értem...

- Nem is értheti... nálunk szászoknál, a föld, a ház, a vagyon nem jogi tárgy, nem társadalmi termék, hanem szerves részünk... a hitvallásunk... a földünket az Isten adja, a házunkat Isten védi, a vagyonunk megszerzésében Isten van velünk... és ami akármelyik szászé, az végeredményben az összes szászoké... ez a nép, az én népem, nehéz talajból, keserves munkával szerzi meg kenyerét... a gabonánk később érkezik, a földünk nem olyan termékeny, mint más, boldogabb vidékek népeié... a hirhedt szász takarékoság nem jellembeli fogyasztás nálunk, hanem gazdasági kényszerűség... csodálkozik, hogy leány létemre ilyen pontosan fejezem ki magam?... hiszen egyebet sem hallok magam körül. A nagyapám, az apám, a tanáraink, a papjaink, az újságjaink ezer változatban a gazdasági összetartás szükségét hangoztatják... és milyen nehéz ez a folytonos gazdasági védekező harc, milyen nehéz... hiszen politikailag csak szolgák lehetünk itt, az idegenek tengerében.

- Meglátja, Minny, ha vége lesz a háborúnak, fölöslegessé válik ez a merev elkülönülés. Szász, magyar, román... akármilyen fajta, nem számít, a gazdasági küzdelem is megengedhető... talán...

- Talán ez, talán az... így nem lehet beszélni! Vállalom a népem sorsát, jóban, rosszban... nincs bennem újjáépítési hajlandóság... én is hiszem azt, amit a nagyapám hisz... egy kicsit haragszom az apámra, amiért belement abba a kockázatos üzletbe... de már mindegy... elég az hozzá... azért mondtam el magának mindezt, hogy valahogy egymásba illessze e szavak belső jelentőségét... és egyszersmind mindenkorra lemondjon arról az ábrándjáról, hogy engem feleségül vehet.

- De... édes Minny... mi köze ennek a gazdasági fejtegetésnek a maga házasságához...

- Sok köze van! Az a köze, hogy én nem engedem... érti, nem engedem idegen kézre a vagyonunkat! Érti? Ha kell, feleségül megyek egy gazdag szász hentesmesterhez, vagy pékhez... azt hiszi, nincs bennem akaraterő?... hogy mi, hideg szász nők, nem tudunk célért lelkesedni? azt hiszi, hogy nincs nekem tartalékban egy nagyszebeni csunya szász mészárosom, valami

nagyon távoli rokonom, aki kihúz bennünket a hinárból, ha annyit mondok neki, hogy: „Szepe, az esküvőt a jövő hónapban megtartjuk”...

Minny arca csupa tűz, csupa elszánt lelkesedés.

- Ha így áll a dolog... - akarom feltenni a kérdést, de ő közbevág:

- Tudom, mit akar kérdezni: hogy miért hagyom az öregeket szenvedni, töprengeni a vagyon sorsa miatt, miért nem mentem már eddig is férjhez, a vagyon megmentése érdekében, ugy-e, ezt akarta kérdezni? Hát... azért... mert... itt az anyám. Nem is hinné az ember róla... mindenki előtt meghátrál... „es kann möglich sein”, ezt mondja mindenre. De ebben a dologban nem enged. Az ő leánya legyen boldog!... Ezért várok még... ha ki lehet lábalni a bajból anélkül, hogy eladjam magam, annál jobb... de ha kell, meghozom ezt az áldozatot... egyébként... elég volt ebből... Trude, hagyd már a holdvilághangulatot... zongorázz valami jó vanszteppet!

Táncolunk. Minny keze most már forró. Egy-egy pillanatra egész testével hozzám simul. Istenem, ha ez a leány az enyém lehetne!

- Bocsánat! - és Minny kisiklik a szorításomból, - ott van Gräte, táncoltassa meg őt is... Hanzi Trudéval táncol. Látom, hogy Hanzi tánc közben hosszú csókot nyom Trude nyakára. „Szász fiú, szász leány, semmi komplikáció” - gondolom és szemeimmel Minnyt keresem. Seholse látom.

Trude ül a zongorához. Grätével táncolok. Gräte szabályosan táncol, nagyon vigyáz, hogy illő távolságban tartson magától forgás közben. Zenéről, színházról beszélünk néhány szót. Mindketten tavaly voltunk utoljára színházban. Ő Szebenben, a német társulattól látott egy vígjátékot, a címe nem jut hirtelen eszébe, nagyon tetszett neki a darab. Én a kolozsvári magyar színházban »Az ember tragédiáját« láttam utoljára, arról beszélek. »Hová tűnhetett Minny?« - töprengök közben.

Később a zongora mögötti kis asztal köré telepszünk. Társasjáték kezdődik, Trude indítványára.

- Hol van Minny? - kérdi Gräte. - Minny nélkül ne kezdjük meg a játékot.

Hanzi kisiet. Rövid idő múlva kezénél fogva hozza a húgát. Minny szemhéjai vörösek a sírástól.

- Képzeljétek, - magyarázza Hanzi, - Minny bekísérte nagyapót a szobájába és mikor az öreg elszundított, a sarokban elkezdett sírni... Az én születésnapján a hugom sírjon!... ki hallott ilyet? Zalogot fizetsz a sírásért! - és a mellettem levő székre nyomja le a húgát.

Minny felugrik.

- Ide ülök a két leány közé, így ni, mehet a játék.

Keresem Minny tekintetét. De ő kerüli a szembenézést. »Talán miattam sírt? - gondolom, - azért a csókért? Hiszen azóta már táncoltunk is... és milyen odaadóan simult hozzám tánc közben... nem értem!«

A társasjáték folyik. Karikagyűrűt csúsztatunk egymás kezébe villámgyorsan, a másik kezünkben tartott kifeszített zsinóron. A kör közepén állónak ki kell találnia, hogy adott pillanatban kinek a markában rejtőzik a gyűrű? Nem ismertem eddig ezt a játékot. Érdekes. Sok zalog gyűl össze.

A zálogkiváltásnál Hanzi ítélkezik. Minden bűnért csók a büntetés. Hanzi és Trude csókjai kilométer-hosszúságúak. Gräte csak kényszerpuszikat kap Hanzitól. Én közömbös csókokat nyomok Trude és Gräte arcára. Mikor arra kerül a sor, hogy Minnyt megcsókoljam, ő komolyan a szemembe néz:

- Feri... nagyon kérem, hagyjuk ezt... ma nem vagyok olyan hangulatban.

Szomorú vagyok. Szeretném megfojtani magam. Miértis csókoltam meg ma ezt a leányt? Nem kellett volna.

A falon függő régi zenélő-óra az esti nyolcat üti. Felugrom.

- Már nyolc óra! Inspekcióm van a postán, - hazudok, hiszen Margitka a soros máma, - megbocsátanak, köszönöm az uzsonnát, neked pedig Hanzi, még egyszer, minden jót, amíg itthon leszel gyakrabban is találkozhatnánk, gyere át többször a póstára, - és kisietek a másik szobába, elbúcsuzom az uraktól, hölgyektől, menekülök kifelé.

Minny kikisér az előszobába. Tőle is búcsuzom:

- Köszönöm a szórakozást... és... ne haragudjon nagyon, amiért... ugyis tudom, miattam sírt...

Minny keze engedelmesen simul a kezembe.

- Maga miatt sírtam, Feri...

- Igazán nem volt érdemes... azért a csókért... ha tudtam volna, hogy megbántom vele...

- Nem a csók miatt sírtam, Feri... hanem maga miatt... magunk miatt... az első érzés sohasem csalja meg az embert... nekem félnem kell magától... jó éjszakát...

Sokáig állok még az előszobában. Nézem a Minny mögött becsukódott ajtót.

Hazafelé megyek. A fejem nehéz, szívem nehéz. A vérem érzi a levegőben elbújt tavaszt. Mielőtt belépnek a kapun, meggondolom a dolgot. A póstára megyek.

- Jó estét, Margitka! - nyitok be. - Segíthetek valamit?

- Köszönöm, - feleli hűvösen, - ne fárassza magát... nem érdemes miattam fáradnia...

- De édes Margitka... ilyen sokáig haragot tartani... egy szóért...

- Mindegy, hogy hány szóért... és kérem, ne tegezzen engem!

- Margitka, ezt igazán nem gondoltam volna...

Margitka kihúzza alacsony termetét. Az orrom alá áll, felfelé néz a szemembe:

- Vegye tudomásul, Bedő úr, hogy igenis halálosan megsértett! Egyébként... ha éppen tudni akarja... kibékültem a szolgabíróval... ő újra házasságot ígért...

A telefon berregni kezd. Amíg Margitka ott foglalatoskodik, kisietek a póstáról.

Mit bánom én, ha Margitka kibékült a szolgabírójával! Először sem én kezdtem ki vele... ő hívott be... csak ez a tavaszt jelző, havat evő, meleg szél ne hozna olyan bolondító ígéreteket a földek felől...

A borbélyok ebédlőjében, ahol házikosztot eszem, már senki sincs.

A cseléd jön be, sokszínű vasárnapi öltözetében. Gömbölyű arcú, fekete szemű román leány. Jól mutat így, kifésülködve, kimosakodva.

- Későn jött a fiatalúr! Már mindenki megvacsorázott.

- A borbély úrék hol vannak?

- Átmentek Dánérékhoz.

A leány szemébe nézek. Erősen állja a nézésemet. »Erőtéljes, csupa-tűz parasztleány, maga a viruló élet«, - gondolom.

- Tudod mit, Irina, hozd be a vacsorámat a szobámba.

A szobámban, a vaskályhában, ropog a tűz. Mintha melegebb volna itt a kelleténél...

Irina jön a vacsorával. Hideg disznósült, ugorkával.

Nézem a leányt.

- Te mit kaptál vacsorára, Irina?

- Délről maradt levest... és túrós puliszka is maradt tegnapról.

- Hát te nem azt eszel, amit mi?

- Legtöbbször nem. Az úrfi nem is tudja, hogy a borbélyné milyen takarékos asszony. Nem csoda, itt, a szászok között... ragadós az ilyesmi... parancsol téát is az úrfi?

- Melegíts két téát. Veled együtt akarok ma vacsorázni. Itt tedd fel a teavizet, az én kályhámon!

Irina reám néz. Nevet. Kimegy, két teáscsészével, vízzel telt lábossal és tálcára tett cukorral, teásdobozzal, kanalakkal tér vissza.

- Félek, nagyon forró lesz ez a tea! - mondja Irina, mikor már főni tette a vizet. - Ne siessen úgy az úrfi az öleléssel... Sötétben is felfő az a teavíz, - kacag és elfújja a lámpát.

Csak a kályha ajtaján át kicsapó fény tánca világítja meg a szobát. Az az érzésem, mintha Irina teste kihullott volna az ölelésemből és Minny aranyhaja lobogna szemeim előtt, a tűzfény ritmusára...

A napok csigalassúsággal másznak. A hetek futnak. A hónapok rohannak.

Egyik nap hozzászürkül a másikhoz. Unom a postai munkát. Unom a körülöttem élő embereket. Unom a harctéri híreket. Jó volna városban élni.

Néha féléjszakákon át, félálomban hallgatom az ereszcsoatornában rohanó esővíz egyhangú rotyogását. Csunya tavaszunk van. Mindig esik az eső. Errefelé ritka a szép tavasz, a szép nyár. Csak az őszi csodálatos és hosszú. Így mondják itt az emberek.

Néha, mikor mégis kisüt a nap, munka után nagyokat sétálok. Bakkancsot viselek. Nagy a sár mindenfelé. De kell a friss levegő, kell a mozgás. A zöldbe boruló mezőkön, szántóföldeken munka folyik. A szászok földjei a falu szélén kezdődnek. Férfiak, asszonyok izzadnak a mezőkön. Innen, a dombtetőről, át lehet látni Oltfüzesig. A román falurész ott kezdődik, a patak tulsó szélén. Vashíd köti össze a szász résszel. A románok házai mögött, szegényesebb földsávokon, ingujjas férfiak szántanak. Messze, a látóhatár közelében, apró pontok: Oltfüzes magyarjai turják a földet. A mezőkön több az asszony, meg a gyermek, mint a férfi. A háború lassanként szívja a falu véré: a föld már érzi ezt.

Irina már nem szolgál a borbélyéknál. Három vasárnap este volt csak nálam. Hétköznapi nem akart a szobámban maradni. »Csak vasárnap vagyok szép és tiszta, máskor csak egy mocskos cseléd vagyok, ne is beszéljen velem hétköznapi az úrfi«, - mondta nekem egyszer. Most már kezdődik a mezei munka, hazament a szüleihez, valamelyik szomszédos kis faluba. Szegény

Irina, sírt, mikor elbúcsuzott tőlem. »Aratás után férjhezmegyek egy félkarú falumbeli legényhez, az nem fog reám vigyázni, mint az úrfi, jön egyik gyermek a másik után, annyi munka szakad reám, hogy tíz esztendő alatt megvénülök, mint a többi falumbeli asszonyok, nem is fog reámismerni az úrfi, ha találkozunk« - és sírt, sírt szegény Irina.

Járom a határt. Szekér zörög mögöttem az úton. Oltfűzesi szekér, látom a gazda szürke daróc-zekéjéről. Ráismerek. Geréb bácsi, ő az csakugyan.

- Az állomásra? - kérdem, - ő lassit. Felugrom mellé, a szekérre.

- Igen, a menyem jön haza Brassóból a vonattal, - mondja az öreg, fehérbajuszos magyar. - Látja a postamester úr -, bök oldalt az ostora nyelével a szászok földjei felé, - ezek jobban értik a földmunkát, mint mi, meg a románok összevéve. A szászok földjein még a nap is szebben süt, higgye el az úr. Nem tudom, hogy csinálják, mint csinálják, csak azt tudom, hogy másképp csinálják, mint mi, gazdagabbak is, jobb gépeik is vannak, de van még valami bennük... valami, ami sem bennünk, sem a románokban nincsen meg... öreg ember vagyok, katonaviselt ember, sokat láttam, gondolkodtam, beszélem a három erdélyi nyelvet, kereskedésem is volt Oltfűzesen, de felhagytam vele, most újra gazdálkodom... értek egyhez-máshoz... de amit ezek a szászok elé tudnak csalni ebből a sovány földből, az már csoda...

- De mégis, Geréb bácsi, miért van az?... Hiszen a román, meg a magyar földek se nem jobbak, se nem rosszabbak, mint...

Az öreg a lovak közé csap.

- Nem tudom én azt, tessék elhinni, postamester úr... hacsak... hacsak azért nem, mert ezek a szászok jobban szeretik a földjüket, a házukat, a jószágaikat, mint mi... - csendesen elgondolkozva beszél az öreg Geréb, a hangja rezeg a szekérrázástól, - ezek már nem is szeretik a földet, hanem imádják...

Az állomáson sokan várják a vonatot. Mostanában én is többször jövök ide. Jól esik a félkörbe futó sineket bámulni, egészen a látóhatár széléig siklani rajtuk a pillantásommal. Mégis, ezek a sinek kötnek össze a nagyvilággal. A látóhatár szélén előbb füstfelhő mászik az ég aljára, azután a sinek félkörének végén apró vonat bukkan fel, kis vicinális-mozdonnyal, lassan jön, mintha óvatos gyermek huzná cérnaszálon, hogy fel ne boruljon, a kanyarodóig egyre nő a teste, majd a töltés melletti fűzfák közül előtör és a kis mozdony, mintha a falusi nép előtti tekintélyét akarná megvédelmezni, komoly, tiszteletreméltó pöfögéssel fut be az állomás egyemeletes épülete elé. Néhány percig áll, azalatt elsétálok a vonatablakok alatt, feldobog a szívem: hátha látok egyszer egy kolozsvári ismerőst?... egy-egy szép leányarcot merészen figyelek... azután a vonat továbbindul... az emberek elszélednek, arcukról elfoszlik a remény köde... ők is vártak, mint én... vártak valami jó hírt, valaki ismerőst, valami változást... ők sem tudják, mit... unalmas ez a falusi élet... Igaz, ma Minnyékhez voltam hivatalos, zenedélutánra... de ő nem szereti a magyar nótát, nekem pedig a másfajta darabok nem tudnak a szívemig férkőzni, a kottával is nehezen megy a barátkozás... Már voltam ott a Hanzi születésnapja óta is kétszer... ott volt Trude és Gräte is... Minny igyekezett kedves lenni... de látom, hogy nyugtalanítja a jelenlétem... Én pedig nem bírok a véremmel, mikor Minnyt látom... az ilyen zenedélutánok után álmatlan éjszakáim vannak... Jobb, ha elkerülöm...

Bemegyek az állomásra. Így, vonat után, néha sakkozunk Csapó urral, az állomásfőnökkel. Szeretek itt ülni vele, a távirógép jeladásai kopognak a sárgaréz-billentyűk között, kint tavaszi szél karolásában hajlong a szemközti zsenge sás. Csapó úr a szenvedélyes sakkozók elmerült-ségével simogatja barna bajuszát, negyvenhat éves fejéről még egyetlen hajszálat sem vitt el az idő. Sokáig gondolkozik, sok lépést visszavesz, nem olyan áttekinthető játékos, mint amilyennek én hiszem magamat, de gyakran veszítek ellene, mert jobban bírja türelemmel.

Annus lejön az emeleti kis lakásukból, megkínál vajaskenyérrel, látszólag figyel a játékunkat, de a gondolatai másnál járnak, érzem a hangjáról, mikor közömbös, udvarias kérdéseimre felel.

Éppen bevégezzük egy játszmat. Csapó fellelegzik, ahogy felszabadul az önként vállalt fejtörés alól. Csak ketten vagyunk.

- Szegény Annuska leányom, - szólal meg, - majd megöli az unalom. Maguk fiatalok, össze kellene, hogy fogjanak. Vannak itt eleget, ha nem is éppen sokan... - és felsorol minden magyar leányt és fiút, Dánéréktől a vasúti őr gyermekein át a körorvos nagyritkán Havashidán tartózkodó leányáig.

- Önöknek, idősebbeknek, kellene jó példával szolgálniuk, - vetem közbe.

- Mi, öregebbek, nem érünk rá szórakozni. Nincs is rá kedvünk. Két fiam van a harctéren, mit tudom, élnek-e, halnak-e... nem zugolódom, magyar hazánkért küzdenek... de szórakozni nem tudnék... maguk, fiatalok, mégis csak mások.

A magyar iskola tanítója lép be, Kiss Péter, széles vállú, harminc éves ember.

- Össze kell tartani a magyarságot, - mondja most már Kissnek az állomásfőnök. - Különösen a fiatalságot. Itt van az én Annus leányom, annyit unatkozik...

- Persze, hogy unatkozik, - döröggi mély hangján a tanító, - ha nem engeded be soha a községbe. Gelbék panaszkodtak, hogy Annust már hozzájuk se engeded.

- Nem is engedem! - keményedik meg Csapó hangja, - már az egész falu a nyelvére vette, hogy Aldea Jonellel így, meg amúgy... én a leányomat nem adom román emberhez...

- Miért ne adná? - szólok közbe, - Jonel nagyon derék fiú, jól ismerem, a bankban jó állása van... ha nem is most, de háború után...

A tanító nevet:

- Nem is hiszem, hogy az Aldea-fiú házasságra gondol. Mindig együtt sül-fő a román ügyvédekkel, sokszor látom a Radulescu-leánnyal is... erről jut eszembe, tudod-e, hogy a román intelligencia biztosan számít arra, hogy Románia bevonul Erdélybe...

Csapó legyint:

- Nem lehet! Románia a központi hatalmak mellett fog harcolni!

- Bárcsak úgy volna, - sóhajt a tanító, - de annyi bizonyos, hogy a román parasztság körében is erős propaganda folyik arra az esetre, ha Románia mégis...

- Nem érdemes bedülni az ilyen mendemondáknak!

- Jó, jó, barátom, én nem mondok mást, mint amit biztosan tudok. Megmondtam a főszolgabírónak is, borozgatás közben, a kaszinóban, tudod, tegnapelőtt együtt vacsoráztunk a kaszinóban, az asszonyokat is vittük, két órákor mentünk haza. A főbíró kinevetett. Azt mondta csak bizzam rá a politikát, én meg tanítsam a gyerekeket.

Csapó közbeszól:

- Látod, Péter, a te feladatod volna, tanító létedre, hogy összetartsd a magyar fiatalságot.

A tanító elgondolkozik:

- Majd, vizsgák után... úgy július hónapban... nem bánom, rendezhetünk valami mulatságot. A hadiözvegyek és árvák javára... Amíg az iskola tart, nem érek rá.

Csapó és a tanító sakkoznak.

Visszafelé megyek a faluba. Nehéz a bakancsom a tavaszi sártól. Nagyon egyedül vagyok, nagyon egyedül. Jó volna megcsókolni valakit.

Augusztusban leszek huszonhárom éves. Mit élveztem eddig az életemből? Utálatos ez a falu! Más fiatalember habzsolja az élet örömeit, a budapesti Dunakorzón leányok szemébe bámul, Berlinben az Unter den Linden sétányait rója, Parisban a Montmartre boitejaiban abszintet iszik... de hátha vér folyik a torkába egy galíciai lövészárk mélyén?...

Fogd be a szád, Feri, - vigasztalom magam - ne zúgódj, örvendj, hogy itt élhetsz, ebben a csendben, ebben az unalomban.

Fekszem az ágyban. Aludni kellene. Nem merek Minnyre gondolni. A vérem forr. Fülledt a levegő, pedig nyitva az ablakom.

Kint újra megered az eső. Unalmas az élet. Az esővíz dübörög az ereszcatornában. Nem akarok Minnyre gondolni, mégis jól tettem, hogy ma nem mentem el hozzájuk. Jó volna egy darabig kikapcsolni a gondolkodó képességemet, kicsavarni, mint egy villanykörtét...

Az esővíz dübörög az ereszcatornában. Szabálytalan ütemben csapkodja a zuhogó víz a csatorna bádogát... szabálytalan ütem... mint mikor valaki, aki sohasem próbálta azelőtt, halkan, nagyon halkan, magyar nótát kísér a zongorán...

Minny, édes Minny!

Esős napok sápadtfényű sora hull a végtelenbe. Azt mondják, történelmi jelentőségű napokat élünk.

Unalmasak ezek a történelmi nevezetességű napok. Szétporlanak az emlékezés kutató ujjai között, alig marad belőlük más, mint egy-egy jobban megnézett arc, egy-egy önfeledt pillanat, egy-egy vágygal telt óra tudat alatt visszalopózó kísértete. Így fut el a május.

Junius első napjai végre derűs időt hoznak. Az égbolt csupa ragyogás. A falu megszépült a nyárelő ölelésében. Frissen meszelt házak kék, lila, sárga homlokzata hivalkodik a széles homokjárdák mentén. Sűrű lombok árnyékoltokat védenek a nap tüzevel szemben.

A posta ajtaja tárva. Szekerek zörögnek el, sötétkék posztóruhás száz férfi, bőrvés, ingujjas román földművesek, darócizés oltfüzesi magyarok jönnek-mennek. Belőlük él az adóhivatal, a telekkönyv, a járásbíró, az ügyvédek, a korcsmárosok, kereskedők, a Magyar Állam-Vasútak: mindenki, még a posta is. Még a halál is belőlük él. Ha ők, a kicsik, a szorgalmasak, a dolgozók, nem mennének a harctérre a háborús halál nem volna olyan hencegő nagy úr, mint valami pirosdikos nadrágú generális, amilyen a multkor a szebeni főispánnal, meg a mellette hajlongó testes főbíróval végigment a falun.

A kitárt postaajtón át látom, hogy Hanzi, Trude és Minny jönnek át az ucca tulsó oldaláról. Lekapom a fejem, mintha sok volna a dolgom, pedig már túl vagyunk a levélposta szétosztásán. Nem akarok Minnyvel találkozni. Régóta nem voltam náluk. Nincs kedvem a mentegőztetésre...

Hanzi jön be egyedül. Sápadt. Meghatottság vibrál a hangjában, amint a postamesternőtől búcsúzik.

- Holnap reggel utazom vissza. Egyelőre Szebenbe, a kórházba, felülvizsgálatra. Onnan azután tovább...

Kezet fog Margitkával is. Azután hozzám fordul.

- Gyere egy kicsit velem... ha ugyan a munkád engedi.

- Menjen csak nyugodtan, Bedő úr, már nemsokára ugyis zárjuk a hivatalt, - szabadít fel a postamesternő, aki megilletődött Hanzi búcsuzásától.

Nem tehetek mást, Hanzival megyek. Az uccán kezét fogok előbb Trudeval, azután Minnyvel.

Minny egy szóval sem kérdi, hogy miért nem voltam náluk oly régóta. Nem tudom: örvendjek-e ennek, vagy tapintatlanságnak érezzem?

- Még egyszer búcsút akarok venni ettől a vidéktől, - mondja Hanzi, - sétáljunk fel a dombra.

Trude és Hanzi előttünk lépkednek. Hanzi igyekszik sokat és hangosan beszélni. Sötét érzések takarója az ilyen fékevesztett vidám fecsegés. Trude őszinte jókedvvel nevet. Belekarol Hanziba, hozzásimul.

- Szóljon már maga is egy szót, vademberkém, - fordul hozzám Minny. - Vagy már elfelejtett beszélni is, amióta bezárkózott a barlangjába? Udvaroljon szépen, mint jól nevelt fiatal-emberhez illik!

Tulságosan könnyedén, tulvidáman beszél ma Minny.

Nagy bánata lehet, - gondolom, - máskor sokkal kimértebb velem szemben... biztosan a Hanzi távozása miatt...

Letérünk a poros szekérutról. Magas fűben vezet az ösvény. Hanzi és Trude kéz a kézben szaladnak. Eltűnnek a fűzfabokrok mögött.

Lassan megyünk Minnyvel. Könnyű nyári ruha van rajta. Szép karjai szabadok. Tele tüdővel szívja a vadvirágos mező illatát. Szoknyáját a lábaihoz tapasztja az illetlen szellő.

- Ülünk le ide, Feri, innen szeretem legjobban a falunkat.

A domboldalon ülünk a fűben. Minny beszél. Az arcát nézem. Mámorral telik meg a szívem. Minny itt ül mellettem a domboldalon, felettünk az alkonyodó erdélyi ég kiomló vére a felhők peremén... ketten vagyunk... Hanzi és Trude biztosan csókolóznak...

- Látja, Feri, - Minny megfogja a kezemet, - ott, ahol a patak a román falurészt félkörben átfogja... a háttérben Oltfüzes... ez a részlet él bennem mindig, mikor távol járok a községtől... ugy-e, milyen szép... nem lehet betelni a nézésével...

Megcsókolom Minny kezét.

- Szeretem magát, Minny! Bolondul szeretem magát.

Csókokkal borítom el Minny csuklóját, karját. Minny nem huzza vissza a kezét.

- Tudom, hogy szeret, - feleli. - Azért nem mer hozzánk jönni.

- Igaza van... azért nem mentem magukhoz... de ezentul...

Félbeszakít.

- Ezentul... ki tudja, mi lesz ezentul...

- Az lesz, hogy magára fogok gondolni mindig...

A fejét a vállamra huzom. Karját a nyakamon érzem. A csókjaink hosszúak, vadak, forrók. A száját csókolom, a mellét, azután újra a száját, sokáig, nagyon sokáig... ő visszacsókol... egymás mellett fekszünk a fűben, boldogság zenéje a csókunk.

- Hol vagytok, gyerekek? - hangzik Trude hangja. - Segítsetek, mert egyenesen megesz engem ez a Hanzi!

Minny gyorsan elsimítja a haját, felugrik, reám kacag, azután szembefut Trudével.

Felülök a főben. A vérem vadul zakatol. Látom, hogy Hanzi utoléri Trudét, magához rántja és összevissza csókolja.

- Minny... szabadíts meg tőle! - védekezik Trude, de közben ő is visszaad a fiúnak néhány huzamosabb csókot.

- Dehogy szabadítalak! - felel neki Minny. - Hadd csókolózzátok ki magatokat, gyerekek... ki tudja, mit hoz a holnap...

Hanzi és Trude karöltve mennek előttünk. Mikor kiérünk az útra, Hanzi megáll. Végignézi a tájon. Lassan, izenként nézi a gabonát lengető földeket, a vasúti állomást, a szeszgyárat, a községet, a fákkal szegélyezett utakat, a fűzbokrok között kanyargó patakot.

- Szervusz, Havashida! - mondja halkán, furcsa, rekedt hangon.

Némán megyünk a falu felé.

Minny egyszerre odahuzza a fejemet magához és teljes erővel szájon csókol.

A falu szélén kezdet nyújt. A hangja közömbös.

- Bedő úr, köszönöm, hogy elkísért bennünket... a viszontlátásra.

- Holnap gyere ki a vonathoz! - mondja Hanzi.

Egyedül megyek a falusi uccán. Részeg vagyok a boldogságtól.

Bezárkózom a szobámba. Fel-alá sétálok.

- Mi itt a teendő? A dolog egyszerű. Elveszem Minnyt feleségül. A fizetésem... igaz a fizetésem nem sok. De, mégis, nyugdíjas állásom van, biztos állásom, állami állásom... ő szász, én magyar vagyok... ez nem baj. Keskeny szakadék, könnyű átugrani... holnap bizonyára ő is kikíséri Hanzit az állomásra, beszélek vele, azután a szüleivel... egyszerű dolog!

Mikor lefekszem, az egész lét egyetlen érzéssé sűrűsödik, mintha Minny ajka a számat perzselné... minden más érzés elhal bennem, ez az édes biztonság repít az álom birodalma felé...

Reggel türelmetlenül várom, hogy a postakocsi előálljon. Szekérre erősített, bádoggal bevont nagy faláda: ez a postakocsi. Felkapaszkodom az ülésre, a kocsis mellé. Mikor kiérek az állomásra, Hanzi az édesanyjával, Minnyvel és Trudével a sinek mellett sétál.

Kezet csókolok Dörresnének. Szegény, nagyon szomorú. Egyetlen fiát viszik vissza... ki tudja, hová?

Sírástól vörös a szeme... szegény Dörresné... szegény anyák...

Hanzi félrehúzza. Szomorúság ül a szemében.

- Te, Feri... ha valami hivatalos levél érkezne később a szüleim címére... tudod... amilyenben a harctéri sebesülést, vagy ilyesmit közlik... bontsd fel te előbb... és nagyon óvatosan közöld az anyámmal... tudod, Feri, ha én oda még egyszer kikerülök, nem jövök már soha vissza Havashidára...

Keserűen mosolyog Hanzi. Vigasztaló szavakat mondok neki. Nem hal ott meg mindenki. Fogságba is kerül sok ember. De ő csak legyint.

Minny hidegen fogadja a köszönésemet. Trudéval és az anyjával beszél folyton. Nem szokott ilyen sokat beszélni. »Ezt csak azért teszi, hogy ne kelljen hozzám szólnia,« - gondolom. Nem baj, majd, ha Hanzi elutazott, beszélek vele...

Befut a vonat. Hanzi megcsókolja az édesanyját. Fojtogató zokogás bujik meg az ilyen néma csókban. Trudéval csak kezét fog. Itt, az emberek előtt, nem csókolhatja meg, mégis, mit szólna a világ... De abban a kézszorításban, abban a nézésben ezer forró csók árama remeg.

Csomagokat emelnek a vonatba. Minny is felszáll a Hanzi fülkéjébe. »Nem akar az emberek előtt búcsuzni a bátyjától, nem szereti a nyilvános jeleneteket,« - magyarázom magamnak. Csak akkor döbbenek meg, mikor a vonat továbbindul és Minny még mindig nem szállt ki.

- Minny... Minny is elutazik? - csodálkozom.

Dörresné nem tud felelni a könnyeitől. Trude válaszol.

- Minny elkiséri Hanzit Nagyszebenbe.

A vonat már messze jár. Dörresnével és Trudéval visszaindulunk a községbe.

- Drága, jó fiam! - sóhajtja Dörresné. - Reméljük, épen kerül haza... csak vége lesz már ennek a szörnyű háborúnak... már szinte két éve tart...

- Meddig marad Minny Szebenben? - kérdem tompán. Alig ismerek a saját hangomra. Minny előttem egy szóval sem említette, hogy elkiséri a bátyját Szebenbe. Fáj, hogy nem szólt nekem erről... éppen nekem...

Dörresné felel:

- Néhány hétig bent marad Minny Szebenben... miért ne legyen a bátyja közelében, ameddig csak lehet... hiszen úgy szereti egymást ez a két gyermek... a szebeni rokonság is sürgette már, hogy Minny egy kicsit kimozduljon a falusi magányból.

A posta felé sietek. Annyira rohanok az uccán, hogy szinte elütök egy mezítlábas gyereket. Azt se tudom, köszöntem-e Dörresnének meg Trudénak, mikor hirtelen elváltam tőlük... jó napot... vagy kezét csókolom... nem tudom... csak ez az örült nyilalás a fejemben megszűnne már... benyitok a postára, az asztalom mellé rogyok, a postamesternő kérdez valamit, ránézek, nem értem, hogy mit kérdez... és most fogjak hozzá a munkámhoz... miért? nem érdemes élni!

Lassanként józanul átgondolom a dolgot. Mi történt tulajdonképpen? Minny elkisérte Szebenbe a bátyját. Egy darabig ott marad a rokonainál. Mi ebben a különös? Majd hazakerül! Irhatok neki, ha akarok. A címét megtudom az anyjától, ha akarom.

Emberek gyűlnek a postára. Várják a levelek szétosztását. Beletemetkezem a munkába. Pfaff hatvannyolcas fia megsebesült... Dánér Ilonka... képeslapot kapott a brassói lakatossegédjétől... ez a hivatalos értesítés Oltfűzesre szól... valaki elesett a harctéren... tábori lapok... újságok... levelek... csak ez a nyilalás a fejemben szűnne már meg...

Ma három hete, hogy Minny elutazott. A levelek szétosztásakor néha a kezembe kerül egy-egy lilaszegélyű boríték, a hátára apró betűkkel ráírva: »Feladó: Dörres Minny, Nagyszeben, Kleiner Ring 4«, de sohase jut eszembe, hogy írjak neki. Miért nem szólt akkor, hogy Szebenbe akar utazni? Éppen nekem... szólnia kellett volna. Különben is csak a szüleinek ír Minny. És egyetlen képeslapot küldött Trudénak. Nekem is irhatott volna egy képeslapot, az igazán nem kötelez semmire. Vagy talán azt várja, hogy én írjak neki? Azt ugyan várhatja!

Amióta a próbák tartanak, ugysis keveset gondolok reá. Mit izgassam magam egy leányért? Amiért egyszer csókolóztunk? Nem nagy dolog az! A próbákon néha, mikor olyan a kedvem,

megcsókolom Csapó Annus nyakát, vagy Dánér Vilma arcát, nem lesz semmi bajuk egy-két csóktól és mégis csak jól esik az embernek. Margitkával is kibékültünk a próbák miatt. Utóvégre nem lehet egy tréfás jelenetben két olyan szereplőnek játszani, akik haragusznak egymásra. Különb is a fekete bajuszos szolgabíró feladta a két fronton való szerelmet, végérvényesen a hadbavonult járásbíró kreolbőrű feleségének pártjára állt, Margitka aránylag sokat sirt miatta. Amióta újra jóban vagyunk Margitkával, az esti inspekciókat közösen végezzük. Az inspekciók mindig a postán kezdődnek és sokszor Margitka szobájában végződnek.

Szegény Kiss Péter, a magyar tanító, sokat lótt-fut, fárad, hogy ezt a műsorral egybekötött jó-tékonycélú táncmulatságot nyélbe üsse a hadiözvegyek és árvák javára. Most is, hosszú, izzadt haját hátrasimítja, nekidől a korlátnak és szívvvel-lélekkel magyaráz a postamesternőnek:

- Tessék elhinni, nagyságos asszony, nem könnyű dolog nemzetiségi faluban magyar mulatságot rendezni... mégis, mindenre tekintettel kell lenni. Először azt akartam, hogy a szász, meg a román iskolával közösen csináljunk Péter-Pál napjára valami záróünnepfelét. Erről ők hallani sem akartak. »Annyira más a tananyag... meg az iskolaszéki tagok különböző felfogása...« - így védekeztek. Azután az itteni magyar fiatalságra gondoltam, de szerettem volna másokat is bevonni. Beszéltem Radulescunéval, hogy a leányát engedje szerepelni. Nem engedi. Azt mondja, nem olyan idöket élünk, amikor egy román leány magyar műsor keretében felléphet. Nem értem ezeket az embereket, eddig olyan jóban volt Radulescuné a feleségemmel, sülve-föve együtt voltak. Mostanában sohase jön át hozzánk. Szász szereplőt sem találtam hirtelenében.

- Jobb is így, - vélekedik a postamesternő -, legalább az előadás keretében jobban kidomborodik a magyar kultúrfölény! Mikor is lesz az a mulatság? Tudniillik, azért kérdelem, mert akkorra rendbe akarom hozni a sötétzöld ruhámat.

- Körülbelül július vége felé.

- Miért olyan későn, - kérdi Margitka, - hiszen már szinte jól tudjuk a szerepeinket.

- Még csak szinte tudják jól, - mosolyog a tanító. - De különben is, meg kell várnunk a vakációra hazakerülő brassói, meg szebeni gimnazistákat, szükségem van még három-négy rövid számra. Egyszer egy évben csinálunk itt mulatságot, akkor legalább jó két órás műsort kell adnunk, mert az öregek nem táncolnak és ők is akarnak valamit kapni a pénzükért.

- Vajjon lesz-e közönségünk? - aggodalmaskodom. - Mégis, ha a szászok, meg a románok nem jönnek el, alig lesz valaki a teremben. Az a néhány magyar iparos államhivatalnok, vasútas, meg a családjaik...

A tanító legyint:

- Nem kell félni! A főbíró vállalta a védnökséget! Ismerem én az itteni viszonyokat! Azért senki sem jön el, hogy megtapsoljon bennünket, de viszont azért, hogy lekritizáljanak, ott lesz minden épkézláb ember a faluból. És ez a fontos. A hadiárvának pénz kell. Az elismerés nem számít.

A postamesternő az orra hegyére csusztatja pápaszemét, úgy néz a tanító borzas fejebúbjára.

- Én pedig azt mondom, legfontosabb az itt élő nemzetiségek részéről megnyilatkozó elismerés.

Nem folytathatja tovább, mert két szász asszony csomagot hoz.

- Viszontlátásra este a próbán, - int felénk kalapjával a tanító és kisiet.

Hat óra után mi, szereplők, mind együtt ülünk a magyar iskola padjaiban. Vidámság árad el a falak között. Legnagyobb sikert a tréfás jelenetek aratják. Minden héten kétszer van közös próba és mindig újra és újra végignevetjük a műsort.

Telnek a napok. Lassanként kialakul az egész műsor. Hazaérkeztek a vakációzó gimnazisták, egy rövid vígjátékot is beillesztünk, meg néhány szavalatot, Movricska Mici, a körorvos tompa orrú, lencsőke leánya visszajött fogarasi nagyszülőitől, neki is jut valami szerep. Eleinte nem akart a társaságunkba keveredni. Azt mondta, hogy az ő apja mégis csak orvos és nem való neki például egy közönséges asztalos leányaival, mint a Dánér-leányok, egy műsor keretében szerepelni. De a tanító megmagyarázta, hogy tulajdonképpen hazafias cselekedetet végez, mert a hadiárvárak jövőjéről van szó, másrészt mutassuk meg a szászoknak, meg a románoknak, hogy a magyar ifjúság is össze tud tartani, társadalmi osztálykülönbség nélkül, ezenfelül az apja is két pofont ígért neki, ha kellemetlenséget okoz neki a főbíróval szemben, hiszen ez a mulatság a főbíró védnöksége alatt fog lezajlani. Így ő is ott van. Az első próbán nagyon savanyuan viselkedett, de Simi annyi pikáns viccet sugott a fülébe, míg a többiek próbáltak, hogy most már szívesen jön el és mindig Simi mellé ül.

Ezek a próbák jól összetartják a magyar fiatalságot.

Margitka most is, levélszétosztás közben, erről beszél.

- Ma este megint kimegyünk próba után az állomáshoz, az esti vonathoz, akarod, Feri?

- Nem bánom... mehetünk.

A nyitott postaajtóval szemben a falu dobosa veri a dobot. Sánta, sunyi képű szász ember, előbb lassan, azután egész gyorsan pergeti a verőket. Ilyenkor odagyül köréje az egész környék. Szászul beszél:

- Közhírré tétetik, hogy a házörző és mindenfajta kutyák láncra kötve otthon tartandók, mert a falu szélén egy veszett kutyát lőttek agyon a csendőrök... ezenkívül, ugyancsak közhírré tétetik a Központi Bank fiókja megbízásából, hogy Dörres Johann birtokállománya, amely ingatlanokból és ingóságokból áll, a jövő hónap első hétfőjén, azaz július harmadikán, nyilvános árverésen a legtöbbet ígérőnek el fog adatni. Árverési feltételek a bankban megtekinthetők.

Mikor postazárás után Margitkával a magyar iskola felé megyünk, a házak előtti padokon, akácfák árnyékában, kék kötényes földművesek, fejkendő asszonyaikkal tárgyalják a nagy eseményt. Az ősi Dörres-birtok dob alá kerül! Amióta ezek a jött-mentek megtelepedhettek a faluban, azóta nem biztos, hogy mire ébred az ember!

Gelb üzlete előtt román parasztok vitatják a Dörres-eset lehetőségeit.

- Mi hasznunk belőle, ha a román bank is szerzi meg a birtokot? - veti oda az egyik, részegekkel kivert tüszőjű, széles vállú öreg román. - Azt hiszitek, ad nektek is belőle?

Oltfűzesi magyarok csatlakoznak a román csoporthoz. Ők is tartoznak a magyar banknak, öreájuk is kitűzetheti Jánossy igazgató úr az árverést. Fejcsóválva indulnak tovább, helyére lökik hátukon a tarisznját.

- Látod, Pista, - mondja az egyik, - azt hitte volna az ember, hogy ez a Dörres úr soha ki nem fog a pénzből. Most pedig...

A többit nem hallom. A patikából kihivom Simit. Megyünk a próbára.

Az iskolateremben a tanító Gelb Rózsival a Dörres-árverés lehetőségeit fejtegeti.

- Nem hiszem, hogy a maguké lesz a Dörres-ház... nehéz dolga lesz a papájának, Rózsika. A magyar bank, meg a román bank erős versenytársak egy nyilvános licitáción... se Jánossy, sem a román bankigazgató, hogy is hívják, na... az az öreg ügyvéd... dr. Bocu, mindig elfelejtem a nevét, hála Istennek, eddig még nem írtam alá váltót életemben, nem is fogok, ha tőlem függ... nyilvános árverésen, ahol csupa kíváncsiságból is ott lesz a fél falu, a bankok nem egykönnyen hagyják lepipálni magukat! A Raiffeisen embere is ott lesz...

Rózsi óvatosan beszél.

- Apus meg fogja találni a módját, hogy komoly ellenfél legyen...

Gyöngyi, mint mindig, most is tüzei barátnője nagyravágását.

- Csak annyit mond Rózsi a Gelb bácsinak, hogy: akarom a Dörres-házat és legfeljebb sír hozzá egy sort... akkor Gelb bácsi mindent elkövet...

Kezdődik a próba. A Dörres-ügy feledésbe merül. Jókedv lesz az úr a teremben.

- Nincs szebb dolog, mint a jótékonyosság, - mondja Simi a mellettem ülő Dánér Vilmának és közben megfogja a leány kezét. - A kortársainkat kiküldik a harctérre, hogy ilyen módon hadiözvegyeket és árvákat hozzanak létre, amely hadiárvák és özvegyek viszont lehetővé teszik a jótékony szívek ama örömét, hogy tánccal egybekötött műsoros estély keretében kijótékonykodhassák magukat...

Vilma nevet és a kezét továbbra is Simi kezében felejt. Szereti ezt a csunya, szeplős, vöröshajú zsidófiút? Vagy csak tűri az udvarlását, amiért a télen, mikor az öreg Dánér beteg volt, orvossággal segítette?

- Hogy van az édesapja? - kérdem Vilmától. Lelkes barna szemei vannak Vilmának, egy kissé mintha meg is hizott volna a tél óta, jól érzi magát a társaságban, Havashidán emberemlékezet óta nem verődött össze ilyen jó műkedvelőgárda.

- Édesapám tavasz óta rendesen dolgozik. Néha fájlalja a hátát, néha egy-egy napig ágyban marad, többnyire vasárnap, hogy a munka ne akadjon meg. Egy segédünk is van, meg egy inasunk, másképp nem is győzné édesapám. Gelb úr tegnap is húsz koporsót rendelt, a szeptemberi vásárra láda kell a szászoknak meg butor, aratás után mindig van házasság, igaz, kevesebb mint békében...

Simi és Gyöngyi jelenete következik. Simi kikászálódik a padból.

Megkérdezzem-e? Nem nagyon illik. Mit szólnék én hozzá, ha valaki tőlem megkérdezné, hogy például Minny...

Győz bennem a hirtelen jött kíváncsiság. Megkérdem.

- Mondja, kicsi Vilma... feleségül tudna maga menni Simihez?

Vilma arca szinte kiszélesedik a csodálkozástól.

- Férjhez menni? De... tizenhat éves vagyok... ráérek... Stein úr nagyon kedves fiú... éles az esze, mint a beretva... sokat lehet nevetni a beszédén...

- A vonatonál találkozunk, vacsora után! - ez a jelszó minden próba végén, ha szép az idő. Ilyen próbás napokon a postamesternő végzi az esti inspekciót. Szép tőle, hogy ekkora áldozatot hoz a hadiárvák javára.

Simi ma velem vacsorázik, a borbélyék ebédlőjében.

- Monddd, Simi... tetszik neked ez a Vilma?

Simi hosszasan néz reám.

- Mi közöd hozzá? - veti oda ingerülten.

- Nekem? Igazán, semmi közöm... csak úgy kérdem...

- Ne félj, nem veszem el feleségül!

- Miattam el is veheted... szép leány, kedves leány...

- Tudom, tudom... azt is tudom, miért kérdezed... Nem megy a fejedbe, hogy egy ilyen csunya zsidó, mint én vagyok, meg egy szép fajmagyar leány között szerelem fejlődhesse ki... te se vagy különb, mint a többi falusi, itt mindenki a más dolgába üti az orrát... nos, ha kedved telik benne, elmondhatom... szeretem Vilmát... általában, bolondulok még a magyar leányok után. Lehet, hogy valami ősi vérkülönbség teszi, de a keresztény magyar leányok közül került ki eddig mindegyik ideálom. Itt, Havashidán is, szerelmes voltam már Csapó Annusba, Movricska Micibe és mindegyikbe... most Vilmán a sor... szeretem a magyar leányok egyszerűségét, egészséges fantáziahiányát... de azért, természetesen, zsidó leányt fogok feleségül venni...

- Miért? Ezt nem értem...

- Miért? Azért, mert nem akarom, hogy a feleségem valamikor, akár a lelke legmélyén is, társasági, vagy akármilyen vonatkozásban megbánja, hogy csak egy jelentéktelen, csunya vörös zsidó az ura... ami pedig Vilmát illeti, vedd tudomásul, hogy máskor is megsimogatom a kezét, máskor is össze-vissza csókolom az arcát, a száját, ha kettesben maradok vele... majd kinövi, még csak tizenhat éves, nem lesz semmi baja... én pedig, a zsidó feleségem mellől jó érzéssel gondolhatok majd vissza havashidai ifjúságomra... most pedig gyere, menjünk ki mi is az állomáshoz, a többiek azóta biztosan ott vannak már.

Végigmegyünk a falun. Holdfény rajzolja élesre a házak árnyékait a homokjárda szélén. Szász leányok, legények kétszólamú dala csendül a másik utcából, de azért a kapuk árnyékába is jut egy-egy összesimuló szerelmes pár.

Letérünk az állomás felé. Vékony facsemeték szegélyezik a homokjárdát.

- Háború van... és a szászok fát ültetnek a homokjárda mellé, - jegyzem meg, hogy éppen felrázzam Simit a tőle szokatlan hallgatásból.

- Ha nem volna háború, már régen villanyvilágítása lenne Havashidának is, mint a többi szász községeknek... meglátod, háború után azonnal építenek ide is villanyközpontot...

Mikor az állomásra érünk, éppen befut a vonat. Dörres úr és a felesége szállnak fel a vonatra.

- Üdvözljük Hanzit és Minnyt, - kiáltja utánuk Annus.

A háttérben maradok, amíg a vonat el nem indul Szeben felé. Nem akarok üdvözlést küldeni Minnynek.

- Veszed észre? - jegyzi meg Simi. - Dörresék menekülnek a falu érdeklődése elől. Nem is kellemes dolog, ha valakinek a birtokát árverezik.

Elment a vonat. Néhány szabadságos katona érkezett, mások visszautaztak a letelt szabadságról. Anyák örvendenek, más anyák sírnak.

Fiúk, leányok, kint ülünk az állomás előtt. Kellemes ez a júniusvégi este. Énekelünk. Divatos háborús műdalokat. »Zokogva sír az őszi szél...« »Valahol a szerb határon...« »Égbenyuló hegyek között...«

Messze sineken szikrázik a holdfény. Békabrekegés a szemközti sásbokrok tövéből. A padon Csapó Annus mellett ülök. Kellemes, messze csengő hangja van Annusnak, amint énekli: »...kis faluról, barna lányról, otthon maradt boldogságról...« Megfogom Annus kezét. Ő engedi. Pedig tudom, hogy Jonelre gondol... és talán ő is érzi, hogy az én szívem Minny csókjainak emlékeitől nehéz...

Dörres üzlete egy hete zárva. Az egész község Gelbnél vásárol.

Annál nagyobb a szenzáció faluszerte, mikor a sánta dobos rikácsoló hangján kihirdeti:

- Közhirrét tétetik, hogy a jövő hétre, július harmadikára kitűzött Dörres-féle árverés elmarad.

Aldea Jonel jön a postára.

- No, mi az? Mégse jut hozzá a román bank a Dörres-birtokhoz? - érdeklődik Margitka.

Jonel vállat von:

- Mindenki csodálkozik. Az igazgatóm ideges... de a magyar bank csodálkozik a legjobban, mert Dörres kifizette a kamatokat, a költségeket és elsőrangú nagyszebeni szász kezesekkel aláírt váltókat adott a tartozása fedezetéül... azt hiszem, a Raiffeisen keze van a dologban...

Azt mondják, Minny is hazaérkezett, a szüleivel együtt. Mit bánom én? Nem jön át a postára, én meg nem megyek hozzájuk. Utóvégre, mégis csak ő tartozik nekem magyarázattal.

Körülbelül két hét múlva lesz a jótékony célú előadás. Most ez érdekli a falut. A két szász tanító már most hangoztatja, hogy szeptemberre, aratás utánra, a Szász Legényegylet szintén mulatságot rendez a hadiárvak javára. Radulescuné pedig gyűjtést indított egy emléktáblára, amelybe a háboruban elesett falubeli román legények neveit vésik majd be, nemsokára, ha vége lesz a háborúnak...

Ma nincs próba. Kimegyek sétálni, a gabonaföldek felé. Erre még éretlen a vetés. A Magyar Alföldön egy-két hét múlva már kezdik is az aratást, úgy írják a pesti lapok. Ezen a vidéken augusztus végén, vagy sokszor szeptemberben kerül csak sor az aratásra.

Kocsizörgés a hátam mögött. Movricska doktor megy valamelyik betegéhez Oltfűzre.

- Na, postafőnök úr, - kiált le nekem, - van-e kedve beteget látogatni?

Felkapaszkodok mellé a hátsó ülésre. Nem mondhatom, hogy valami nagyon kényelmesen ülnék, mert a körorvos pocakja nem éri be egy személyre szóló ülésterülettel. »Nem lehet jó dolog, ilyen hatalmas hashoz kötve élni le az életet.« - sajnálkozom magamban.

- Nézze meg a szászok vetéseit... mennyivel szebbek, mint a magyar, meg a román földek! - véli az orvos. - Meg kell adni, szorgalmas nép ez a szász, de a másfajtajú nehezen él mellette. És tudja mi a legfőbb hibájuk ezeknek? Csak akkor hívnak orvost, mikor a fél lábuk a sirban van. Sajnálják a pénzt orvosra meg patikára. A végén meg engem okolnak, ha meghal a paciens - és nem fizetnek... tudja, milyen rendszert vezettem be? Mikor behívnak a beteghez, - mert sok itt tüdőbajos, a pince nélküli, nyirkos lakások miatt, - akkor előre nyujtom a kezeimet. Amíg az egy koronát a markomba nem nyomják, meg se vizsgálom a beteget. Így nincs harag... és ha a paciens meghal, még hálásak is talán nekem, amiért hamarabb hozzájuthatnak az örökséghez...

Azt is elmeséli doktor Movricska, hogy ő minden reggel öt órakor talpon van, első dolga, hogy megiszik egy liter hideg tejet, ez a reggeli, azután a rendelőszobájában leül az íróasztala mellé és spanyol nyelvű regényeket fordít magyarrá.

- Csak egyetlen ember élt a földön, aki nálam jobban ismerte a magyar nyelvet... ez az ember: Arany János volt! - mondja önérzetesen. Rámnéz sárgásbarna, apró szemeivel és lesi a hatást. Bólintok és arra gondolok, hogy fiatal emberek vére folyik a lövészárkokban... a havashidai öreg orvos meg spanyol regényeket fordít magyarra... közben a sorozáson kimondja a »tauglich«-ot, pontosan, minden lelkiismeretfurdalás nélkül...

- És... ha szabad kérdeznem, doktor úr... megjelentek-e valahol a spanyolból átültetett fordításai?

- Maga még nem olvasta? Természetesen! Ezernyolcszázkilencvenben, egy kassai könyvkiadó kihozta... majd adok önnek egy példányt.

Mialatt a doktor a betegét vizsgálja, sétálok egyet Oltfűzesen. Itt nem cserepesek a házak, mint Havashidán, hanem zsindelyfedelűek. A házak között sok helyen nincs kerítés. A tyukok össze-vissza szaladgálnak az uton. A por megfullasztja az embert. Mekkora sártenger lehet itt, mikor eső esik! Erdélyi magyar falu, szegény falu...

Az orvos kijön a betegétől.

- Menjünk a korcsmába egy kicsit! Ronda falu ez, de jó a bora!

Rántottát rendel tíz tojásból, szalonnát aprított bele. Alig eszem egy cseppet belőle, nem szoktam uzsonnázni. A körorvos gyomrában tűnik el a többi. A két liter bor javarészt is ő nyeli el.

Visszafelé, a szekéren, felvidéki nótákat dudol a körorvos. Az esti mezők, a rozsföldek, kukoricások, némán figyelik a dalokat. Kellemes az idő így, estefelé. Hűsítő szellő száll a havasok felől. Szép vidék, csendes vidék, nem is olyan rossz itt élni. Megszokja az ember.

A posta előtt leugrom a szekérről. Movricska utánam kiált:

- Holnap elhozom a spanyol regényt... kíváncsi vagyok a véleményére... ámbár a fordítás nagyon jó, ezt szakértők mondják...

Este van. Margitka már vár a postán. Elvégezzük a táviratok leadását. Azután átmegyünk Margitka szobájába.

Reggel, mikor a posta felé megyek, Dörres úr szélesre terpeszkedve áll az üzlete ajtajában. Az arca sugárzik a meglepedéstől. Homloka kisimult, szurós tekintete megenyhült. Messziről int.

- Jó reggelt, Bedő úr! Hogy van, hogy van? Na, jól elintéztam a falu pletykáit, mi? Az utolsó fillérig ki fogom fizetni a tartozásomat. Az üzletemet is megnagyobbítom! Megpukkadhat Gelb is, meg a bankok is! Remélem, ezután kizárólag nálunk fog vásárolni! Mégis, mi, keresztények, tartsunk össze!

Meg szeretném tőle kérdezni, hogy Minny mit csinál még, miért nem lehet látni... de csak Hanzi felől merek érdeklődni.

Dörres elkomolyodik.

- Hanzit újra kiküldték a harctérre. - Szegény, alaposan kijut neki a hősiességből. De csak megsegít az Isten. Mire Hanzi hazajön, az üzleti dolgaim rendben lesznek, teljesen rendben, akkor átadom az üzletet Hanzinak, ő már nyugodtan, fejfájás nélkül vezetheti tovább...

Vevők jönnek.

- Megbocsát... bemegyek a boltba, ugyan ott a segéd, meg az inas, de a gazda szeme mindenem rajta kell hogy legyen, - és nagyot nevet.

Tovább megyek. Bekukkantok a patikába. Simi már régen talpon van, valami pót-aszpirint kever.

- Találkoztam Dörressel, - mesélem neki.

- Dörres most a legnépszerűbb ember a községben, - mondja Simi és sorban belefúj a magakészítette papiros zacskókba, hogy az aszpirinport beletehesse, - a szászok között nagy propaganda indult meg, hogy lehetőleg ne vásároljanak a Gelb zsidótól, hanem a vérbeli szász Dörrestől. Gelb nevet rajtuk. Azt mondja: »Ha én csak egy fillérrel olcsóbban árulom a portékát, ugylis nálam fog vásárolni továbbra is az egész vidék!«

A postán beletemetkezem valami összeadásba. Később, amint kinézek a kitárt ajtón, Minnyt látom a tulsó soron. Egy idegen urral sétál. A pufók arcú, tömzsi úr levelet húz elő a zsebéből és a posta felé mutat.

Átjönnek a napsütésben égő nyári ucca vastag porán.

Minny az ajtó előtt megáll.

- Én nem megyek be... add csak fel az ajánlott levelet, Szepi, én addig itt kint sétálok.

A tömzsi úr makacskodik. Egy fejfel alacsonyabb Minnynél. Az akaratát nagy hadonászások között reá akarja kényszeríteni a gyönyörű leányra.

- Miért nem jönnél be te is? A postán legalább hűvös van. Nem való, hogy te a napsütésben, az uccán ácsorogj, amíg én feladom a levelet. Semmi értelme...

Minny felkapja a fejét. Elszánt arccal lép be. Látszik rajta, hogy szívesen elkerülte volna a találkozásunkat.

Milyen sápadt ez a leány!

Hidegen biccent felém, Margitkának átnyújtja az idegen férfi kezéből átvett levelet. Jegygyűrű csillog Minny ujján, ahogy a levelet átadja... Jól odanézek, nem tévedek-e? Az egész lelkem a két szemembe gyűl, úgy nézem a gyűrűt... nem, nem tévedek... jegygyűrű...

- A vőlegényem! - mutatja be Minny a postamesternőnek az idegen urat.

Felkelek az íróasztalomtól. Kimegyek a postáról. Az ajtót nagyon halkán, kínos vigyázattal teszem be magam mögött.

A postamesternő kis virágoskertjében a fonott székre zuhanok.

- Szépek ezek a virágok, - igyekszem gondolataimmal a környező jelenségekbe kapaszkodni. De a szívem összezsugorodik a kétségbeeséstől.

A gondolatok fékevesztett mozdonya zakatol a fejemben.

- Ez tehát a magyarázat... Minny feláldozta magát a családi vagyonért... így mászik ki Dörres Johann az adósságok hinárjából. Ezért volt a szebeni utazás... és ezért voltak Minny csókjai... utolsó szabad leánycsók... a többi már a leendő férjet illeti...

Árván, elhagyatottan él a magamfajta fiatalember egy ilyen Isten háta mögötti faluban. Senki sincs mellette. Mégis csak jobb volt Kolozsváron! Itt olyan árva az ember...

Mikor visszamegyek a postára, Margitka még mindig Minny vőlegényét szapulja:

- Egy ilyen törpe gorilla... Vagy húsz évvel is idősebb nála... hogy is mer szemet vetni olyan gyönyörű leányra, mint Minny... szegény leányok... de olcsók lettek a háboruban... egy ilyen majom... és ha annyi pénze volna is mint Dáriusnak!

Hálát érzek Margitka iránt.

Jön a levélkiosztás. A posta megtelik emberekkel. A Dörres-ügy égeti a nyelveket.

- A Raiffeinsen húzta ki Dörrest a bajból, - dünnyögi a hatos Pfaff és kétfelé simítja lelógó bajuszát.

- Szó sincs róla, a Raiffeisen keze is benne van a dologban, - véli a huszonötös Pfaff, - de mégis... inkább a szebeni gazdag rokonság áll a háta mögött...

- A leányt is valami rokona veszi el... Jekelius Szepe, a mészáros... most beszélgettem vele, ismerem Szebenből... derék ember, sokat dolgozik, sok pénze van, már a nagyapja is gazdag ember volt... állatokkal kereskedett, ismertem az öreget is, Isten nyugtassa...

- Jó házasságot köt a leány... van ott pénz bőven... ahol a pénz, ott a boldogság...

Gyorsan kiosztom a leveleket. Meguntam ezt a sok fecsegést. Ostoba szokás, hogy a közönséget levélosztás ideje alatt beengedjük a postára. Mondom is Tavynénak:

- Nem jobb volna bevezetni, hogy mindenki otthon várja be a levélkihordót?

A postamesternő kinevet.

- Tizenhét esztendő óta van ez így... nem lehet ezen változtatni, Feri fiam... hagyja, hogy beszélgessék ki magukat... nem árt az senkinek...

Postazárás után egyedül ülök a szobámban. Széket húzok az ablakhoz. Ma műsorpróba nap van, de nem megyek el a próbára. A kertet nézem, elég gyatra néz ki, a borbélyné, szegény, a sok dolgától igazán nem ér rá sokat kertészkedni, még szép tőle, hogy két fél meddig kerek ágyást teleültetett virágokkal. A kerítésen túl, a hátsó uccán, bivalyok, tehenek, lovak, disznók legelőről hazatérő zajos serege veri fel a port. Utálatos ez a falusi élet. Különösen városi embernek. Szóval, Minny hozzámegy a szebeni mészárosmesterhez... jól teszi... mi közöm hozzá...

Olyan furcsa érzés mászkál a szívem körül, hogy ha valaki most egy gyöngéd szót szólana hozzám, biztosan sírva fakadnék, mint egy gyermek...

Szombaton este a község nagytermében, a szinpad melletti kis szobában szorongunk. Zsakett van rajtam, keménygallér sérti a nyakam, elszoktam az ilyesmitől. Rám is átragad a többiek lámpaláza. Magamban motyogom a szerepemet.

Annus és Gyöngyi nagyszerűen mutatnak magyar ruhában. Gelb Rózsi finom selyemruhát kapott erre az alkalomra. Margitka magasabbnak látszik a magassarkú cipőben, de fájlalja a lábát.

A teremben két nagy petróleumlámpa világít. A közönség lassan gyülekezik.

- Vajjon kik lesznek itt? - izgul Annus. A kulisszák mögé lopózunk és egy résen át nézzük a termet. Az utolsó sorok telnek meg leghamarabb. Oltfüzesről szalagos hajfonatú magyar leányok jöttek át. Néhány katonaruhás fiú és fiatal legény mond nekik tréfásakat, nagyokat kacagnak. A szász tanítók is itt vannak, nagy csoport szász leány és legény jött velük, látni akarják, mit tudunk. Az ő szeptemberi multságukra akarnak ma este itt tanulságokat gyűjteni. Természetesen, egy kis jó polkázás reménye is vonzza őket. Csendesen beszélgetnek. A szász leányok hajában nehéz, himzett szalagok. Sok közöttük a Gräthen-frizurás is. Néhány patakotúli román leány és legény is akad elvélve az utolsó sorokban.

Lassanként zsufolásig megtelik a terem. A tanító is odajön kukucskálni. Erősen izzad az ócska, vastag ferencjósájában, amit kihizott vőlegénykora óta. Öröm futja el arcát, mikor a főszolgabíró, aki az iskolaszék elnöke, feleségével elfoglalja a díszhelyeket.

Annus hirtelen tapsikálni kezd örömeiben. Aldea Jonel is eljött. Szép szál fiú ez a Jonel, új szmoking van rajta, hiába, a bank jobban fizet, mint a posta.

Simi is odajön a réshez, Dánér Vilmát huzza a kezénél fogva. Pompás figura ez a Simi, így, ingujjban. - Kecskeszakállat ragasztottak neki, centiméter lóg a nyakában, szabómestert fog játszani az egyik jelenetében.

- Radulescuék nem jöttek el, - jegyzi meg a tanító. - Két jegyet váltottak az első sorba, de nem jöttek el.

Itt van már a főbíró, a telekkönyvvezető, az egyik járásbíró, az adótárnok, az adótisztek, a lakatos, még az öreg Dánér bácsi is eljött megnézni, mit tudnak a leányai... A vasútasok is itt vannak... meg az őrök, díjnokok az állomástól... vidéki arcokat is szép számmal látok... Két román ügyvéd is eljött... Fő, hogy a terem alaposan megtelt... kezdhetjük az előadást.

Még mindig a résen át kukucskálok... az első sorban még néhány hely üres... Eljönnek-e?... Ha nem jönnek el, az se baj...

De már itt is vannak. Minny, a vőlegényével, meg az apjával. Mégis, Dörresnél magyarok is vásárolnak, nem lehet elmaradni egy ilyen ünnepélyről... meg Minnyre is ráfér egy kis szórakozás... egy ilyen vőlegény mellett...

Nevetek a gondolataimon. A torkom keserű a nevetéstől.

A tanító szól, hogy menjek le a színpadról.

Kezdődik az előadás. Megy minden, mint a karikacsapás. A közönségnek minden tetszik: a szavalatok, a zongorázás, amit a vakációzó diákok adnak elő. Az én jelenetem Margitkával közepes tapsot arat. Utánam Simi slágerszáma következik. A közönség dől el a nevetéstől. Ez a Simi úgy játszik, mint egy vérbeli színész. Ahogy a színpadon mozog a kecskeszakállával, horpadt mellével, a szabóvasalóval, meg az ollóval, ahogy elénekli hamis, mekegő hangon a magagyártotta belépőt, az kész kacagás. Percekig zúg a taps és hullámszik a nevetés, mikor befejezi jelenetét.

Általában, mindenkinek kijut a sikerből. Gelb Rózsi is meleg tapsot kap. Annus és Gyöngyi boldogan hajlonganak virágcsokraikkal. Jonelnek fájhat a tenyere, annyi ideig tapsol Annusnak. A leányszereplők mind virágcsokrot kapnak. Lesz mit lepréselniük. Ritkán van errefelé gondtalan öröme a fiatalságnak... Csupa határba ütköznek: a társadalmi osztályhatár talán elmosódottabb, de helyette annál élesebb itt a nemzetiségi határ cikk-cakkos vonala... Pedig a fiatalság tüze gyakran szeretne átsapni a határokon.

A hegedűmre hajtom a fejem. Minnyre pillantok. A tekintetünk találkozik. Behunyom a szemem. Mellettem, Dánér Ilonka cimbalmán, felhangzanak a bevezető akkordok. A terem feszült csendben figyel.

Bihari kesergője... Cinka Panna nótája... én játszom-e, vagy csak a hegedűm szavát figyelem, öntudatlanul mozgó ujjakkal, önmagától simuló vonóval?...

Tomboló tapsra térek magamhoz. Minnyre nézek. Úgy ül az első sorban, hátraszegett fejjel, mintha félne megmozdulni. Nem tapsol, csak majdnem elnyel a tekintetével. Mellette a vőlegénye izzadtan veri össze tenyerét.

Raadást kell játszanunk. Ilonka boldog. Mikor kimegyünk az öltözőbe, csak annyit mond:

- Egyik próbánkon sem játszott ilyen pompásan, Feri.

Műsor után, amíg a teremből kihordják a székeket, a közönség egy része átmegy a szomszédos kaszinó termeibe.

A kaszinóban asztalokat tolnak össze. Csoportok alakulnak. A főbíró, a körorvos, Jánossy bankigazgató, Kapossy bankügyész és erre az alkalomra csinosan kiöltözött feleségeik a sarokasztalnál boroznak, ahonnan az egész termet jól át lehet tekinteni.

A leghosszabb asztalt Csapó állomásfőnök, Gelb Jakab, Kiss tanító, a járásbíró, az adótárnok, a telekkönyvvezetőék, meg néhány nős adótiszt foglalják el, családtagjaikkal együtt. Hamarosan élénk vita fejlődik ki a műsor egyes számairól és főként a jelenlevő hölgyek ruházatáról.

Egy kis asztalnál Dörres és Bömches iszogatnak, Minny és vőlegénye egészségére, meg a birtok felszabadulásának öröme.

Távolabb tőlük, a két román ügyvéd mellől Aldea Jonel figyeli a hosszú asztalnál beszélgető Annus minden mozdulatát. A szemük gyakran összevillan. Ma szabad a mulatság! Nyilvános bál, mindenki táncolhat mindenkivel, Jonel is felkérheti Annust, nem szólhat senki semmit. A szereplők is a hosszú asztalnál ülnek, türelmetlenül várják, hogy megkezdődjék a tánc.

Felhangzik a kezdő csárdás magával sodró üteme. A Brassóból kihozott cigánybanda kitesz magáért. A fiatalok visszatérnek a nagyterembe, ahol az oltfűzesi leányok és legények már javában járják a táncot. A mamák a falak mellett sorakozó székeken foglalnak őrhelyet. A családapák egy darabig nézik a párokat, azután visszakerülnek a kaszinó termébe, a borosüvegek, meg a kártya mellé. Polka nélkül Havashidán nincs bál. A szászok nagyon ügyesek ebben a táncban, de vigyáznia kell annak, aki a terem közepére szorult, mert a legények nagy csizmája a gyorspolka vágatásában veszedelmes fegyver...

A valcer, meg a vansztepp minden táncost sorompóba állít. Annus és Jonel boldogan simulnak össze. Szépen táncolnak, a legösszeillőbb formájú pár a teremben. A hórihorgas Simi a nála sokkal alacsonyabb Dánér Vilmával fogózott össze. Úgy néznek ki, különösen a gyorscsárdás táncolásakor, mintha a kicsi *i* táncolna a nagy *I*-vel. Aki sokáig nézi őket, akaratlanul is elmosolyodik.

Az ügyvédjelöltek, adótisztek, vasutasok minden leányt sorba forgatnak. Különösen a vasúti forgalmista olyan lelkiismeretesen teljesíti táncos kötelességét, mintha a MÁV akadálytalan forgalmáról volna szó. Liheg, mint egy fővonal mozdony, a kemény ingmelle csupa gödör már, de azért hősiesen táncol tovább. Most éppen Trudét forgatja.

A terem szélén állok. Velem szemben, a fal mellett, Minny ül a tömzsi vőlegényével. Úgy látszik, a negyven év körülinek látszó boldog vőlegény elfelejtett már táncolni, azért ülnek olyan savanyuan egymás mellett.

Érzem, hogy Minny engem néz. Úgy teszek, mintha nem is venném észre. De állandó, reám irányított tekintete erősebb, mint az én akaratom. A szemeink találkoznak.

Minny valamit szól a vőlegényéhez. A pufók arcú úr eltűnik a kaszinó felé vezető ajtó mögött. Minny reám néz, hosszasan, kitartóan, egyenesen a szemembe, a lelkembe néz. Odamegyek hozzá, szokásosan meghajlok előtte:

- Szabad egy fordulóra? - Minny mosolyogva rázza a fejét.

- Ma este mindenkivel fogok táncolni, csak éppen magával nem. Üljön ide mellém, Feri... pár szót akarok mondani magának, mielőtt az az ember visszajön...

Igy mondta: az az ember.

- Nézze, Feri, csak annyit akarok mondani... hogy... hogy... ha valaki megérti az én lépésemet az édesanyámon kívül, az csak maga lehet...

Milyen gyönyörű az arca ennek a leánynak... ez a finom száj csókolt engem olyan vadul a domboldal fűében... ez a két mélykék szem borult ködbe az én vágyakozásom tüzeiben... ha akkor Trude nem szól reánk... mi lett volna akkor...

Csendesen felelek.

- Megértem magát, Minny... de... nem tehetek róla... nagyon fáj, hogy ennek így kell lennie...

Simi jön oda. Táncra kéri Minnyt.

Minny felugrik. A táncba menekül. Kielezett mosoly ül az arcán. Nagyon közel állhat a síráshoz, hogy ilyen feltűnően mosolyog.

Nincs kedvem táncolni. Átmegyek a kaszinóba. A tanító mellé ülök. Borozgatunk. Beszélgetünk az estély kétségbevonhatatlan sikeréről. Hétszáztizennyolc korona az összes bevétel. Nagy pénz az Havashidán! Játékonycélra is megmarad belőle legalább a harmadrésze!

- Megmentettük a hadiárvékat! - mondom a tanítónak, nevetek és bort iszom.

Augusztusi reggel. Mostanában korán kelek, nagyokat sétálok, szeretem a hűvös reggeleket. A nap még csak vörös korong közel az ég széléhez, de az emberek már aratnak. Az újságok írják, hogy a magyar Alföldön már ki is csépezték a gabonát. Itt még csak az aratásnál tartanak. Kaszás emberek, aratógépek tarkítják a tájat.

A dombra megyek. Leülök arra a helyre, ahol egyszer Minnyvel voltam. Régóta nem találkoztam vele. Amióta a vőlegénye visszautazott Szebenbe, sohase jön ki az uccára. Én meg nem megyek a Dörres-üzletbe vásárolni. Gelb nagyon előzékenyen szolgál ki, ha éppen valamire nagyritkán szükségem van, már megszoktam, hogy nála vásároljak.

Nézem a zöld lombok puha ölelésébe bujt piros cseréptetős házak csoportját. Szép község ez a Havashida, a bokrok alján megcsillanó patakjával, háttérben a havasok kékbe olvadó ezüstjével, széles gabonaföldjeivel. Eszembe jutnak Minny szavai, amelyeket ezen a helyen mondott. Megfogta akkor a kezem és úgy mondta: »...Ott, ahol a patak félkörben fut... ez a részlet él bennem mindig, mikor távol járok a községtől... úgy-e, milyen szép...«

Vállat vonok. Miért gondolok folyton arra a leányra?

Leszaladok a domboldalon.

Emberek jönnek a postára. Még mindig a mult heti földrengésről beszélnek. Kis földrengés volt az egész, tizenöt másodperc alatt átfutott a községen, megremegtette a házakat, mintha hideglelősek volnának, a tükrök, képek táncoltak a falon. Csak egy kémény dült össze a falu végén, egy lakatlan házon, más kár nem volt. Csodálom, hogy az emberek még mindig a belső borzongás hangján beszélnek róla... egy ilyen jelentéktelen eseményről...

Mesélem a postamesternőnek a tegnapi látványt. - Tegnap este kint voltam az állomáson. Simivel, a Dánér-leányokkal, meg Gelb Rózsival voltunk kint, később Jonel is kijött, úgy látszik, a multság óta újra fellángolt Annus és Jonel vonzalma, Csapó bácsinak kemény dolga lesz, ha a leányát vissza akarja tartani attól, hogy román emberhez menjen feleségül... A leányok énekeltek, fent szikrázott a csillagok fénye... én hátratámaszkodtam az állomásépület előtti padon, a csillagokat néztem, szeretem a csillagokat bámulni, különösen, mikor valaki énekel a közelemben, vagy zeneszó hallatszik... Egyszerre egy nagy csillag ötlött a sze-

membe... Talán vonatlámpa, gondoltam első pillanatban, de megállapítottam, hogy olyan magasan nem járhat vonat, azon a részen nincsenek is dombok, mégiscsak csillag kell hogy legyen... talán valami kis bolygócsillag tévedt a föld közelébe... lehet, hogy az újságok is megemléstettek valahol, csak elkerülte a hír a figyelmemet... Mikor Annus befejezte a dalt, megszólaltam: »Nézzék csak, milyen érdekes csillag... mennyivel nagyobb, mint a többi... még eddig sohasem tűnt fel nekem...« Mind odanéztek.

Annus keresztet vetett, Rózsai ijedten kiáltott: »Jaj, Istenem,« a Dánér-leányok egymásra néztek és szorosabbra húzták vállukon a hárászkendőt... Olyan ijedt arcot vágtak... vége volt az egész hangulatnak... Meg is bántam, hogy szóltam nekik a csillagról...

Estefelé, mikor be akarok lépni a lakásom kapuján, keresztbe feküdve vonit Csiba, a borbélyék hosszúsőrű, csunya kuvaszkutyája. Még a múlt évben valaki kapavágással kettéhasította a kutya lompos farkát, csunyan hegedt be a seb, a félig levágott farokrészt maga után húzza Csiba az ucca porában, istállók, baromfiudvarok piszkában. Mindig piszkos ez a Csiba, mindig elkergetem magam elöl, ha látom. Most olyan keservesen vonit, egyfolytában, nagyon hosszasan, hogy megsajnálom: »Mi bajod, Csiba, - simogatom meg csunya, borzossőrű fejét, - miért vonitasz, Csiba, hiszen ma nem is jön fel a holdvilág.«

Vacsora után a szobámba megyek. Gelb Rózsától kölcsön kaptam Ady Endre egyik verseskötetét. Rózsai sokat olvas, mindig a legújabb könyveket vásárolja össze, könnyű neki, az apja vagyonos ember! Olvasom az Ady-verseket, hogy összemarkolják az ember szívét ezek a versek! »Fejünkre lassan-lassan nőnek A beteljesedett végzetek Tegnapján és mostanján az Időnek. Mindenki mindenkiért beteg, Beteg századokért lakolva.« Becsukom a könyvet. Nem jó este ilyen verseket olvasni. A különös csillag, meg a földrengés jut az ember eszébe...

Dobverés zaja hallatszik az uccáról. Dobolás most, este tizenegy órakor, mikor már alszik a mezei munkában kimerült falusi nép!

Kisietek.

Nem is a sánta dobos van ott, hanem a magas, vállas ősz szakállu szász kisbíró veri a dobot.

- Mindenki meneküljön! - kiáltja többször egymás után, magyarul, szászul, románul. - Holnap reggel ki kell ürítenünk a községet! Románia hadbavonult a központi hatalmak ellen! Havas-hida beleesik a hadizónába! Mindenki meneküljön!

Félig öltözött emberek imbolyognak a csillagos ég alatt, a falu főuccáján. Tompán száll szájról-szájra a lényegében meg sem értett, döbbenetes kiáltás.

- Mindenki meneküljön! Mindenki meneküljön!

A kisbíró, mint magas, sötét árnyék, veri a dobot a Történelem dobverőjével...

A postára rohanok. A postamesternő hálóingben, borzasan a telefontál áll.

Int nekem, hogy vegyem át tőle a telefon kezelését. Visszasiet a szobájába. Közben jajgat:

- Rettenetes...

A főszolgabíró beszél a szebeni főispánnal. Izgatottan figyelem a beszélgetést.

A főispán személyesen adja az utasításokat, éles, katonás hangon:

- A hadköteles férfiak feltétlenül hagyják el a hadizónát. A csendőrség ellenőrzése igénybeveendő. Aki ellenszegül, agyonlövendő. Aki nem hadköteles, csak a saját felelősségére maradhat a hadizónán belül. A Brassó-Nagyszebeni vonalon már beszüntették a vonatjáratokat. A lakos-

ság csak valamelyik fővonali állomáson juthat vonathoz... Ez az utolsó telefonbeszélgetésünk. A katonaság szét fogja rombolni a hidakat, táviró- és telefondrótokat. Isten legyen velünk...

Tavyné ruhát kapott magára. Margitka is beront. Nem tudják mihez kezdjenek először. Menekülni... mit jelent az, menekülni?

Az öreg postamesternő az asztalra borul. Sir, szabadjára eresztett kétségbeeséssel zokog.

- Tizennyolc éve élek itt... és így kell elkotródnom innen... ilyen csufosan... mit hagyjak itt... mit vigyek magammal...

Margitka szemeiben is könnyek jelentkeznek.

Igyekszem a nehéz helyzetben férfiúi higgadságomat megőrizni, noha az én torkomat is karcolja már az elfogódottság.

- Sírással semmire se megyünk. Egyelőre minden értékesebb holmit össze kell szednünk. Valami huszonötezer korona a pénzállomány... kár volt be nem küldeni Kolozsvárra... nem jó ilyen hatalmas pénzüsszeggel menekülni... ki tudja...

A postamesternő letörli a könnyeit.

- Ki gondolta volna, hogy Magyarország területe még hadizóna is lehet... hiszen az újságok folyton győzelemről írnak...

- De Románia beavatkozott... - szól közbe Margitka.

- Ez így nem visz előre bennünket. Beszélni, töprengeni nincs most időnk, - kiabálok és csodálkozom magamon, hogy milyen gyorsan urrá tudok lenni a helyzeten. - A vasládából ki kell venni a pénzt...

Tavyné a parancsoló hang hallatára kiegyenesedik.

- Csak lassabban Bedő úr... majd én intézkedem... a vasládában jó helyen van a pénz... inkább a többi értékesebb dolgaimat is odateszem... Margitka, ha van valami értékesebb holmija...

- Nincsen nekem semmi olyasmim... mi értékes dolga lehet egy szegény postáskisasszonynak... hanem, ha a fizetésemet kiadná jövő hónapra is a nagyságos asszony... ki tudja, hová kerülök...

- Igaza van, Margitka... kiadom a három havi fizetését, a Bedő urét is... ha még visszakerülünk ide valaha, majd elszámoljuk... ha pedig nem, majd elintézem én a postaigazgatósággal...

Özvegy Tavyné kiszámolja a pénzt. Három havi fizetésem egy csomóban! Sohase volt ennyi pénzem egyszerre, pedig már közel huszonhárom éves vagyok! Érzem, hogy az arcom kipirul. Hirtelen ráeszmélek a menekülés kalandszerű jelentőségére. Vége a havashidai unalomnak... a fővonalon majd felülök a vonatra, meg sem állok Kolozsvárig, ott vigan élek, van reá pénzem... ha pénze van az embernek, mindene megvan...

- Menjen, Bedő úr, hívja ide a kocsist... mentsük, ami menthető.

Az uccán árnyékalakok liszteszsákokat, tárgyakat cipelnek az éjszaka sötétjében. Néha Istenhez-fohászkodás, egy-egy vad káromkodás hallatszik. Szégyenlem magam a kalandos izgalom öröméért.

Benyitok a szász postakocsis kapuján. Éppen a pincébe visz egy nehéz ládát. Úgy látszik, azt reméli, hogy a pincében biztosabb helyen lesznek az ingóságai, mint a szobában.

- Jöjjön át a postára! - adom át a postamesternő utasítását.

- Nem megyek, tessék megmondani a nagyságos asszonynak nem mehetek, a magam holmiját kell mentenem, a kocsimra, meg a lovamra se számítson, nekem kell, a családomat azon viszem.

Mit csináljak? Nem merek visszamenni özvegy Tavynéhoz. Kétségbeesik, ő is, Margitka is... Lovat és szekeret kell szereznem, minden áron. A vasládát a pénzzel feltétlenül el kell szállítanunk.

Több kapun benyitok. Mindenütt ugyanaz a kép. Liszteszsákokat, butorokat cipelnek, az asszonyok a férjeiknek segítenek a tárgyak áthordásában, minden butort elmozgatnak a helyükről, a pincék lakatjait gondosan bezárják. Egyik helyen öreg szász gazda a konyhája falát bontja nagy konyhakéssel. Biztosan a titokban összegyűjtött aranypénzét akarja oda rejtetni, nem meri meneküléskor magával vinni. Más helyen nagy gödröt ásnak az udvar végében, hatalmas ládát eresztenek a földbe. Hátha ott nem találják meg a bevonuló katonák... Lárma, kapkodás, határozatlanság, visító asszonyi hangok, káromkodás, sóhajlás mindenfelé. - Olyan az éjszakai falu, mintha csupa futóbolond lakna benne. Mindenki siet, mindenki mindent magához szeretne szorítani és kifutni vele a világból. A legjelentéktelenebb tárgy előtt is megáll a szász férfi, vagy asszony és a fejét fogja: Ennek sincs helye a szekéren. Minden udvaron egy-két rogyásig megrakott szekér. Liszteszsák, ruhanemű, ládafélék mindegyiken. Biztosan le kell, hogy hagyjanak ezekből is. Az első rémület kapkodásában még a házat is a szekérre emelnék, ha lehetne. Hiába könyörgök nekik, nem akarnak lovat és szekeret adni. Nagy összegeket ígérek, de annyira elfoglalja őket a saját vagyonuk mentése, hogy a pénzösszeg megcsilllogtatása sem hat rájuk.

A patika előtt Türk gyógyszerész áll.

- A lakásból visszük, ami vihető - mondja Türk. - A patikát nem rakhatom fel a szekérre. Le-huzom a gyógyszertár redőnyét... legyen, ami lesz... nem tehetek róla... Trude és a feleségem alszik... ráérnek reggel megtudni a bajt... szekeret már szereztem...

- Hol kapott szekeret, Türk úr, - kérdem, - én már beszéltem vagy tizenöt szász gazdával, de egyik sem akar bennünket elvinni...

- Nem tudom... mi, szászok, segítünk egymáson... önök is segítsenek magukon, ahogy tudnak...

Visszamegyek a postára. Szekér nincs. A postamesternő sír. Mégis, huszonötezer korona a pénzállomány... a felelősség az államkincstárral szemben...

Margitka a telefonhoz lép. Felhívja a fiatal szolgabíró. Ott találja a hivatalában. Elmondja a bajt.

- Reggelre itt lesz egy rekvirált szekér... egy lovas, az igaz, mert a többi magyar családok részére is rekvirálni kell szekeret, meg lovat... ezt üzeni a szolgabíró, - fordul felénk Margitka. Egy csepp diadal ül a szemében. Mégis... a döntő órában jó barátnak bizonyul a szolgabíró... jó, ha az ember jóban van a hatósággal.

Iratokat csomagolunk, Tavyné ékszereit is a vasládába tesszük, meg is mutatja nekünk, gyönyörű, antik családi ékszerek, kár volna elveszteni őket, komoly értéket képviselnek...

- Hazamehet, Bedő úr, csomagoljon maga is. Korán reggel hozza át a holmiját... meglátjuk... mi is arrafelé megyünk mint a többi...

Margitka ásít. A testi fáradtság, a bő falusi alváshoz szokott idegrendszer megköveteli a maga jogait. Ma még lehet a megszokott ágyban aludni. Holnap?... Meglátjuk...

- Hányadika van ma? - kérdi özvegy Tavyné.

- Augusztus huszonkilencedike, - feleli Margitka.

- Ezerkilencszáztizenhat augusztus huszonkilencedike, - ismétlem halkán.

Fárasztó ez a kora reggel óta tartó döcögés a bivalyfogaton. Lovasszekér már nem jutott számunkra. Két egymásnak dülő, kopotyszőrű barnásfekete bivaly cammog a szekerünkkel. A posta vasládáját gondosan elrejtettük a postamesternő és Margitka csomagjai közé. Az én hegedűm és ruhafélém is a szekéren vannak. A könyveim már nem fértek fel, pedig van közöttük néhány, amelyeket igazán sajnálnék, ha elvesznének... Tavyné és Margitka a szekéren ülnek. A szekérvezető öreg gazda, meg én, gyalog megyünk.

Az országuton előttünk és mögöttünk, ameddig a szem ellát, asszonyokkal, gyermekekkel, csomagokkal, ládákkal megrakott szekerek végtelen sora. A szekérsor mellett tehenek, bivalyok, disznók csordái verik fel a port. Gyakran előfordul, hogy egy-egy ügyetlenebb malac a kerek alá kerül. A rángó lábú, felfordult malacokat félrerugdossák az utból. Ha csak ennyi veszne mama, jó lenne... Felpuffadt hasú döglött malacok hevernek az út szélén, amerre elhaladunk.

Vad féktelenséggel ég fölöttünk az augusztusi kánikula napja. Szinte elviselhetetlen a hőség. Vastag, fojtó por lep be mindent. Dél felé olyanok az emberek, mintha porból készült álarcot viselnének. Csak a halántékok táján, az izzadságpatakok nyomán látszik ki a bőr természetes színe. A farkukkal csapkodó ökrök, bivalyok rezgő bőrre csapatostól szállnak a legyek.

Nagyon lassan haladunk. Ha valahol, több kilométernyi távolságban előttünk, kidől egy-egy igavonó állat, eltörik egy tengely, elromlik egy kerék: az egész végtelennek látszó sor megállásra kényszerül.

Egy barázdásarcú, öreg szász gazda megkérdi tőlem:

- Tessék megmondani, postamester úr... ki elől menekülünk?

Nem tudok felelni. Magam is töprengeni kezdek: ki elől menekülünk? Előttünk az oltfűzesi magyarok szekérlánca vonul, mögöttünk a román falurész lakóinak egy része ballag a szekerek mellett... egyetlen ágyuszó, fegyverdörrenés sem hallatszik... nem a magyarok, szászok, románok futnak itt, hanem emberek, szerencsétlen emberek...

Dombtetőre érünk. Az öreg szász visszanéz Havashida felé. Olyan a község, mint a látóhatár szélén meglapuló zöld-piros virágcsokor.

- Innen még látszik a falunk, - bök arrafelé ostora nyelével az öreg. - Később már nem látszik a dombtól...

Keserű a hangja. Sokáig nézi az elhagyott községet. Azután torkát reszelő hangon tovább biztatja a bivalyait.

Szalonnát és kenyeret ebédelünk a szekéren.

Délután újra elakad a szekérsor.

- Előremegyek, megnézem, mi a baj, - mondom a postamesternőnek.

Jó darabig megyek a szász szekerek között. Több helyen megkérdem, hogy mi az oka a megakadásunknak, de senki se tudja.

Simi kuporog az egyik ökrösszekéren, a két Dánér-leánnyal. Mellettük, szénára fektetve az öreg Dánér asztalos. Odamegyek hozzájuk.

- Megártott az öregnek az izgalom... meg is erőltette magát a ládák emelésénél... nagyon kell reá vigyázni, nehogy útközben baj legyen, - mondja Simi.

- Hát te nem mentél Türkékkel? - kérdem tőle.

- Türkék voltak elegenden arra az egylovas szekérre, - legyint Simi. - Ők már előbbre járnak.

- Miért állunk?

- Azt én se tudom!

Még előbbre megyek. Csurog rólam az izzadság az örült melegben. Köszönök az ismerősöknek. Gelb Rózsi a szüleivel bivalyszekéren ül.

- Mit csinált az üzletével, Gelb úr? - vetem oda a kérdést.

- Hát mit csináltam? Lehúztam a rolót, két erős vaslakatot tettem rá, utóvégre, az egész boltot nem dughattam a kabátom zsebébe, nem igaz? - nevetni igyekszik, de csak keserű arcfintorgatásra telik az önuralmából.

- Képzelse, Bedő úr, - panaszkodik Gelbné, - ezt a hízott libát, ni, idevettem a szekérre, mert magam szeretem tömni a libáimat, a cseléd nem ért olyan jól hozzá... holnapután akartam levágni, a nagy felfordulásban mind arra gondoltam, hogy lám, mennyit kinlódtam, amíg ezt a libát ilyen szép kövérre tömtem, lesz neki vagy három liter zsirja, miért hagyjam másnak, idevettem a szekérre... a retikülömet pedig, amelyik tele volt ezüst pénzzel, a konyhaasztal közepén hagytam... tisztán emlékszem, odatettem, a konyhaasztal közepére... ott felejtettem, mert folyton ez a tömött liba járt az eszemben...

Rózsi is megszólal:

- Nehogy azt higgye, hogy csak anyuka ilyen szórakozott... a tanítóné, látja, ott ül, az urával együtt, néhány szekérrel előttünk, a fényképes albumát csomagolta be legelőször és a hálóingjeit mind a padláson felejtette... Bömches Grätchen pedig... tudja, ő lovasszekéren ment a szüleivel... ő a zongorakottáit vitte magával és a lakkcipőit hagyta otthon...

Tovább megyek. »Ilyen az ember, a veszély pillanatában arra a tárgyra gondol, amelyik a legközelebb áll a szívéhez... a döntő pillanatokban először a szívével gondolkozik és csak elkésve az eszével...«

Csapó állomásfőnök felesége ereszkedik később beszédbe velem:

- A butorunk már be volt rakva egy vasúti vagonba... minden be volt rakva, az utolsó szegig... nem mondom, van egy pár szép darabunk, de nincs olyan rengeteg holmink, hogy egy nagy vagonba be ne fért volna... és akkor jött az értesítés, hogy a vonatjáratot beszüntették... a vagonból ki kellett egy csomó dolgot szednünk, a többi most is ott van a leólmózott vagonban...

Közben elterjedt a hír: azért nem mehetünk tovább, mert Földvár felől menekülők tértek vissza. Azok azt mondják, hogy csak Segesváron kapunk fővonalit, mert Brassó is menekül, a vasúti szerelvények mind foglaltak... nemsokára már kezdődik a hidak robbantása is...

Csendőrcsapatok, lovaskatonák jönnek szembe. Porosak, mint mi. Eltűnnek Havashida irányában.

Később lovas hintó vágat el mellettünk. A főbíró ül benne, a feleségével és Movricska doktorral, meg az orvos családjával. Irigyen nézünk utánuk. Mit irigylünk rajtuk? Talán azt, hogy gyorsabban és kényelmesebben távolodnak el a vagyonuktól...

- Csak akkor indulhatunk tovább, ha a Földvár irányából érkező menekülők szekerei elébünk sorakoznak, a Segesvár felé vezető uton!

Idegtepő ez a várakozás! Csak menni, menni, ha csigalassúsággal is!

Tovább megyek előre. Dörresné és Minny egy ökrösszekéren kuporognak.

Odamegyek hozzájuk. Utóvégre, a menekülés légkörében minden más feszültség megszűnik... Vagy talán mégsem?

- Hol van a két Dörres úr? - kérdem.

- A nagyapám nem akar elmozdulni hazulról, - feleli Minny. - Azt hangoztatja, hogy a Dörres-vagyont nem hagyja idegenek kezére.

- Az uram meg igyekszik az ingóságokat a pincébe, padlásra elrejteni, az árukat nagy ládákban elássák, hogy mire visszajövünk, megtaláljuk, - egészíti ki Dörresné. - Később utánunk jön.

Minny leugrik a szekérről.

- Rettenetes ez a várakozás! Én is előremegyek egy kicsit!

- Ne menj messzire, Minny! - inti az anyja.

Megyünk Minnyvel. Mellettünk bivalycsorda ballag. Előttünk disznók futkároznak.

- Tudott aludni az éjjel? - kérdi hirtelen Minny.

- Szégyellem bevallani, kifogástalanul aludtam. Félttem, hogy nem fogok tudni... azonban várakozáson felül sikerült.

- Én is kitűnően aludtam. Csak... magával álmodtam, Feri. Ott ültünk álmomban, tudja, a domboldalon, a fűben... Járt már ezen a vidéken? Szinte csak kirándulásnak tűnne fel előttem ez a menekülés... ha nem látnék annyi szomorú arcot magam körül... És ha ez a döbbenetes forróság ne volna!

Csupa por Minny arca, haja, ruhája. Piszkos zsebkendővel legyezi magát. Jó darabig szótlanul megyünk. Azután Minny az országról letérő ösvényre mutat.

- Már voltam ezen a vidéken, kiránduláson. Tudja, három-négy évvel ezelőtt, más volt a hangulat, mi, néhányan, szász lányok és fiúk, összeálltunk és bejártuk az egész vidéket vasárnaponként. Látja, ha itt a fásor mellett, az ösvényen átvágunk, nagy félkört takarítunk meg a kocsíútból... megelőzzük a szekereket... Menjünk arra, aztán bevárjuk az anyám szekerét...

Az árnyékban leül. Én állva maradok. Később tovább megyünk a napfényben perzselődő mezőn. Facsoportok árnyékában visz el az út. A menekülők zaja elhalkul mögöttünk. Alacsony dombon megyünk át, már nem is látjuk őket.

Minny beszél:

- Az én drága nagyapám... milyen rettenetes szivroham fogta el tegnap a menekülés hírére... alig tudtuk magához téríteni... Reggel nem akart velünk jönni. Azt mondta, ő már öreg ember, őt már senki sem bántja, akármelyik hadsereg katonái is vonulnának át a falun, majd ő megvédelmezi a Dörres-házat a kifosztástól...

Körülöttünk learatott földeken keresztbe rakott gabona. Ki fogja kicsépelni? Ki fog belőle kenyeret sütni?

- Szegény Dörres nagyapó! - töröm meg a csendet.

Minny megáll. Ismeretlen láng gyúl ki a szemeiben. A hangja éles, szinte rikácsoló. Amint így porosan, pizkosan, kiabálva hadonász, elveszíti minden báját.

- Ne mondja azt, hogy szegény nagyapó! Ne sajnálja a nagyapámat! Ha elpusztul az ősi házban, akkor sincs mit sajnálni rajta! Feláldozza magát a hitéért. Az ő hite: a Dörres-vagyon mindenekfölöttisége! A Dörres-vagyon védelmére nevelte a fiát, az unokáit. A Dörres-vagyonért kell nekem is feláldoznom a boldogságomat... ő most a Dörres-vagyonért kockára teszi az életét. Neki ezt így kellett tennie érte... Nem tehetett másként... ha tőlem elfogadta a boldogságom feláldozását a birtok megmentéséért...

- Elég ostobaság, - vetem oda indulatosan, - hogy maga, Minny, feláldozza magát olyan vagyonért, ami talán már nem is létezik...

Megdöbbenve néz reám:

- Miért mondja ezt, Feri... miért mondja ezt ki...

Végig simítja a homlokát. A kezén szikrát vet a napfénybe ütköző jegygyűrű.

Szavak fakadnak fel belőlem. Kegyetlen, kiméretlen akarok lenni. »Ez a leány megalázott engem, - gondolom, - most mindent visszaadok!«

- Kimondom, mert igaz. A Dörres-vagyon talán sohase lesz többé a maguké. A községet bombázni fogják, a házak leégnek, az üzleteket kifosztják... a gabonásföldeket lövészárkok szántják keresztül-kasul... a gránátok minden talpalatnyi helyet felperzselnek... éreznie kell, Minny, hogy ez így lesz... és akkor maga, Dörres Minny, ott áll majd ujján a jegygyűrűvel... a két markába gyűjtheti a porráégett vagyon kormát... a porráégett boldogsága hamuját... eh, de mit érdekel ez engem! Ki tudja, hol leszek én már akkor...

Minny elém áll, mialatt beszélek. A keze ökölbeszorul. Az arca eltorzul. Vad gyűlölettel néz a szemembe.

- Maga engem szeret, Minny...

- Nem igaz! - csattan fel a hangja, ijedten, félig sirva.

- Maga engem szeret! - folytatom, nem bánom, ha el is fut tőlem, ha sohase látom többé, semmit se bánok ebben a pillanatban, csak mindent-mindent kimondhassak úgy, ahogy a szivemben fekszik, - maga engem szeret és ha annak a pocakos mészárosnak a karjaiban fog feküdni, arra gondol majd, hogy egyszer velem csókolózott a domboldal fűvében.

- Hallgasson már! Hallgasson!

- Nem hallgatok! Eleget hallgattam! Meg akartam kérni a kezét... és maga Szebenbe szökött előlem... akkor hallgattam... a gazdag Dörres leányának nem tehetett szemrehányást egy szegény, kifizetésű postatiszt... de most? Most igenis kimondok mindent! Kicsoda maga most, Dörres Minny? Földönfutó, mint én! Koldus, mint én! A gazdasági alap, minden helyhez kötött babonájával együtt kicsuszott alólunk... ki tudja, mi lesz belőlünk... a történelmi idők csizmája eltapossa a Dörres-vagyont... maga sem több, mint én, érte?... Ezt meg kellett mondanom magának...

Minny ököllé szorított ujjai szétnyílnak.

Sokáig megyünk így, szótlantul.

Kimondtam, ami a szivemen feküdt. Vajjon mire gondolhat most Minny, amint így, az égető nap hevében, lehorgasztott fejjel, porosan jön mellettem...

Az ösvény kétfelé ágazik. Nem messze tőlünk néhány épületből álló kis tanya. A háttérben a legközelebbi falu szögletes templomtornya mutat a nap kérlelhetetlen tüzeiben izzó égre.

- Nem bírom... nem bírom ezt a meleget! - szólal meg Minny, leverten. - Menjünk oda, a tanyára. Kérjünk egy kis vizet, inni akarok, meg akarok mosakodni, pihenni akarok egy kicsit, van elég időnk, még ha a szekérsor el is találna indulni, akkor is könnyen utolérjük anyámékat... olyan lassan cammognak ezek a bivalyok...

Bemegyünk a tanya udvarára. Az udvar árnyékosabb részeiben nagy csapat tyúk kapingál. Bekukkantok az istállóba: sehol egy állat, sehol egy ember. A lakóház ajtaja zárva.

- Innen már elmenekültek! - sóhajt Minny és kétségbeesetten lerogy a ház árnyékába bujt falépcsőre. - Úgy látszik senki sincs, aki segítene rajtam! Milyen jó lett volna bent egy kicsit leülni, a hűvös szobában...

Megnézem az ajtó zárját. »Szegény Minny, megbántottam az imént. Szeretnék örömet szerezni neki... egyszerű zár... mindjárt meglátom, hátha ki tudom nyitni...«

A rozoga kerítésből kihúzok egy rozsdás szeget. Kövel görbére kalapálom, a végét ellaposítom.

- Mit csinál, Feri?

- Kinyitom az ajtót!

- De... hiszen... ez közönséges betörés...

- Nem lopunk el semmit. Legfeljebb a mosdótálat vesszük igénybe... és mit gondol, Minny, nálunk, Havashidán, hány lakásba nyitnak be, mihelyt a csendőrök kiteszik a lábukat a faluból?...

Az ajtó könnyen nyílik. Egyedül megyek be. Először kinyitom az ablakokat, hadd szálljon ki a dohos levegő. Leengedem a zsallut.

Magyar család lakhatott itt ezelőtt. Magyar újság hever az asztal alatt. Egyszerű butorok a két szobában. Az egyik hálósoba, a másikban széles asztal, egyszerű szekrény, széles divány. A szekrény, üresen tátong. A hálósobában az ágyak csupaszok. Mindenki elsősorban a ruhafélét, fehérneműt, ágyneműt menti. Meg az élelmiszert, a komolyabbfélét, természetesen. Az oldalszalonnákat, füstölt húsokat. Ki tudja, milyen messzire kell bandukolni az igavonó állatokkal az országutakon, jól fel kell csomagolni, útközben nem győzné az ember pénzért vásárolni az élelmet.

Az éléskamrában befőtt üvegek sorakoznak. »Ezt nem kell Minnynek látnia,« - beteszem az éléskamara ajtaját és mosolygok az ötletemen.

Végre megvan, amit kerestem. A hálósoba egyik ágya alól széles bádogmosdótálat huzok elő. Kiviszem az udvarra.

A gémeskút mellett áll Minny. Háttal áll felém. Lassan közeledem... Most már oldalról látom... Az arca gondolkodó... mint mikor valaki döntő elhatározásra készül... Ösztönszerűen megálllok... Látom, hogy Minny lassú mozdulattal lehuzza a jegygyűrűjét... a kút fölé tartja... a gyűrű még egyszer megvillan a napfényben... azután behull a kút homályába...

Vissza akarok lopózni a házba. De már késő. Minny meghallotta a mozdulatom zaját. Felém fordul. Poros arcán árkot mosott két vastag könnycsepp.

Szó nélkül tele merem a vedret. Kimosom a mosdótálat, vizet öntök belé. Visszaviszem a hálósobába, majd vizeskancsóval térek vissza. Minny még mindig a kút kávjára hajtott fejjel zokog.

- Bemehet, Minny... mosakodjék meg... mossa le magát az eddigi élete minden porát...

Amint a házba megy Minny, a könnyein át reám mosolyog.

- Fürdőlepedővel, törülközővel, sajnos, nem szolgálhatok, - mondom neki. - Legjobb, ha az ingébe törülközik. Majd azután megszáritjuk a napon!

- Köszönöm, Feri, hogy olyan figyelmes...

- Még csak azt akarom mondani, Minny... mielőtt ki akarna jönni az udvarra, szóljon... mert én meztelenre vetkőzöm és a kút vedréből öntöm a vizet magamra... a nap majd megszárit azután...

Ledobom a ruhámat. Pompás ez a hideg víz... Vagy tíz veder vizet öntök a fejemre, a hátamra... A ház ablakai felé nézek... mintha egy pillanatra Minny arcát látnám... de lehet, hogy tévedek... csupasz testtel állok a napon... nem hiszem, hogy Minny idenézne.

Kellemesen lehűt ez a fürdő. Jól érzem magam.

Lassan felöltözöm. A ház lépcsőjére ülök.

- Bejöhet Feri... természetesen, csak, ha már felöltözött - hallatszik Minny hangja.

A küszöbön találkozunk. A piszkos vizet hozza. Kiönti az udvarra. Azután az ingét teríti a napra, száradni. Csak a vékony nyári ruha van rajta. A nap egy pillanatig áttűz a vékony ruhán. Milyen gyönyörű ez a leány!

- Látja, Feri... azt hittem, hogy lelki problémák malomkövei között őrlődöm... és egy alapos hidegvizes mosakodás levitt rólam minden bánatot... mintha kiránduláson volnék, az a hangulatom... milyen sokat számít néha egy kis hideg víz... azt hiszem, az emberben a test az erősebb... ha a test jól érzi magát, a léleknek is könnyebb a dolga...

Féktelen jókedv fog el. A karomat nyújtom.

- Szabad a karját, Minny kisasszony... ha megengedi... átvezetem a szalonba...

Minny nevet. Belémkarol. Az ebédlőbe megyünk. A tartalékszobkendőmet pincér módjára az övembe dugom.

- Tessék helyet foglalni... azonnal hozom a megrendelt csemegéket... - és kisietek a konyhába. Tányérok, poharak, kiskanalakkal térek vissza.

- Ne tessék haragudni, kérem... de ezuttal abrosz és asztalkendők nélkül teríték. Ilyesmit a vendégszerető menekülők nem felejtettek itthon...

Minny nevet. Édes a nevetése. A két kék szeme megfogja az ember testét-lelkét... megmosott szőke haja borzas... pompásan áll neki a borzas haj...

- Feri, Feri... két éretlen gyerek vagyunk mi... a történelmi idők sok ember szeméből préselik elő a könnyet... és mi itt jóízűen kacagunk apró bohóságokon... nem vagyunk mi lelketlenek?...

- Nem vagyunk lelketlenek, édes Minny, csak fiatalok vagyunk. Ami pedig a történelmi időket illeti, egy csepp felelősséget sem érzek... engem senki sem kérdezett meg, hogy akarok-e háborút rendezni, vagy sem?... Tessék parancsolni... ez itt meggybefőtt... nekem is hagyjon belőle, mert a meggyet nagyon szeretem... ez itt barack... ez meg szilva...

Nevetgélve eszünk. Egyszerre elkomolyodik Minny.

- Vajjon az én otthoni befőttjeimet ki fogja megenni?...

- Ne gondoljon most arra, Minny! Itt olyan kedves minden... messze mezőkön ez az egyedüli lakóház... látja az ablakon át a havasok körvonalai látszanak... ott, a fák vonalánál, biztosan az Olt folyik... ilyen helyen szeretném a mézesheteimet leélni... a feleségemmel... magával...

- Feri... kérem... ne beszéljen ilyeneket...

Uzsonna után Minny végigfekszik a széles diványon.

- Ide ülhet mellém, Feri, a divány szélére... de csak akkor, ha rendesen viseli magát... és okos dolgokról beszél...

Ott fekszik előttem, a diványon, a karcsu, friss leánytest. Már alkonyatba enyhült a hőség... Valahol menekülő szekerek verik fel az országút porát... emberek átkozzák a háborút... emberek visszasírják az elvesztett fészket... milyen messze van minden... egy leány és egy fiú pihen egy magányos mezei házban... innen minden messze van...

A divány szélére ülök.

- Okos dologról akarok beszélni, Minny... nagyon okos dologról... tehát... arról van szó, hogy a maga szebeni útja előtt meg akartam kérni a kezét a szüleitől... akkor akadályok jöttek közbe... most újra az az elhatározásom, hogy amint találkozom a szüleivel, megkérem a kezét... ezt a kezét kérem meg...

Megfogom Minny kezét és sokáig csókolom azt az ujját, amelyiken a jegygyűrűt viselte.

Minny tágranyilt szemmel néz az arcomba. Mintha a bőr alatt, az agyamban, a véremben akarna olvasni. Megsimogatja az arcom:

- Mégis... mégis... te leszel az uram, Feri... édes Feri...

Magához huzza, a fejemet.

Férfiadal indulója árad az ereimben. Minny az enyém! Ez a leány, az édes, idegen szépségével, az édes, idegen vérével, az enyém... az enyém... az enyém...

Este van már, mikor a rozsdás szegből készült álkulccsal bezárom mögöttünk a tanyai ház ajtaját.

Az esti mező szénaszagú szellőt lélegzik. Sokszor megállunk. Tele tüdővel szívjuk a hűs levegőt. Itt, a havasok közelében, a legforróbb nappalokat is hűvös éjszakák követik.

Minny még egyszer viasszalad a kúthoz, friss vizet merit. A vederből iszik.

Mikor újra mellém kerül, a homlokához kap:

- Feri... mondd, Feri... ugy-e, aki olyan kútból iszik, amelyikbe a jegygyűrűjét dobta... az... idő előtt meghal...

Magamhoz huzom. Csókokkal borítom el.

- Ostobaság! Sohase hallottam ilyesfajta babonáról...

- Én se hallottam... de... olyan babonásan furcsa ez az egész mai nap... úgy hozzáillene az ilyen babona... tegnap még gazdag menyasszony voltam... irigyelt úrleány voltam... most meg a szeretőd vagyok... vajjon jól tettem-e, Feri?...

- Ne... ne beszélj így! A feleségem vagy, nem a szeretőm... ha akarsz, a legközelebbi faluban pap elé mehetünk!

Csókok között feleli:

- Szavadon foglak, Feri... pap elé megyünk... de a szász pap elé!

- Minden úgy lesz, ahogy te akarsz, Minny...

A hold éles fénye kirajzolja a menekülő szekerek árnyékait az út vastag porában. Megkérdezzük az egyik ismeretlen szekerestől:

- Hol vannak a havashidaiak?

- Valamivel előbb vannak... lassan jöttünk... sokszor kellett megállanunk... az a hír terjedt el, hogy a segesvári úton már harcok folynak... azután kiderült, hogy nem igaz... csupa izgalom az életünk... az Isten verje meg, aki kitalálta a háborút...

Elszoktunk a poros, fojtó levegőtől. Jobb volt a mezei házban...

A hegytetőre érünk. Hosszú serpentinut vezet le a völgyben kuporgó szász falu villanyfénnel pontozott főutcája felé.

- Most kezdem érezni, hogy fáradt vagyok! - mondja Minny és szorosabban karol belém.

A falu előtti széles mezőn, a falu uccáin mindenütt szekerekből kifogott állatok ropogtatják a szénát. Szegény állatok! Kemény munkájuk volt ma! Mi közülük nekik a magas politikához? Mégis szenvednek.

- Megkeressük a szüleidet, - mondom Minnynek.

- Nem... nem akarok velük találkozni... nem tudnék a szemükbe nézni... talán... ha már a feleséged leszek... akkor talán megbocsátanak...

Learatott gabonátlálk mellett, erdők szélén, hegyeken föl, dombokon le vezet az utunk. Kevés beszélünk. Néha egy-egy elsóhajtott szó: »...édes...« - ennyi az egész. Folyton megyünk, sehol se pihenünk meg. Fáradtak vagyunk, de nem pihenünk. Gyorsan akarunk célhoz érni: gyorsan akarjuk elérni a vonatot, a megnyugvást, a sárga tartó boldogságot...

A korán kelő nyári nap vörös korongja váltja fel a holdat. Hegytetőre érünk.

- Ott van Segesvár! - mutatok a távoli város körvonalai felé.

Beérünk a városba.

Az uccákon óriási lármá, zürzavar fogad. Az állomás előtti téren szekerekbe fogott gazdátlan lovak tömege. A vonaton nincs hely szekerek és állatok számára. Örül az ember, ha valahogyan helyhez jut a vonaton, magyarázzák egymásnak a kétségbeesett emberek.

- Tessék megvásárolni ezt a lovat szekerestől, odaadom száz koronáért... húsz koronáért... tíz koronáért... - kesereg egy öreg paraszt. Nevetnek rajta, keserűen nevetnek. Kinek kell ma ló, meg szekér?

A városba egyre ömlik a különböző irányból érkező menekülő szekerek sora. A városiak egyelőre nem menekülnek. Még nem kaptak erre hivatalos felszólítást.

Poros arcú katonák vágómarhákat hajtanak át a városon, a hadsereg részére.

Megtört lelkű emberek sora ballag a szekerek mellett. Mikor meghallják, hogy a vonat nem szállítja el állataikat, más irányba terelik őket. Mennek tovább, ki a városból, neki a végtelen országútnak... A szász gazda nem válik meg a magával mentett vagyonkájától.

Az állomáson egy hosszú vonat zsúfolásig tele emberekkel. Piszkos marhaszállító vagonokban úriruhás férfiak, nők, gyermekek szoronganak, kopott munkásemberek és rongyokba burkolt koldusok között. A személykocsik annyira megteltek emberekkel és csomagokkal, hogy az ajtókat lehetetlen kinyitni.

- Nincs hely... nincs több hely... a vonat nélkülünk megy el... - panaszkodik Minny kétségbeesetten.

Az egyik fülke nyitott ablakán át betornászom magam, azután nagynehezen Minnyt is besegítem.

Veszekedéssel, lármával másképp rendezem az utasok podgyászait. Minnynek helyet szorítok a fülke egyik sarkában. Magam egy csomagra ülök.

- Most érzem csak, milyen kimerült vagyok, - mondja Minny és reám mosolyog. Kezét a kezemben tartom. Szemei lecsukódnak. Fejét nekitámasztja a fülke falának. Alszik. Milyen szép Minny... milyen gyönyörű az én kis feleségem, amint így elsimítja arcát a minden aggodalmat feledtető álmom... Sokáig nézem... boldogság mámorával telik meg a szívem...

Kintről katonás, parancsoló szavak hallatszanak.

- Az ajtóból félre a csomagokkal!

Jó negyedórai láрма után két csendőr lép a fülkébe, egy őrmester vezetésével. Leigazoltatják a férfiakat.

Az őrmester felém fordul:

- Kérem az okmányait!

Odaadom a hadmentességi igazolványomat. Az őrmester elgondolkodik.

- Tessék lejönni az állomásparancsnokhoz. Tisztázni kell az ön helyzetét... a hadizónán belül eső hadmentességgel nem tudom, hogyan állunk...

Minny alszik. Felébresszem? Minek? Mélyen, egyenletesen lélegzik. Olyan szép Minny! Észreveszem, hogy az őrmester is sokáig nézi... Diadalézés fut át rajtam... mindenki irigyelni fog engem a feleségemért...

- Nem ébresztem fel... ugyanis mindjárt visszajövök.

Jól megnézem a vagon számát, mikor kiszállok.

A sineken jönnek-mennek a mozdonyok. Folyton tolatnak.

Az állomásparancsnok mással van elfoglalva. Várnom kell. Sokan vagyunk a váróteremben, hadköteles férfiak.

Végre az állomásparancsnok elé viszik az igazolványomat. Az őrmester visszajön.

- Maga is a hadkötelesekkel együtt jön... külön vaggont kapnak Kolozsvárig... egy óra múlva indulunk... addig itt kell maradnia a többiekkel együtt a váróteremben... ez a parancs...

- De... őrmester úr... a feleségemet értesítenem kell...

- A feleségét? Ön nő ember? Hol a házassági bizonyítványa?

- Azaz... hogy... a csomagjaimat el akarom hozni... a vonaton vannak...

- Miért nem hozta magával a csomagjait? Ki hallott ilyent?

Odafordul az egyik csendőrhöz:

- Kisérd ki ezt az embert! A csomagjait behozhatja. De vigyázz reá, hogy meg ne lógjon... nem tetszik nekem... azt hazudta, hogy felesége van... hiszen még egészen gyermekarcú... harctérre való az ilyen, nem házasságra...

A csendőrrel együtt átvágunk a vonatra várakozó menekülők sűrű során, a csomagok barrikádjai között.

Mindenfelé keresem a vonatomat. Nincs sehol!

Megkérdek egy vasútagat:

- Kérem... az a vonat... amelyik hat órákor kapott mozdonyt...

A vasúti tisztviselő előhuzza az óráját:

- Ezelőtt hét perccel futott ki az állomásról...

Este van. Hosszú padon ülünk egy marhaszállító-vaggonban. Hadköteles emberek. A személyszállító-kocsikon a civil lakosság menekül.

Reggel óta döcögünk. Minden állomáson nagyokat várakozunk. Azt mondják, utánunk még rengeteg vonat jön, mind menekülőkkel telve. Mit bánom én! Reggel óta folyton kinez a hasogató fejfájás.

Csupa idegen ember ül mellettem, a hosszú padon. Velem szemben is, a másik padon. Beszélgetnek. A menekülésről. Káromkodnak. Szidják a háborút. Azután nagyokat hallgatnak. Egyik-másik el is szundikál. Én is aludni próbálok. Nem tudok. Ahogy behunyom a szememet, mindig ugyanaz a képsorozat merül fel előttem. Minny alvó arcát látom... rohan vele a vonat... forró napsütésben kinlódó tájak suhannak el a vonatablak alatt... Minny még mindig alszik... későn, délután felébred... megdörzsöli a szemét... csodálkozva néz körül... azután engem keres... Hol lehet Feri, gondolja, biztosan itt van a közelemben... később nyugtalanul kérdezősködik utánam... azután megérti, hogy egyedül maradt... a szive majd megszakad, olyan gyorsan ver Minny drága szive... valahol leszáll a vonatból... Kolozsváron... Nagyváradon... Budapesten... ki tudja, hol... és ott áll a pályaudvaron... pénz nélkül... olyan szép ez a Minny... a férfiak szívesen sietnek a segítségére... ki tudja, mi lesz vele... és mit gondolhat felőlem...

- Mi lesz velünk, fiuk? - sóhajt fel egy hang a sötétben.

- Hát mi, hogy legyen! - feleli egy másik. - Beöltöztetnek, pár hétig gyakorlatozunk a kaszárnya udvarán, meg a határban... azután megyünk a többi után... ki a harctérre... az olaszok ellen... a franciák ellen... az angolok ellen... a szerbek ellen... az oroszok ellen... akárki ellen... olyan mindegy, hogy ki ellen...

- A fene egye meg... nem akar már béke lenni! - szakad fel egy érdes hang.

A vagon vakon furja fejét a sötét éjszakába. Tompán, egyenletesen dübörögnek a kerekek.

- Minny... drága szép kicsi feleségem... merre rángat bennünket a sors... - A fejem zugó fájdalom. Jó volna meghalni!

- ...rán-gat a sors... rán-gat a sors... rán-gat a sors... - zakatolják a sötétbe rohanó vonat kerekei...

Ugyis elmegyek innen - tápázkodott fel Bedő Ferenc délfelé a szállodai ágyból. Álmos volt, fáradt, összetört. Jó, hogy elmúlt az éjjel. Így most, a déli nap verőfényében a dolgok sokkal egyszerűbbek. Egészen, átlátszóan szimplák.

Nagyokat ásítva ült az ágy szélén.

A szabadság rövid, azt ki kell élni. Talán egy életre szóló szabadságot kell kiélni most két hét alatt. Hogy mi lesz Minnyvel?... Hát én arról nem tehetek, nem segíthetek rajta. Kiemelni a posványból?... Szép ez így kimondva... De megtudnám tenni? Átugorhatom a tizenhat esztendő?... Egy lendület kellene hozzá, talán nem is csusznék meg. Egy kis bátor lendület... Ott túl van a folytatása az igazi útnak. Bizonyosan ott túl van az igazi út... De mért kellett itt megszakítanom az utamat? Egy elő nem készített látogatás miatt, amely nem sikerült. Elvégre minél hamarabb Bécsbe kell érnem. Az idő telik, istenem, hogy telik.

Csengetett. Bejött a szállodai bérszolga.

Borbélyt hivatott. Borotválkozás után megfürdött. Határozottan érezte, hogy a fürdő egész más emberré tette. Még fütyürészett is. Azt a régi szász dalt fütyölte, amelyet a zenélő óra játszott előző este, a leány szobájában.

Felöltözött. Aztán hirtelen névjegyet vett elő. S töltőtollával ráírta:

»Édes Minny, a szálloda előtt várlak, örvidenék, ha a mai napot együtt tölthetnők!«

Elküldte a névjegyet az inassal.

Jókedvűen lépett ki a kapun.

Jó félórát is sétálhatott már, mikor végre feltűnt a főtér másik során Minny karcsú alakja.

Már messziről reámosolygott.

Szemei kékjét aggódó gyöngédség homálya tompította, mikor később közvetlen közélről belenézett Bedő Ferenc mélybarna szemeibe.

- Rosszat álmodtál, ugy-e? - nevetett rekedten.

Bedő zavartan nézett reá.

- Csakugyan... álmodtam... de nem rosszat... igazán, nem rosszat, hiszen veled álmodtam, - mosolygott és évtizedek előtt ismert vonalak után kutatott a leány arcvonásaiban.

- Megváltoztam ugy-e, kicsi Ferikém... hiába, az élet sok keserű tréfát vitt véghez velem...

- Csakugyan, megváltoztál, Minny... talán, a hajad színe is sokat számít... és, hiába, telik az idő... tizenhat esztendő... vagy még több?... sétáljunk egyet. Merre menjünk? Te jobban ismered ezt az álmos várost...

- A legszebb a folyópart, menjünk arra! - és karonfogta a férfit.

Mikor a híd közelébe értek, valaki magyarul kiáltott fel mellettük:

- Akármilyen legyek, ha ez nem Bedő Ferenc!

Szemüveges, utiköpenyt viselő, aktatáskát szorongató férfi nyujtotta a kezét Bedő felé.

- Na, rázd meg már a kezem, nem látod, hogy Stein Simi vagyok, vagy annyira elváltoztam? Szervusz, édes öregem! Ez aztán a meglepetés!

Bedő barátja nyakába borult:

- Szervusz, Simikém! Csakugyan te vagy az? Nehezen ismertelek volna meg, ha nem kiabálsz, annyi szent! Látom, a görbe orrod még megvan, de hol hagytad a szeplőidet, meg a pirosabbik hajadat?

- A szeplőimet eltüntettem, barátom, mert nem tetszettem Minnynek, ugy-e drágaságom - és hosszasan a kezében tartotta Minny odanyújtott kezét. - A hajam pedig, - levette a kalapját, - a hajam jószántából hagyott el, egészen megkopaszodtam, ez nálunk családi szokás...

Bedő elsápadt. Hol a leányra, hol a férfire nézett.

- Hát te... ti... találkoztatok már itt...

Simi nevetett:

- Micsoda kérdés! Ki nem találkozik velem ebben a városkában? Éppen Minnyt ne láttam volna? Hiszen ő ismer a legjobban... gyertek, gyerekek, kíséretet el a patikáig, utról jövők, fáradt vagyok, egy kicsit kipihenem magam, megmosakszom, azután veletek tartok... Beszélj valamit, Ferikém. Szabadságon vagy, remélem, nem vagy állásnélküli... szóval, kiszálltál, hogy engem láss és véletlenül Minnyt fedezted fel? Érdekes véletlen... így van az, a nőt akkor is megtalálja az ember, ha nem is keresi...

Egyfolytában, sokat beszélt Stein Simi. A másik kettő csak egy-egy szót vethetett közbe.

A gyógyszerertárhoz értek.

- Itt elválunk, gyerekek, - búcsuzkodott Simi, - ti csak sétáljatok, nem hiszem, hogy veletek tudok ebédelni, a vonatban jóllaktam... kissé ledőlök otthon, de a délután folyamán találkozunk, legkésőbb este, patikazárás után, mondjuk, Minny lakásán, jó, Minnykém, hiszen tudod, hogy nálad érzem legjobban magam! - és Simi eltűnt a gyógyszerertár üvegajtaja mögött.

Bedő és Minny a folyópart felé mentek. Minny igyekezett a szemmel láthatóan rosszkedvűvé vált férfi figyelmét eltéríteni gondolataitól. Egy-egy középület jelentőségét magyarázta, őszi virágok fáradt pompájában nyújtózó kertek szépségét dicsérte.

Szelid dombok emelkedtek a város háttérében. A folyóparti fák ágain rozsdavörös és élénk-sárga falevelek várták az első szél halálbasodró érintését. A víz színén sugárfoltok tánca rezgett.

- Egyszerő... a Stein Simi szeretője vagy! - vont le hangosan töprengései eredményét Bedő Ferenc.

Minny lehajtotta a fejét, mint várható büntetésébe kényszeredetten belenyugvó gyermek. Nem felelt.

Leültek. A férfi levette kalapját és maga mellé tette a padra. Zsebkendővel törölte meg homlokát.

- Nézd, Minny, - folytatta halkabban, - én ugyan nem akarlak feleségül venni... de mégis, fáj nekem... otthon... Havashidán... még a házatokba se hívtatok meg, mert zsidó... most pedig...

Minny kipirultan vágott közbe:

- Miért mondod ezt? Nincs jogod ahhoz, hogy sajnálj, nincs jogod ahhoz, hogy fájjon neked a sorsom...

- Minny... nem akarlak kinozni... hát már egy őszinte szót sem szólhatok hozzád?... ne légy gyerek! - odahajolt és megcsókolta a leány arcát.

Minny eltaszította magától a férfi fejét.

- Mi kifogásod van Stein Simi ellen? Ha a bécsi mulatóban nem találkoztam volna vele, éhen pusztultam volna el, érted, mi az? Találkoztam vele, panaszkodtam neki, ő megkérdezte, nem

jönnék-e át ebbe a városkába? Vele jöttem. Ő gondoskodott a lakásomról, az élelemről. Esküszöm, sohasem tolakodott. Egy szóval sem mondta, hogy legyek az övé, csak minden este eljött hozzám, elbeszélgettünk a havashidai napokról, meg rólad és a többiekről... sohasem kérdezte, hogy fogadok-e férfit a lakásomon. Egyszer, később, nem birt uralkodni magán, megcsókolta a kezemet. Az ajka forró volt, mint a tűz... megsajnálta... utóvégre, ő sokkal többet tett értem, mint a legtöbb férfi... Simi többet tett értem, mint te...

Bedő összerezzen:

- Nagyon kérek, ne engem okolj a sorsodért... a sorsunkért... én nem tehetek róla...

- Hát ki tehet róla?! - érezte a leány, hogy szavaival Bedő fölé kerekedett.

A férfi idegesen vágott vissza:

- Ki tehet róla? A társadalom tehet róla, kicsikém, reklamáld meg az életedet a társadalomnál, amely közénk feszült az ostoba világháborújával...

- Most már nincs háboru...

- Most... most is a társadalom áll utunkba... a vérünkbe szivódott erkölcsi dogmaival...

- Ellentétes erkölcsök kora ez, Feri... mered állítani, hogy a te erkölcsi felfogásod az egyedül helyes? Vállalod a felelősséget a csalhatatlanságodért? Az erkölcsi szakadékot át lehetne ugrani... csak a vágy ereje kellene hozzá...

Ideges nyugtalanság hatalmasodott el a férfin. Ez a leány őt okolja az összemocskolt sorsáért! Ezt nem szabad hagyni! Ekkora felelősség elől menekülni kell... menekülni kell...

- Ha tudni akarod, Minnykém, - erőltetett mosoly huzódott meg a férfi szája szélén, - ha éppen tudni akarod... hát... most is a társadalom választ el bennünket... igen, a társadalom választ szét bennünket most is, a gazdasági kízókamrája döbbenetes szerszámaival... ha tudnád, milyen kevés a jövedelem... lecsökkentett fizetés...

Minny elgondolkodott.

- Gazdasági kízókamra... ebben talán igazad van... gazdasági kízókamra... ezt én jobban érzem, mint te... jobban a húsomba, a lelkembe vág, mint neked... jó, elfogadom a mosakodásodat... a társadalom a felelős mindenért... de... ki felelős a társadalomért?

Szünet támadt. A folyó vizén csónak siklott el. Kék sapkás diákok ültek benne. Evezőik ütése nyomán vízcseppek gyöngysora szikrázott a napfényben.

Minny odahajolt Bedőhöz. Közvetlen közről élesen a szemébe nézett.

- Te vagy a felelős a társadalomért, Bedő Ferenc! Minden ember felelős a társadalomért! Minden ember a saját helyén felelős mindenki sorsáért!

Hirtelen felugrott a padról. Előre sietett.

Bedő alig tudta utolérni.

- Ne bolondozz, Minnykém! Hagyjuk a multat és hagyjuk a jövőt! Itt vagyunk, az őszi nap melegében, örvendjünk a találkozásunknak, ne bántsuk egymást... a jelen pillanata mindennél többet ér... melyik itt a legjobb vendéglő?... megéheztem a nagy veszekedésben! - nevetett és Minnybe karolt.

A leány üres tekintettel fordult feléje.

- Nem ebédelek veled! - mondta fáradtan, halkán. - Otthon vár az ebédem... kár a beszédért... nem ebédelek veled...

- Akkor... elkísérlek...

- Fölösleges... hazatalálok magam is...

Kezet fogtak. Bedő lehajolt, hogy kezet csókoljon a leánynak, de Minny indulatosan elrántotta a kezét.

- Úgy sem hinnék a kézcsókod őszinteségében... szervusz, Bedő Ferenc.

Bedő sokáig nézett a leány után.

A szálloda éttermében ebédelt. Újságokat olvasott. Unatkozott. Átment a szomszédos kávéházba. Egy ismeretlen urral billiárdot játszott. A három csontgolyót ügyesen terelte Bedő. Sikerült szériái voltak. Belefeledkezett a játékba. Valami olcsó filozófia is kezdett benne kialakulni: az ember olyan mint a billiárdgolyó, szigorú határok vonalain belül futkos, a sors dákója kergeti, a társadalom gummifalához ütődik és sokszor egy helyben állva, forog-forog a saját tengelye körül...

Később felment szállodai szobájába.

- Még csak fél öt az óra! Alszom egyet nyolcig, azután elmegyek Minnyhez. Majd, Simi segítségével, megvigasztalom... utóvégre nem is csoda, hogy olyan érzékeny ez a leány... nem csodálom... annyi mindenben ment keresztül... vagy csak velem szemben ilyen érzékeny?...

Ruhástól végigdőlt a diványon. Nemsokára mély álomba merült.

Erős, türelmetlen kopogtatás zajára ébredt. Álmosan tápászkodott fel a sötétben a diványról. Sokáig tapogatózott a falon, amíg megtalálta a villanylámpa csavarját.

- Te vagy az, Simi! - nyitotta ki az ajtót. A zsebórájára nézett. - Mi az? Már fél kilenc? Jól elaludtam, mi? Nem csoda, az éjszaka alig aludtam valamit, várj egy pillanatig, csak másik ruhát veszek, azután mehetünk Minnyhez.

- Minnyhez nem mehetünk, - mondta halkán Simi és a szemüvegét törölgette. - Tőle jövök... a kórházból...

Bedő csak most vette észre barátja arcán a komor fájdalom vonalait.

- Mi az... mi... mi történt?

Simi egy székre rogyott.

- Olyan fáradt vagyok! Annyit szaladgáltam... két orvost nem találtam otthon... amíg a harmadikkal odaértem... már vége volt...

- Kiről beszélsz?

- Kiről beszélnek? Róla! Minnyről! Gyakran bejött hozzám a patikába, mindig kérdezte, hogy melyik üvegben milyen méreg áll, úgy látszik, egyszer elcsent egy kis üveget. Rémes volt, barátom... odamentem hozzá... és ott vonaglott a padlón... most már... minden hiába...

Bedő nem mert szólani.

Simi halkán beszélt tovább.

- Mikor Bécsben találkoztam vele, nagyon rossz bőrben volt, szegény. Ide hívtam. Sajnáltam, ennyi volt az egész!

Bedő menekülni akart a felelősség lesben álló érzése elől.

- Érdekes, - jegyezte meg erőltetett gunnyal a hangjában, - csak sajnáltad... és mégis a szeretődde tetted!

Simi nagyon komolyan állta barátja kutató pillantását.

- Igaz... mikor a közelemben volt, elfogott a vágy utána. Gondoltam, a büszke Dörres-leány, aki Havashidán alig fogadta a köszönésemet, itt az enyém lehet! Nem volt szép ez a gondolat, beismerem... de ki állíthatja közülünk, hogy a jelen pillanatait nem a lefolyt évek vasmarka irányítja? Annyi idegen férfi ölelését tűrte el szegény Minny... én is elfértem a többiek sorában... igaz, téged szeretett, ezt tudom, sokszor éreztem a hangjából, mikor rólad beszélt... téged szeretett... de mi haszna volt ebből a szerelemfoszlányból?

Csend támadt. Bedő erre nem tudott felelni.

Simi később újra megszólalt.

- Szegény leány... régi babonák mérge szivódott a vérebe... régi babonák elől a halálba menekült... ezelőtt néhány héttel... egyik este... elmesélte egyik álmát... azt álmodta, hogy olyan kút vizéből ivott, amelyikbe a jegygyűrűjét ejtette... kérdezte, hogy ez az álom nem halált jelent-e?... nagyon babonás volt Minny... a legtöbb falusi leány olyan... faluhelyen a nép babonái felszivárognak az értelmiség körébe is...

Bedő nem is figyelt Simi beszédére. Az erdélyi menekülés ideje, az ut porában senyvedő végnélküli szekérsor tűnt fel emlékezetében. Mindenki azt mentette magával, ami a szívéhez legközelebb állott; értékesebb tárgyakat elhagytak, - értéktelen, de szívnek kedves lomokat magukkal cipeltek... Szegény Minny... csak ezt a szerelemfoszlányt mentette magával... és ma ezt is kitépték a kezéből... „Én téptem ki... én vagyok a felelős” - megborzongott.

- Holnap lesz a temetése, - szólt újra Simi, - itt maradsz a temetésére?

- A temetésére?... igen... itt maradok... talán... meglátom... - felelte Bedő bizonytalanul.

Simi felkelt. Kezet nyujtott.

- Akkor szervusz... a viszontlátásra - és elment.

Bedő sokáig nyugtalanul járkált fel-alá a szobában.

Majd csengetett. Az inas jött be.

- Mikor indul a legközelebbi vonat Bécs felé?

- Gyorsvonat csak éjfél után megy. Van ugyan egy személyvonat, félóra múlva indul, de azzal át kell szállni... és...

- A személyvonattal utazom! A portással állíttassa össze a számlámat. Rendeljen ide egy taxit.

- Igenis... a bécsi személyvonathoz, - az inas meghajolt és kiment.

Bedő lázas sietséggel csomagolt. Mikor utazótáskáját becsukta, eszmélt csak magára.

- Miért ez a sietség? Ki kerget?

Félóra múlva, a vonatban, fellelégett:

- Csakhogy kiszabadultam ebből az utálatos fészekből!

Hátradőlt az ülésen. Igyekezett elhessegetni rossz gondolatait.

A vonat belefutott az éjszakába, mint egy alagútba.

VÉGE.